

KOMENTAŘ K PÍSMU SVATÉMU
NOVÉHO ZÁKONA

I.

DR. JAN MERELL

STUDIUM A ČETBA BIBLE

PODLE ENCYKLIKY PIA XII.

„O ČASOVÉM PODPOROVÁNÍ BIBLICKÝCH STUDIÍ“

CYRILLO-METHODĚJSKÁ KNIHTISKÁRNA A NAKLADATELSTVÍ

V. KOTRBA, V NÁR. SPRÁVĚ, V PRAZE 11.

V. SVAZEK NOVÉ ŘADY
ŘÍDÍ UNIV, PROF. Dr. JAN MERELL

Zakladatelé

Dr. Josef Tumpach a Dr. Antonín Podlaha

KOMENTÁŘ K PÍSMU SVATÉMU
NOVÉHO ZÁKONA

1. Svazek

Ordinarius Pragensis.

NIHIL OBSTAT.

**Dr. Josephus Heger,
censor.**

Imprimatur.

Pragae, die 13.-12. 1948.

**Prael. Dr. Theophilus Opatrný,
Vicarius generalis.**

N.: 20350.

STUDIUM A ČETBA BIBLE

PODLE ENCYKLIKY PIA XII

„O ČASOVÉM PODPOROVÁNÍ BIBLICKÝCH STUDIÍ“

Sv. Petr ve svém druhém listě (II 1, 20) upozorňuje křesťany maloasijské: »A to předem mějte na vědomí, že žádné proroctví Písma nespočívá na výkladě vlastním,« a odůvodňuje toto upozornění ve verši dalším: »neboť nikoli z vůle lidské stalo se kdy proroctví, nýbrž Duchem svatým nadchnuti mluvili svatí lidé Boží.« A mluvě o listech sv. Pavla poznamenává (II. 3, 16), že »některé věci jsou v nich těžko srozumitelné, kteréž lidé nevědomí a neutvrzení překrucují, tak jako i ostatní Písma, ke své vlastní záhubě.«

Z těchto slov prvního biskupa římského jasně plyne, že Písmo sv. není kniha tak průzračně jasná, že by každý hned všemu rozuměl a vše mohl správně vykládat. Již sv. Jeronymovi se připisují slova: »Co je věcí lékařů, o tom mluví lékaři, truhláři obstarávají truhlářské práce. Jenom o vědě biblické si každý bez rozdílu myslí, že má právo v ní rozhodovat... Bible se chopí povídavý stařec, mnohomluvný sofista... všichni ji rozcupují a z ní chtějí poučovati, aniž by se předem něčemu naučili... Někteří mudrují o svatých Písmech s vysoko nakrčeným obočím, ohánějíce se nabubřelými slovy i mezi ženuškami. Jiní — ó, jaká hanba — učí se od žen, jež by mužové měli poučiti. A zároveň jako by to bylo ještě málo, s určitou lehkostí, ba smělostí jiným vykládají, čemu sami nerozumějí.«

Z toho všeho plyne, jak moudré je opatření naší svaté Církve, jež žádá, aby Písmo sv., pokud je překládáno do jazyků lidových, vždy bylo opatřeno, alespoň na těžších místech, autentickým výkladem — komentářem.

Tím spíše tedy nutno vítati snahu Vzdělávací katolické knihovny vydávati Komentáře k Písmu sv. Starého i Nového zákona.

Kež by komentáře ty našly žádoucího přijetí v nejširších vrstvách! Naši předkové rádi čítali v bibli. Písmo sv. jim bylo vždy knihou poučení a povzbuzení. Tak třeba čísti Písmo sv. A jestliže si Církev vyhrazuje právo posuzovati výklad jednotlivých knih, pak tkví toto právo v učitelském poslání, jež jí bylo svěřeno samým Ježíšem Kristem.

Nebrzdí však tento církevní dozor vědecké bádání exegetů? To může tvrditi jen ten, kdo nezná zařízení Biblického ústavu v Římě a jeho publikace. Neškodilo by i u nás častěji o jeho práci, methodě i praktických exkursích mluvit a psát.

Za svého pobytu v Římě jsem také navštívil Kolej sv. Jeronyma, založenou v r. 1933 pro kritické studium textu Vulgaty. Práce mravenčí, úmorná, jaké jsou schopni právě řeholníci sv. Benedikta. Ústav vybaven nejmodernějšími pomůckami technickými a potřebným aparátem knihovním a studijním.

Výsledek takových prací je spolehlivý a zaručuje jistotu, pokud ji věda lidská může zaručiti. Všechna tato přísně vědecká studia pak jen potvrzují správnost výkladu Písma sv. a třeba poznamenati, že i bádání nekatolických učenců ve většině případů dospívají k téměř závěrům, takže shoda je někdy až překvapující.

Komentáře, jež budou vycházeti, jistě vyrostou z těchto vědeckých výsledků; proto mohou dychtiví čtenáři Písma sv. s důvěrou v nich studovati.

Nechť jim studium toto přinese hodně útěchy.

Čtenářské obci i oběma redaktorům Komentářů žehná

V Praze dne 27. listopadu 1948.

arcibiskup pražský.

»Aj, dny jdou, praví Hospodin, kdy pošlu na zem hlad; ne hlad chleba, ani žízeň vody, ale hlad slyšet slovo Hospodinovo« (Amos, 8, 11). Čtvero vydání Nového Zákona v době čtyř necelých let, je dokladem touhy našeho lidu po Písmu svatém. Zbývá ještě jedna velká mezera, důkladnější komentář k bibli. Máme sice nejnutnější poznámky v edicích novozákonního textu (Sýkora, Col, Škrabal), nemáme však v údobí téměř jednoho století podrobnější komentář k Novému Zákonu. Poslední, na svou dobu velmi dobrý výklad, je komentář Sušilův, který byl vydán v letech 1864—1872. Mnoho se na poli novozákonní exegese změnilo. Archeologické objevy, vykopávky, nálezy rukopisů, papyry, dokonalejší poznání literárních druhů, prostředí, novozákonní historie i textu, to vše vneslo mnoho nového světla na stránky bible a přispělo k lepšímu poznání Nového Zákona.

Redakce Vzdělávací knihovny katolické proto pojala úmysl zařaditi do rámce této knihovny komentář k Novému a později i ke Starému Zákonu. Redakce je si dobře vědoma nejenom potřeby tohoto komentáře, ale i obtížnosti díla, které si vyžádá doby několika let. Ne poslední pohnutkou k uskutečnění úmyslu dáti do rukou českému čtenáři komentář Sušilův, který byl vydán v letech 1864—1872. Mnoho se Spiritu — O časovém podporování biblických studií, která je plamennou výzvou k exegetům, aby výsledky svých studií a prací podávali těm, kteří hladovějí po slovu Božím. Encyklika je i jasnou a bezpečnou směrnicí pro vykladače Písma. Je zajímavé srovnat postup a metodu Sušilova výkladu Písma svatého s touto encyklikou. Sušilův komentář se v podstatě shoduje s tímto posledním papežským projevem o biblickém studiu. Vychází ze slovního biblického textu, přihlíží ke stavu

žiblické vědy v polovině minulého století, ale jeho výklad není zaměřen jen k faktům archeologickým, filologickým a historickým, nýbrž hlavně k tomu, co učí jednotlivé texty o mravních a nadpřirozených pravdách. V tomto duchu encykliky i v duchu Sušilově, s pokornou úctou ke zjevení Božímu i vědeckému bádání, chceme přistoupit k novému biblickému komentáři.

Pro výklad byla zvolena, podle vzoru Sušilova, metoda re-produktivní, jež vykládá souvislejší textové celky, a nikoliv glossatorická, jež vysvětluje jednotlivá slova nebo verše. Sušil se rozhodl pro tuto metodu, protože »Písmo vyniká jako živý celek, čtenář není rozptylován, jednotlivé části výkladu v jedno splývají a věci v myslí jeho takořka znovu se rodí.« Volili jsme tuto metodu, protože komentáře nejsou určeny jen několika odborníkům, nýbrž širšímu okruhu čtenářů z řad kněží i laiků, kteří nebudou hledati v komentáři jen suchý výklad, nýbrž i pokrm duchovní. Budeme vedeni snahou dát v komentářích, zvláště kněžím, výklad, který bude nepostradatelnou pomůckou pro kázání, katechesi i biblické hodiny. Bude naší snahou, aby komentář — podle přání Pia XII. — spojil nauku a duchovní pomazání starých (svatých Otců a velkých exegetů) s větším vzděláním a dokonalejší metodou moderních exegetů.

Klademe-li v čelo komentáře překlad a výklad encykliky *Divino afflante Spiritu*, je to proto, že encyklika nejenom dala podnět k tomuto komentáři, ale i proto, že encyklika je takořka učebnicí základních pravd o bibli. Okružní list jednak ukazuje, co bylo za posledních padesát let na poli biblických věd vykonáno, jednak dává jasné a velkorysé směrnice pro studium, četbu a výklad Písma svatého. Jsou zde směrnice o používání původních textů, o významu textové kritiky, o správném chápání autenticity Vulgáty, o překladech do mo-

derních jazyků, o výkladu Písma sv., o důležitosti smyslu literárního a správném používání smyslu duchovního, o šetření svérázu svatopisců a literárních druhů, tedy směrnice nesmírného významu pro každý biblický komentář.

Redaktor i jeho spolupracovníci, vesměs profesori biblického studia, jsou si vědomi vznešenosti úkolu, který na sebe berou podle slov encykliky »Vždyť co jest vyššího, než zkoumati, vykládati... samo slovo Boží darované lidem vnuknutím Ducha svatého? Tímto duchovním pokrmem živí se vlastní duše vykladače Písma a posiluje se »k myšlence na víru, k útěše v naději a k povzbuzení v lásce« (sv. Augustin). »V těchto studiích žíti, tyto pravdy rozjímati, ničeho jiného nehledati: nezdá se vám to býti již zde na zemi přebýváním v nebesích?« (sv. Jeronym).

Kéž spočine na tomto díle požehnání, které udělil svatý Otec všem, kteří odkrývají poklady slova Božího, aby z tohoto výkladu Písma svatého načerpali věřící světlo, povzbuzení a radost.

V Praze na svátek Krista Krále L. P. 1948.

Prof. dr Jan Merell.

Ú V O D

PODNĚT OKRUŽNÍHO LISTU

„PROVIDENTISSIMUS DEUS“

ZPŮSOB JAK

OSLAVITI PADESÁTÉ VÝROČÍ

O K R U Ž N Í L I S T

NAŠEHO SVATÉHO OTCE

PIA XII.

Z BOŽÍ PROZŘETELNOSTI PAPEŽE

CTIHODNÝM BRATŘÍM,

PATRIARCHŮM, PRIMASŮM,

ARCIBISKUPŮM, BISKUPŮM,

A OSTATNÍM MÍSTNÍM ORDINAŘŮM

ŽIJÍCÍM V MÍRU A SPOLEČENSTVÍ

S APOŠTOLSKOU STOLICÍ

JAKOŽ I VEŠKERÉMU DUCHOVENSTVU

A KŘEŠŤANSKÝM VĚŘÍCÍM KATOLICKÉHO SVĚTA

O ČASOVÉM PODPOROVÁNÍ

BIBLICKÝCH STUDIÍ

ÚVOD. Podnět okružního listu »*Providentissimus Deus*«. Způsob, jak oslavití padesáté výročí. Vnučením ducha Božího napsali svatopisci ony knihy, jež Bůh ve své otcovské dobrotě dal lidem »k poučení, ke kázání, k napravování, k výchově ve spravedlnosti, aby člověk Boží byl dokonalý a způsobilý ke každému skutku dobrému.«¹⁾ V tomto s nebe propůjčeném pokladu spatřuje Církev nejdrahocennější pramen a božské pravidlo věrouky a mravouky. Není proto divu, že tento poklad, jak jej neporušený přejala z rukou apoštolů, opatrovala se vši pečlivostí, chránila před každým falešným a nepravým výkladem a horlivě používala, aby duším opatřila věčnou spásu. To skvěle dokazují téměř nespočetná svědectví všech staletí. Když za naší doby božský původ posvátných knih a jejich správný výklad byl vysokou měrou ohrožen, přejala Církev s ještě větší horlivostí a pečlivostí jejich ochranu a obranu. Proto prohlásil již posvátný církevní sněm tridentský ve slavnostním usnesení, že biblické knihy třeba pokládati »celé, se všemi jejich částmi, za posvátné a do kánonu patřící tak, jak jest obyčejem v katolické Církvi je čisti a starý všeobecně rozšířený latinský překlad (Vulgáta) je obsahuje.«²⁾ Za našich pak dnů, aby odsoudil falešné nauky o inspiraci, prohlásil církevní sněm vatikánský, že biblické knihy třeba pokládati za posvátné a do kánonu patřící »ne proto, že byly napsány pouze lidskou činností, a potom autoritou Církve schváleny; také nejen proto, že obsahují zjevení bez omylu, nýbrž proto, poněvadž, jsouce napsány vnučením Ducha svatého, mají Boha za původce a jako takové byly jí, Církvi, předány.«³⁾ Tímto slavnostním prohlášením katolické nauky byla přiznána »celým knihám se všemi jejich částmi« božská autorita, vylučující jakýkoliv omyl. Přece však se odvážili v následující době někteří katoličtí spisovatelé omezovati pravdivost Písma svatého pouze na otázky víry a mravů, a vše, ať již jest povahy přírodovědecké nebo dějinné, považovat jen za »mimo-

chodem řečené», popírajíce spojitost s věroukou. Náš předchůdce nehynoucí paměti Lev XIII. okružním listem Providentissimus Deus ze dne 18. listopadu 1893 tyto bludy právem odsoudil a upravil zároveň studium Písma sv. moudrými předpisy a směrnicemi.

Sluší se zajisté oslaviti padesáté výročí tohoto okružního listu, jenž jest pokládán za základní zákon biblických studií. My, kteří jsme od počátku Svého pontifikátu věnovali posvátné vědě Svou obzvláštní péči,⁴⁾ domníváme se, že nemůžeme tento pamětní den oslaviti důstojněji, než když to, co Náš předchůdce moudře nařídil a co jeho nástupci k utvrzení a zdokonalení jeho díla přidali, též se Svě strany potvrdíme a zdůrazníme a zároveň stanovíme to, co vyžaduje přítomnost, abychom tak všechny syny Církve, kteří se věnují těmto studiím, více a více povzbuditi k tak nutné a chvályhodné práci.

Podnět k vydání encykliky »Divino afflante Spiritu« byl podobný jako u encykliky Pia XI. »Quadragesimo anno« (1931). Encyklika »Quadragesimo anno« byla potvrzením a doplněním sociální encykliky Lva XIII. (»Rerum novarum«), která byla vydána před čtyřiceti lety. Nová doba se svými sociálními potřebami vyžadovala doplnění a upravení papežských direktiv na poli sociálním. Podobný je i účel encykliky »Divino afflante Spiritu«. Uplynulo padesát let od slavné biblické encykliky Lva XIII. »Providentissimus Deus« (18. XI. 1893), která byla mezníkem v dějinách katolické exegeze. Ještě později bude ukázáno, jaký nesmírný význam měl tento okružní list na vývoj katolické exegeze, zvláště v otázce inspirace. Padesát let studia a práce na poli biblických věd přineslo mnoho nového, metoda byla zdokonalena, objevy a nálezy vnesly nové světlo do výkladu biblických knih, a tak encyklika Pia XII. je jednak stručným přehledem vykonané práce za uplynulé půlstoletí, jednak duchaplným nástinem toho, co ještě zbývá vykonat. Encyklika se

vědomě dotýká nejpalčivějších problémů a zdůrazňuje nutnost, aby se katoličtí exegeté těmto problémům nevyhýbali, nýbrž naopak, aby pomocí moderních prostředků i nejtěžším otázkám věnovali náležitou pozornost, a nakonec vyznívá velmi optimistickým pohledem do budoucnosti. Není pochyby, že jako »Providentissimus Deus« i tato encyklika bude novou érou katolické exegeze, jak již ukazuje na př. nový překlad žaltáře.

První část okružního listu je dějinná a ukazuje, co vše bylo vykonáno od Lva XIII. až po naše doby. Je přesvědčivým důkazem mimořádné péče, kterou předchůdci Pia XII. věnovali Knize knih.

Druhá část, věroučná, nastiňuje výsledky vědeckých bádání posledních padesáti let a stanoví podmínky exegeze, která je vědecká, ale také křesťanská. Jsou to:

1. Aniž by byl popřen oficielní charakter latinské Vulgáty, musí exegeze vycházet z původních textů, upravených podle platných zásad textové kritiky.

2. Zdravá exegeze budiž založena na smyslu literárním s použitím přínosu filologie, archeologie, historie a zvláště theologie. Katolická exegeze nesmí zanedbávat ani smyslu duchovního, ale úzkostlivě nechť se střeží předkládat přenesený význam jako pravý smysl Písma sv. Při plnění tohoto úkolu skýtá katolickému exegetovi výbornou pomoc studium svatých Otců.

3. Každá doba má své zvláštní úkoly. Pro exegetu dnešní doby lepší znalost starověku a prostředí, v nichž vznikly knihy Písma svatého, je spojeno i s povinností nového studia. Encyklika zdůrazňuje zvláště:

- a) Nutnost zjištění osobnosti, svérázu biblických spisovatelů a dobového prostředí, v němž žili.

b) Nutnost šetření literárních druhů, zvláště v dějinných vypravováních,

c) a konečně nutnost věnovati pozornost studiu starovědy, archeologie, historie a antioké kultury.

4. I když mnoho otázek, jež před padesáti lety ještě byly nerozřešeny a jichž bylo spíše používáno v boji proti Písmu sv., je objasněno, jsou stále ještě otázky, jež katolickému exegetovi působí nemálo námahy. I ty musí exegese s použitím všech odvětví vědy vyřešiti, a to v ovzduší svobody dítek Božích, v lásce a věrnosti k Církvi.

5. Písmo svaté nesmí býti pouze předmětem studia odborníků, nýbrž bylo dáno podle slov sv. Pavla, aby nás přivedlo »ke spáse skrze víru v Kristu Ježíši, ... aby člověk Boží byl dokonalý a způsobilý ke každému dobrému skutku« (2. Tim. 3, 15, 17). Proto v posledním odstavci druhého dílu encykliky dává Pius XII. praktické pokyny pro pastýřské použití Písma sv. a pro biblické vyučování v seminářích.

Z á v ě r encykliky je blahopřáním a požehnáním všem, kteří jsou vyvoleni a povoláni k vznešenému úkolu studia a výkladu bible.

Je dobře známo, za jakých okolností vznikla encyklika »Providentissimus Deus«. Byly to jednak názory racionalistů, jež na sklonku minulého století vyvrcholily v popření nadpřirozeného charakteru Písma sv., jednak neujasněné názory i katolických exegetů, zvláště v otázkách rozsahu a v důsledcích biblické inspirace. Po nepřesných výkladech inspirace A. Rohlinga, F. Lenormanta, J. Newmanna a j. posledním popudem Lvu XIII. k vydání encykliky byl dopis Msgra D'Hulsta, uveřejněný na počátku roku 1893 v »Le Corespondant« (201 až 261) a vydaný téhož roku v Paříži pod názvem »La question biblique«, kde autor omezil inspiraci jen na věci víry a mravů.

Podobné okolnosti spolupůsobily též k vydání biblické encykliky Pia XII. Encyklika jich sice výslovně nevzpomíná, ale můžeme na ně odůvodněně usuzovati z listu Papežské biblické komise k arcibiskupům a biskupům Itálie z 20. srpna 1941 (Acta Apost. Sedis 33/1941/465-472). Tento list biblické komise má celou řadu společných bodů s encyklikou »Divino afflante Spiritu«. Jak k němu došlo? V letech 1930—1939 vycházel a po celé Itálii byl rozšiřován výklad Písma sv., jehož autor se kryl pseudonymem Sac. Dain Cohenel (La Sacra Scrittura: Psicologia Commento-Meditazione). Autorem komentáře byl neapolský kněz Dolindo Ruotolo. Kritika přešla tento komentář mlčením, anebo jako P. A. Vaccari*) s velkými výhradami. Byla uznávána zbožnost autorova, rozjímavý charakter výkladů, ale naprosto byla odsouzena jeho metoda a nevědecký ráz komentáře. Autor nedbal smyslu literárního, proti všem zásadám hermeneutiky a filologie na pochybené etymologii, na př. hebrejských jmen, zbudoval svou exegesi, která u odborníků vyvolala jen úsměv a pohrdání takovou katolickou exegesí. I theologické názory autora, který byl obdařen obdivuhodnou fantasií, se hemžily nesprávnostmi, takže dekretem sv. Officia z 20. XI. 1940**) byl dán komentář na index. Autor se sice podrobil,***) ale záhy na to vydal anonymně spisek†) o 48 str. »Velké nebezpečí pro Církev a duše«, v němž z obžalovaného se stává žalující, který obviňuje některé italské biblisty††) z naturalismu a modernismu. Rovněž Papežský biblický Institut je ve spisku napadán jako semeniště historicko-kritické metody studia bible, jež prý je pro-

*) Verbum Domini 13 (1933) p. 160.

**) Acta Apost. Sedis z 16. 12. 1940 p. 553.

***) L'Osservatore Romano z 7. 12. 1940 a Acta Ap. S. z 16. 12. 1940 p. 554.

†) Un gravissimo pericolo per la Chiesa e per le anime. Il sistema critico-scientifico nello studio nell'interpretazione delle Sacra Scrittura, le sue deviazioni funeste e le sue aberrazioni.

††) Zvl. proti autoru Života Ježíše Krista G. Ricciottimu.

fanací, ba přímo svatokrádeží slova Božího. Exegetovi musí stačiti latinská Vulgáta, není třeba studia řeči, archeologie, textové kritiky, je třeba meditace Písma. Na první pohled bylo zřejmo, že účelem spisku, který byl poslán svatému Otci, všem biskupům a představeným řádů v Itálii, je apologie odsouzeného Coheneova komentáře.

Odpovědí na tento zmatený spisek byl list Biblické komise arcibiskupům a biskupům Itálie z 20. VIII. 1941.

Obsahem listu byly hlavně 4 body:

a) Při výkladu Písma sv. je nutno naléztí především smysl literární. Smysl duchovní anebo typický musí býti založen na smyslu literárním a dokázán užíváním samotného Krista, apoštolů, inspirovaných spisovatelů, tradice a zvláště liturgie, protože »lex orandi-lex credendi« »zákon modlitby je zákonem víry«.

b) Proti anonymnímu autorovi spisku, který vykládal nesprávně dekret tridentského koncilu, jako by jediné Vulgáta podávala věrný text Písma, od něhož není dovoleno se uchýlit, stanoví list jasně, že skutečným slovem Božím je text původní a každý překlad — i Vulgáta — je pouze ohlasem Božího slova podle věrnosti, jak odpovídá textům původním. Autenticita Vulgáty není autenticitou kritickou, nýbrž pouze juridickou.

c) Z této funkce původních textů plyne oprávnění, nutnost a užitečnost zdravé kritiky textu, kterou anonymní autor ve svém spisku ostře napadá.

d) Má-li býti stanoven věrný smysl literární, a to z původních textů, je k tomu nutná znalost biblických jazyků a všech pomocných biblických disciplin, zvláště archeologie, osvětlujících posvátný text. Jejich studium se však nesmí státi cílem, jsou jen nutným prostředkem k přesnému a správnému porozumění slova Božího.

Srovnáme-li list Biblické komise z r. 1941 s encyklikou z r. 1943, shledáváme nápadnou obsahovou příbuznost obou významných biblických dokumentů, takže možno odůvodněně usuzovati, že k vydání encykliky, vedle padesátiletí encykliky »Providentissimus Deus«, přispěl i případ Cohenel-Ruotollo.

V úvodu encykliky je zdůrazněn božský původ a božská autorita Písma svatého, které bylo vždy jako pramen víry a mravouky nejdrahocennějším pokladem Církve. Písmo sv. nebylo svěřeno jednotlivým věřícím, nýbrž Církvi, z jejíchž rukou věřící bibli přijímají. Proto je také povinností Církve chránit tento poklad a uchovat neporušený tak, jak jej přijala z rukou apoštolů.

Obecnému přesvědčení o božském původu Písma sv. dávala Církev zeynější projev a slavnostní formu na synodách, obecných sněmech, v symbolech nebo úředních projevech papežů. Tak již vyznání víry nicejského sněmu z r. 381 prohlašuje inspiraci Písma sv., když praví o Duchu svatém: »kterýžto mluvil skrze proroky«. Po vyznání víry, které čtvrtý sněm v Karthagu r. 398 předešal novým biskupům, a po dekretu Eugena IV. z r. 1441 jsou nejdůležitější rozhodnutí koncilu tridentského a vatikánského. Význam tridentského koncilu pro biblická studia spočívá v tom, že položil pevný základ, na kterém mohla bezpečně stavět katolická exegese. Byl stanoven seznam (kánon) posvátných knih, obsahující jak spisy proto-kanonické, tak deuterokanonické; pro disputy a veřejné užívání v latinské Církvi byl stanoven text Vulgáty za text autentický a byla též dána pravidla výkladu bible.

Po dekretch tridentského koncilu nebylo u katolíků pochyb o rozsahu inspirace, ale vynořily se pochybnosti nové, totiž o podstatě inspirace. Z obou pramenů zjevené nauky, z Písma a podání, jasně vyplývá skutečnost inspirace; v čem však spočívá, není blíže objasněno. K osvětlení vzájemného

poměru činnosti Boží a činnosti svatopiscovy, k proniknutí podstaty inspirace jsme odkázáni na cestu dogmatické spekulace. Po tridentském koncilu někteří exegeté, jako L. Lessius (1554—1623), jeho žák J. Bonfrère (1573—1643), před koncilem vatikánským mnichovský profesor D. B. Haneberg (1816—1876)*) učili, že kniha pouze lidská může se státi inspirovanou tím, že Duch svatý nebo Církev onu knihu schválí nebo ji zařadí do kánonu inspirovaných knih (inspiratio subsequens). Jiní, zvláště vídeňský profesor J. Jahn (1750 až 1816)**) omezili inspiraci na pouhou vnější asistenci Boží, kterou Bůh chránil svatopisec před bludem, když zaznamenával to, co ze zjevení poznal. Tento výklad uznával pouhé negativní spolupůsobení Boží (inspiratio negativa), takže Bůh by nebyl předním a hlavním původcem inspirované knihy.

Tyto nesprávné názory o podstatě inspirace odmítl koncil vatikánský proslulou konstitucí »De fide catholica« z 24. IV. 1870, kde v druhé kapitole pojednává o zjevení a prohlašuje zásady o Písmě sv. Kapitolu zpracoval kardinál Franzelin, který k ní přidal další důvodovou zprávu, z níž je vidno, co chtěl koncil definovat. Sněm vatikánský zdokonalil rozhodnutí sněmu tridentského jednak zamítnutím některých bludů o inspiraci:

a) lidská kniha se může státi inspirovanou tím, že církevní autorita takovou knihu dodatečně schválí;

b) kniha je posvátnou a kanonickou proto, poněvadž obsahuje zjevení bez bludů;

jednak zdůrazněním skutečnosti,

a) že knihy Písma sv. byly napsány pod vlivem Ducha sv. (actio divina supernaturalis);

*) Versuch einer Geschichte der biblischen Offenbarung, Regensburg 1850.

**) Einleitung in die göttlichen Bücher der Alten Bundes. Wien 1802 p. 91n.

b) účast Boží musí býti taková, aby Bůh byl pravým autorem knihy.

O rozsahu inspirace a o působení Božím a spolupůsobnosti lidského autora, ani o důsledcích inspirace koncil nemluví, protože do té doby nebylo mezi katolíky pochybností. Pochybnosti vznikly až po koncilu, kdy někteří katoličtí exegeté ve snaze zachránit bezbludnost Písma proti námitkám své doby počali inspiraci částečně omezovati, domnívajíce se, že tímto způsobem uniknou obtížím při výkladu Písma.

R. 1872 uveřejnil profesor Augustin Rohling († 1931) v časopise *Natur und Offenbarung* článek,^{*)} v němž tvrdil, že inspirace nezaručuje pravdivost Písma sv. ve věcech přírodních. Podobný byl i názor F. Lenormant-a († 1883), který vydal r. 1880 v Paříži pověstné dílo *Les origines de l'histoire d'après la Bible et les traditions des peuples orientaux*, kde omezil inspiraci pouze na pravdy nadpřirozené (věci víry a mravů). Po jeho smrti byla kniha dána na index, ale myšlenka v jiné formě se šířila stále. R. 1884 v *The Nineteenth Century Review* uveřejnil kardinál J. Newman (1801—1890) článek *On the Inspiration of Scripture*, v němž vylučuje z inspirace t. zv. *obiter dicta* (co bylo řečeno mimochodem), věci, které nepatří k podstatě Písma sv.^{**)} Kardinál Newman neomezil sice tolik rozsah inspirace jako na př. Lenormant, ale přece opustil katolický princip a otevřel dveře subjektivnímu rozhodování, co je náhodilou poznámkou a co patří k podstatě věci. Pro jeho vysoké postavení vyvolal článek podiv i mimořádnou odezvu.^{***)}

Konečně na počátku r. 1893 uveřejnil v časopise »*Le Correspondant*« (str. 201—261) rektor pařížského Katol. Institutu

*) *Die Inspiration der Bibel und ihre Bedeutung für die freiere Forschung.*

**) Na př. poznámka sv. Pavla ve 2. listě k Tim. 4, 13 o plášti, který zanechal v Troadě u Karpa.

***) J. Brucker, F. Schmid, J. Corluy, J. Duggan a j.

Mons. Maurice d'Hulst (1841—1896) dlouhý dopis, vydaný později v Paříži samostatně pod názvem »La question biblique«, v němž hájil směr tak zv. »volné školy« (école large). Hulst omezil inspiraci rovněž jen na věci víry a mravů a vyslovil názor, že i Řím ponechává katolickým exegetům svobodu, protože mlčí k volnějším názorům, a nemůže se ani očekávat, že brzy promluví. Jeho předpověď se nesplnila. Za několik měsíců promluvil Lev XIII. encyklikou »Providentissimus Deus«, v níž důkladně rozvedl nauku o inspiraci, a zaujal jasné stanovisko ke všem nesprávným názorům.

Encyklika způsobila hluboký dojem. Mnozí exegeté ji uvítali s radostí pro její jasnou mluvu, stoupenci »volné školy« hleděli však její význam oslabiti, prohlašující ji za soukromý názor Lva XIII. Otázka inspirace byla vyjasněna, názory neslučitelné s naukou o inspiraci opuštěny, takže dnes katoličtí exegeté v zásadních bodech o neomylnosti Písma sv. jsou jednotni. Dnes, po padesáti letech, můžeme teprve ocenit její základní a přímo historický význam a jsme vděční Piu XII., že výročí této encykliky oslavil novým okružním listem, jehož význam pro biblická studia bude neméně důležitý.

I.

ČÁST DĚJINNÁ

ČINNOST LVA XIII.

NAUKA O BEZOMYLNOSTI PÍSMÁ SV.

PODPOROVÁNÍ STUDIÍ PÍSMÁ SV.

BIBLICKÁ ŠKOLA JERUSALEMSKÁ

BIBLICKÁ KOMISE

SNAHY LVA XIII. A NÁSTUPCŮ O STUDIA BIBLE:
Činnost Lva XIII. - Nauka o bezomylnosti Písma sv. První a obzvláštní starosti Lva XIII. bylo, aby vyložil nauku o pravdivosti Písma sv. a obhájil ji proti námitkám. Vážnými slovy prohlásil, že není tu omylu, jestliže svatopisec, jak praví Andělský učitel,⁵⁾ v řeči o přírodních jevech »mluví tak jak se to jeví smyslům« a »vyjadřuje se v jakémsi druhu obrazné řeči nebo tak, jak se v té době obvykle mluvílo a jak se ještě dnes mluví v každodenním životě o mnohých věcech i mezi nejučenějšími lidmi«. Svatopisci, anebo lépe Duch svatý, který skrze ně mluvil, nechtěli totiž, jak praví sv. Augustin,⁶⁾ »poučovati lidi o vnitřní podstatě smyslových věcí, což by pro spásu duší bylo bývalo bez užitku.«⁷⁾ Tuto zásadu »třeba prospěšně přenést i na příbuzné vědní oblasti, především na dějiny,« t. j. »způsobem zcela podobným třeba vyvrátiti falešná tvrzení nepřátel« a »obhájeti dějinnou pravdivost Písma sv. proti jejich útokům«.⁸⁾ Rovněž nelze připočísti biblickému spisovateli za omyl, jestliže od písařů »při opisování rukopisu bylo něco snad znovu podáno méně správně«, anebo »jestliže vlastní smysl nějakého místa snad zůstává pochybným«. Konečně jest zcela nepřipustno »omezovati inspiraci jen na některé části Písma sv. nebo připustiti, že svatopisec sám se mýlil«; neboť »božská inspirace vylučuje nejen každý omyl, ale tak nutně jej vylučuje a odmítá jako jest podstatně nutné, že Bůh, nejvyšší Pravda, není původcem nějakého omylu. To je stará a neustálá víra Církve«.⁹⁾

Tuto nauku, kterou Náš předchůdce Lev XIII. s tak důraznou vážností vyložil, předkládáme i My mocí Své autority a žádáme, aby byla ode všech svědomitě zachovávána. Žádáme dále, aby i dnes rovněž tak horlivě napomenutí a podnětů, které Lev XIII. pro svou dobu velmi moudře připojil, bylo uposlechnuto. Předsudky všeobecně rozšířeného racionalismu, zvláště však písemné památky starověku, které byly všude na Východě vykopány a prozkoumány, vyvolaly totiž nové, ne nepatrné potíže. Aby pak nádherný pramen zjevení k dobru stádce Páně bezpečněji a bohatěji tekl, především však, aby nebyl ničím způsobem zatarasen, přál si naléhavě Náš předchůdce ve svědomité péči o svůj apoštolský úřad, »aby

větší počet učenců chopil se náležitým způsobem obhajoby Písma sv. a vytrvale se jí zabýval, především však, aby ti, jež milost Boží povolala k posvátnému stavu kněžskému, den ze dne, jak jest spravedливо a slušno, věnovali více péče a pile na to, aby Posvátné knihy četli, rozjímali a vykládali.«¹⁰⁾

Podporování studií Písma sv.: Biblická škola jerusalemská. Biblická komise. Jsa veden těmito úvahami schválil a vřele uvítal papež školu pro biblická studia, kterou založil generální představený řádu dominikánského při chrámu sv. Štěpána v Jerusalemě; neboť, jak se vyjádřil, »z ní mělo biblické studium veliký užitek a ještě větší se očekává.«¹¹⁾ Z téhož důvodu připojil v posledním roce svého života ještě jiné opatření, jímž měla býti tato studia, tak snažně doporučená, v okružním listě Providentissimus Deus vždy více zdokonalována a pokud možno bezpečně podporována: Apoštolským listem Vigilantiae ze dne 30. října 1902 ustanovil z vynikajících učenců výbor, tak zvanou komisi, »jejímž úkolem mělo býti účinně se starati všemi prostředky o to, aby Písmu sv. byla všude u katolíků věnována časovými poměry požadovaná bedlivější péče a aby byl od něho vzdálen nejen každý nádech omylu, nýbrž i každý příliš volný názor.«¹²⁾ Tento výbor jsme i My po příkladě Svých předchůdců činem potvrdili a podepřeli a použili jsme ho, jak se dříve častěji stalo, abychom vykladačům Posvátných knih připomněli zdravé zásady katolické exegeze, které sv. Otcové, učitelé církevní a papežové zanechali.¹³⁾

První, historická část encykliky je přehledem péče papežů, zvláště Lva XIII., o Písmo sv. Pius XII. nejdříve shrnuje nauku o bezomylnosti bible, jak byla vyjádřena v encyklice »Providentissimus Deus«, a zdůrazňuje její platnost i dnes. Encyklika Pia XII. je doplněním okružního listu Lva XIII. Její nauka je v zásadě naukou encykliky »Providentissimus Deus«, ale přece srovnání obou encyklik ukáže, kterak se od sebe v jednotlivostech liší a kterak řeč druhé encykliky a způ-

sob řešení nových problémů odpovídá dnešnímu stavu exegese a pokroku věd, majících vztah k bibli. Tak na př. encyklika Lva XIII. žádá, aby za podklad exegese byla brána Vulgáta a aby bylo přihlíženo k původním textům a překladům, kdežto encyklika »Divino afflante Spiritu« stanoví, že jest třeba vykládati text původní, který byv napsán svatopiscem samým, má vyšší autoritu a větší důležitost než každý, byť i nejlepší, překlad staré nebo nové doby. Jak bude ještě později ukázáno, významná jsou slova encykliky o šetření rázu svatopisců a literárního druhu, zvláště v dějinných vypravováních, anebo slova o ovzduší lásky a pravé svobody dítek Božích (věrnost k nauce Církve zároveň s věrností k pravdě), jež přinesou pravé ovoce katolické exegese.

Důsledkem inspirace je bezbludnost Písma sv. Je-li Bůh původcem inspirovaných knih, vyplývá z této skutečnosti přirozený a nutný důsledek, že Písmo sv. neobsahuje omylů ani bludů. Kdyby v Písmě sv. byly bludy, jejich původcem by byl Bůh, což se Bohu jako nejvyšší a naprosté Pravdě příčí. Pravdivosti a bezbludnosti Písma sv. byla věnována podstatná část encykliky »Providentissimus Deus«. Encyklika Pia XII. se plně staví za zásady Lva XIII.

Encyklika »Providentissimus Deus« zanechala hluboký dojem, ale jednoty v názorech na inspiraci ani u katolických exegetů nebylo. I když encyklika odmítla omezení inspirace, vynořily se nové theorie, z nichž některé přímo omezovaly inspiraci, takže musely býti odsouzeny. Byla to hlavně theorie o relativní pravdě Písma sv. (A. Loisy). Svatopisci se přizpůsobili názorům a domněnkám své doby, jež byly mnohdy nesprávné. Proto je pravda bible pouze relativní. S pojmem inspirace a pravdivosti Písma sv. se tato theorie ovšem nedá srovnati a proto byla Piem X. v encyklice proti modernismu Pascendi Dominici gregis zavržena.

Jinou hypothesu předložili dva význační katoličtí exegeté, dominikán P. M. - J. Lagrange*) a jesuita F. Hummelauer.***) Theorie připouští; že vedle knih historických jsou v bibli i knihy, které neodpovídají dnešnímu pojmu vědecké historie. V těchto knihách jsou zachyceny jen lidové tradice, s jádrem sice historickým, ale okrášleným lidovou obrazotvorností. Theorie různých literárních forem byla některými theology naprosto odmítána (Billot) a výše jmenovaní exegeté považováni za stoupence volné školy. Komise biblická v odpovědi na dotaz ze dne 23. června 1905 sice tuto theorii jako všeobecnou zásadu zavrhl, ale přece připouští případ, že by závažnými důvody mohlo býti prokázáno, »že svatopisec nechtěl podati skutečnou historii ve vlastním slova smyslu, ale že podává ve formě historie parabolu, alegorii neb nějaký jiný smysl, který vlastnímu doslovnému či historickému smyslu slov neodpovídá.« Encyklika D. a. S. v dogmatické části se problémem znovu zabývá a se vzácnou jasností zdůrazňuje, že exegeta musí šetřit literárních druhů zvláště v dějinných vypravováních. Tato stať encykliky je rehabilitací některých exegetů podezříváných z modernismu a zároveň dokladem, kterak Pius XII., vycházející z nauky Providentissimus Deus, potvrzuje nauku tohoto okružního listu a dále na ní buduje v duchu padesátiletého vývoje biblických otázek.

V následujícím odstavci encyklika D. a. S. připomíná další zásluhy Lva XIII. o biblická studia schválením jerusalemské Biblické školy a zřízením biblické komise. Pozornost, kterou Pius XII. věnuje jerusalemské škole, je značná a je uznáním prací profesorů této školy, hlavně P. Lagrange, proti jehož metodám někteří starší katol. exegeté

*) L'inspiration des livres saints, Revue biblique 5 (1896). L'inspiration et les exigences de la critique. Tamže.

**) Exegetisches zur inspirationsfrage. Freiburg i. B. 1904.

měli námitky. »École pratique d'études bibliques établie au couvent des Dominicains Saint-Étienne de Jérusalem« byla založena r. 1890 P. Lagrangem (1855—1938) a pro svou vysokou vědeckou úroveň byla usnesením Akademie des inscriptions et belles-lettres z 15. října 1920 přeměněna v École française archéologique de Jérusalem. Za cíl této školy stanovil P. Lagrange pěstování biblických studií za pomoci všech prostředků moderní vědy a hájení bible proti šířícímu se racionalismu. Hlavní zásady jeho historické metody byly: Bible je slovem Božím, napsaným pod vlivem Ducha svatého. Lidský rozum sám o sobě ji plně nepochopí a k výkladu je třeba božské autority, t. j. učitelského úřadu Církve. Bible je ale také knihou lidskou, napsanou lidmi a pro lidstvo k poznání nutných náboženských pravd. Tak jako při vtělení přijalo vtělené Slovo lidskou přirozenost, tak i slovo Boží v Písmě sv. se stává lidstvu přístupným pod lidskou literární formou. Proto k porozumění bible platí tytéž zásady jako u ostatních knih literatury, t. j. znalost jejich literárního charakteru, dobového a místního vzniku a pod. Proto P. Lagrange kladl tak veliký důraz na historii, zeměpis, filologii, archeologii, až mu to bylo vytýkáno. Padesátiletý odstup však ukázal, že v jeho metodě bylo mnoho zdravého realismu, kterým byla nejednomu umlčena bibli nepřátelská exegese.

P. Lagrange nebyl však jenom duší jerusalemské školy, ale vychovával si žáky i časopisem *Revue biblique* (od r. 1892) a biblickými komentáři *Études bibliques*. Charakter jak časopisů, tak komentářů po celou dobu svého trvání zůstal věren zásadám, které jim P. Lagrange dal do vínku, když napsal do prvního čísla *Revue biblique* (leden 1892): »Vše, co přispívá k porozumění bible, kontroverse, semitská filologie, historie národů starého Orientu, biblická geografie, archeologie, literatura, theologie Písma sv., historie exegese, vše musí býti za-

stoupeno v Revue biblique«. Études bibliques plánoval jako moderní komentář k celému Písmu sv.: »Potřebujeme katolický komentář, založený na dobrém překladě z původních textů, na textu kriticky pečlivě připraveném, kde bude kladen zvláštní důraz na literární kritiku, které protestanti věnují takovou pozornost a kde je kořen téměř všech dnešních problémů. Z historie biblického hnutí před první světovou válkou je ještě v živé paměti, kolikerému podezřívání byl P. Lagrange pro tuto metodu vystaven. Přímou slavnostně byla jeho metoda schválena encyklikou D. a. S.

K rozkvětu biblického studia a k usměrnění výstřelků některých exegetů přispěla i druhá instituce, rovněž dílo Lva XIII. »Commissio pontificia de re biblica« — Biblická papežská komise, zřízená apoštolským listem »Vigilantae« z 30. XI. 1902. Jejím úkolem bylo:

1. Všimati si všeho, co by mohlo jakýmkoli způsobem prospěti biblickému studiu. Proto měla budit mezi katolíky zájem o východní řeči, šířiti znalost starých textů a překladů, uváděti do textové kritiky a doporučovati pomocné vědy biblické.

2. Hájiti neporušenost a pravdivost posvátných knih, bojovati proti přeceňování spisovatelů nekatolických a uplatňovati právo Církve na výklad bible.

3. Dbáti především o katolický výklad Písma sv.

Komise se skládá z několika kardinálů, kterým pomáhají poradci (consultores), kteří bývají vybíráni z hlavních kulturních národů a zastupují nejrozličnější exegetické školy. Jejich povinností je vypracovati odpovědi na předkládané otázky a své přesvědčení odůvodniti. Sídlem komise je Řím, předsedu jmenuje papež, jemuž se musí také předložiti každý chystaný výnos, má-li nabýti zákonitě platnosti.

V době modernismu, kdy i katoličtí exegeté ztráceli orien-

taci, bylo zřízení Biblické komise dílem časovým a nanejvýš potřebným. Výnosy Biblické komise zabránily, aby i katolická exegese neupadla do chyb a unáhleností, které by nikterak nepřidali vážnosti výkladu Písma svatého. Časový odstup několika desetiletí, kdy i nekatolická exegese po bohatých objevech rukopisných (papyry), archeologických i vykopávkách, mnoho slevila ze svých radikálních tvrzení, ukázal, jak omezení uložené katolickým exegetům bylo v plánu Boží prozřetelnosti. Rozhodnutí komise, stejně jako římských kongregací, nejsou sice neomylná a neodvolatelná, ale pro exegety a věřící závazná, dokud se nevyskytnou dostatečné důvody k odůvodněné pochybnosti o správnosti rozhodnutí.*)

*) Tak na př. dekretem kongregace sv. Officia z 2. července 1927 byl upraven výnos kongregace Inquisitionis z r. 1897, hájící autenticitu t. zv. Comma Joanneum.

ČINNOST NASTUPCŮ LVA XIII.

PIUS X.

ZAVEDENÍ AKADEMICKÝCH STUPŇŮ

STUDIJNÍ ŘÁD PRO SEMINÁŘE

PAPEŽSKÝ BIBLICKÝ ÚSTAV

PIUS XI.

POVINNOST ZÍSKATI AKADEMICKÉ HODNOSTI

OPATSTVÍ SV. JERONYMA PRO REVISI VULGÁTY

ČINNOST NASTUPCŮ LVA XIII. Pius X.: Zavedení akademických stupňů. Studijní řád pro semináře. Papežský biblický ústav. Nebude nemístné, když zde vděčně vzpomeneme, jaká zvláště užitečná opatření učinili za týmž účelem v následující době Naši předchůdci, opatření, která by se mohla nazvati doplněním neb ovocem šťastné iniciativy Lva XIII. Úmyslem Pia X. bylo »učinít opatření, aby byl připraven dostatečný počet učitelů, kteří by v katolických školách vykládali Písmo sv. s osvědčenou, vážnou a důkladnou učeností«. Proto zavedl »akademické stupně licenciátu a doktorátu vědy biblické, které měly býti udělovány biblickou komisí«. ¹⁴⁾ Dále chtěl dosáhnouti, aby budoucí kněží sami nejen znali dokonale význam, svéráz a učení bible, nýbrž aby i službu slova Božího správně a obratně mohli konati a Bohem vdechnuté knihy proti námitkám brániti. Proto vydal směrnice pro biblické studium, které by byly zachovány v kněžských seminářích. ¹⁵⁾ Konečně chtěl, »aby v městě Římě vzniklo středisko vyššího biblického studia, které by nejúčinnějším způsobem podporovalo biblickou vědu v duchu katolické Církve a s ní související studia«. Tak založil Papežský biblický ústav, který svěřil péči Tovaryšstva Ježíšova a který chtěl míti vybavený stolicemi pro vyšší odbory a všemi pomůckami biblického vzdělání. Za tím účelem vydal nařízení a předpisy, dílo to, při němž, podle svých vlastních slov uskutečnil spasitelnou a plodnou myšlenku Lva XIII. ¹⁶⁾

Pius XI.: Povinnost získati akademické hodnosti. Opatství sv. Jeronyma pro revisi Vulgáty. Všechna tato opatření a zařízení zdokonalil potom Náš bezprostřední předchůdce blahé paměti Pius XI. Tak stanovil mezi jiným, že nesmí nikdo v seminářích se státi profesorem biblického studia, jestliže nevykonal zvláštní studia v tomto odboru a nezískal před Biblickou komisí nebo v Biblickém ústavě pravoplatně akademických hodností. Tyto stupně měly míti též práva a účinky jako pravoplatně získané hodnosti v theologii nebo církevním právu. Rovněž nařídil, že nikomu nesmí býti uděleno nějaké obročí, jež s hlediska církevně právního přináší s sebou závazek vykládati lidu Písmo

sv., jestliže nemá, kromě ostatních požadavků, také licenciát nebo doktorát biblických věd. Zároveň nabádal generální představené řádů a náboženských společností, jakož i biskupy celého katolického světa, aby posílali své nejschopnější bohoslovce na Papežský biblický ústav, aby tam navštěvovali přednášky, a získali akademické hodnosti. Tuto výzvu posílil svým vlastním příkladem, když k tomuto účelu určil štědrý roční příspěvek.¹⁷⁾

S úchvalou a souhlasem Pia X. bylo roku 1907 »benediktinům nařízeno, aby po vědeckém zkoumání připravili všecko, čeho je třeba k novému vydání latinského překladu bible, tak zvané Vulgáty«.¹⁸⁾ Tento »pracný a obtížný podnik«, jenž vyžaduje mnoho času a velkého nákladu, ukázal se velmi užitečným výtečnými svazky, které již vyšly. Aby pak dal dílu jistý a pevný základ, zřídil Pius XI. v Římě klášter sv. Jeronyma, kterýžto klášter se má této práci výlučně věnovati, a vybavil jej bohatou knihovnou a jinými pomůckami pro vědecká badání.¹⁹⁾

Encyklika výstižně nazývá biblické snahy Lva XIII. šťastnou iniciativou, na které mohli jeho nástupci dále budovati. A uplynulé padesátiletí je velmi bohaté na různá opatření a zásahy, jimiž bylo podpořeno studium a vzrostl zájem o Písmo sv. Encyklika nevypočítává dopodrobna všech snah nástupců Lva XIII. Z bohaté činnosti vybírá zvláště zásahy posledních papežů, jimiž byl dán pevný základ pro studium a poznání bible. Encyklika nemluví dokonce ani o proslulém okružním listě Pia X. Pascendi Dominici gregis z 8. září 1907, o dekretu Lamentabili sane exitu z 3. července téhož roku, ba ani o encyklice Benedikta XV. Spiritus Paraclitus z 15. září 1920, jejímž vnějším podnětem bylo 1500leté výročí smrti sv. Jeronyma. Z činnosti Pia X. připomíná encyklika:

- a) Apoštolský list z 23. II. 1904, jímž byly zavedeny akademické hodnosti licenciátu a doktorátu biblických věd, udělované biblickou komisí.

b) Apoštolský list z 27. III. 1906 o organizaci studijního řádu biblických věd v kněžských seminářích.

c) Zřízení v r. 1909 Papežského biblického institutu v Římě.

Podmínky pro získání gradů biblických věd podle apoštolského listu Pia X. jsou:

1. Kandidát musí býti světským knězem nebo členem některého řádu a býti doktorem theologie.

2. Kandidáti se musí podrobiti písemné a ústní zkoušce z látky určené biblickou komisí.

3. Zkouška je nejméně před pětičlenným sborem konsultorů biblické komise.

4. Licenciátu možno dosáhnouti po doktorátu theologie, doktorátu biblických věd až za rok po licenciátu.

5. Podmínkou k dosažení doktorátu je předložení a obhájení these, která musí býti vydána tiskem.

Hlavní zásady studijního řádu pro biblické studium v kněžských seminářích podle apoštolského listu Quoniam jsou:

1. Předmětem přednášek nechť je nauka o inspiraci, o kánonu Písma sv., hermeneutika, historie obojího zákona, exegeze knih podle jejich důležitosti.

2. Exegese nechť je rozložena do všech ročníků theologického studia.

3. Protože není možno probrati během studia všechny knihy bible, ať profesor podá svým posluchačům alespoň úvod do všech knih.

4. Odstavec vypočítává knihy a otázky, které mají býti zvláště probírány. Z exegeze jsou to žalmy, proroci, evangelia a j.

5. Profesor, zvláště v novozákonních přednáškách si má býti vědom, že jeho úkolem není pouze uvádět posluchače

do biblické vědy, nýbrž že ho má i v duchu evangelia vychovávat a připravovat k pastýřskému úkolu.

6. Nadanější posluchači nechť se hlouběji vzdělávají v biblických a ostatních semitských jazycích.

7. Na učelištích, kde se udílejí akademické hodnosti, nechť je biblické studium rozšířeno o pomocné discipliny (archeologie, historie exegese a j.).

8. Každý seminář nechť pečuje o zvláštní biblickou knihovnu. Tyto předpisy se osvědčily a značně přispěly k prohloubení biblických studií a byly při celkové reformě theologického studia za Pia XI. v podstatě přijaty do konstituce »Deus scientiarum Dominus«.

Zvlášt významným dílem Pia X. bylo založení Papežského biblického institutu v Římě. Úmysl, otevřít institut, kde by se připravovali budoucí profesori Písma sv., pojal již Lev XIII. Papežova smrt uskutečnění myšlenky na několik let oddálila. Ve škol. roce 1908/9 byl při papežské universitě Řehořově nejdříve otevřen »Cursus superior S. Scripturae«. Profesory tohoto kursu byli známí odborníci: P. L. Méchineau, L. Fonck, H. Gismondi. Na počátku školního roku 1909 pověřil Pius X. P. L. Foncka, aby vypracoval studijní řád pro samostatný institut. P. Fonck v několika měsících předložil sv. Otcovi návrh, takže Pius X. již v květnu téhož roku mohl apoštolským listem »Vinea electa« promulgovati zřízení »Pontificii Instituti Biblici de Urbe«. Prvním rektorem byl jmenován zasloužilý P. L. Fonck. Chloubou institutu je knihovna, čítající na 100.000 svazků. Mnoho vzácných předmětů a památek je sebráno v biblickém museu, o které má veliké zásluhy P. Fonck. Tak je v museu na př. více než 200 kuneif. textů, nebo dobře zachovalý 22 cm vysoký cylindrus, v němž král Nabuchodonosor vypočítává stavby, které učinil na různých místech své říše. Již

zakladatelům institutu bylo jasno, že je třeba, aby ústav měl i svůj vlastní studijní dům v Palestině. Těsně před první světovou válkou bylo vše připraveno ke stavbě tohoto domu. Válečnými událostmi byla stavba oddálena o celé desetiletí. R. 1925 byl teprve položen základní kámen k jerusalemskému institutu a již v r. 1927 nalezlo zde první pohostinství 30 alumnů a profesorů Biblického institutu cestujících do Palestiny. Až do druhé světové války se konaly tyto cesty chovanců a profesorů římského biblického institutu každoročně. Plné studium na Biblickém institutu trvá tři roky. Řádným posluchačem může býti kněz, mající již doktorát neb alespoň licenciát theologie. Kdo chce dosáhnouti doktorátu biblických věd, musí po složení licenciátu a absolvování šesti semestrů nejméně jeden rok přednáseti Písmo sv. a pak teprve může složit zkoušky nutné k dosažení doktorátu.*)

Z činnosti Pia XI. připomíná encyklika dva zásahy tohoto učeného papeže: Motu proprio z 27. IV. 1924, kde bylo stanoveno, že budoucí profesori biblických věd na universitách a v seminářích mají konati odborná biblická studia a získati před biblickou komisí anebo na Papežském biblickém ústavě akademické hodnosti. V uvedeném Motu proprio velmi snažně žádal Pius XI. biskupy a generální představené řádů, aby nadaným kněžím umožnili toto odborné studium. I biskupové a představení řádů v ČSR přes citelný nedostatek kněžstva, jsouce si vědomi nutnosti důkladné přípravy budoucích profesorů biblických věd, poslechli této výzvy a umožnili několika kněžím návštěvu přednášek na Papežském bibl. ústavě.

Jako druhý významný zásah Pia XI. pro podporu biblických studií uvádí encyklika zřízení kláštera sv. Je-

*) O Bibl. komisi a Pap. bibl. institutu viz Časop. katol. duchov. 1918 str. 203 n. a 1935 str. 298 n.

ronyma v Římě, kde benediktini pracují o revisi Vulgáty. Myšlenka vydati text Vulgáty v podobě nejbližší textu sv. Jeronyma však není myšlenkou teprve Pia XI., nýbrž již Pia X., který roku 1907 listem opatovi D. A. Gasquetovi z 3. XII. 1907 uložil benediktinům, aby studovali texty a varianty starých rukopisů Vulgáty, aby mohl býti očištěn latinský text Vulgáty sv. Jeronyma od kazů pozdějších století. Za tím účelem založil komisi »de revisione Vulgatae«, místo níž pak r. 1933 Pius XI. založil opatství sv. Jeronyma. Uvážíme-li, čím byla latinská Vulgáta pro theologické myšlení Západu a kulturu vůbec, oceníme teprve význam obtížné práce, spojené s revisí Vulgáty.

S rozšiřováním křesťanství mimo oblast řecky mluvících věřících projevila se i nutnost překladů do cizích řečí. Nejdříve byly překládány úryvky pro bohoslužbu a katechesi, později celé Písmo. Není možno určit s přesností, kdy a kde se nejdříve projevila nutnost latinského překladu bible. Zdá se, že to nebyl Řím a Itálie, kde bylo nejdříve přetlumočeno Písmo sv. do latiny, nýbrž spíše severní Afrika a jižní Gallie, kde již v polovině 2. stol. se vyskytují první stopy latinského textu bible. Koncem tohoto století je zde již existence latinského překladu jasně prokázána. Vznik latinského překladu na italské půdě však není o mnoho pozdější. Většina kritiků biblického textu dnes rozlišuje nejméně dva na sobě nezávislé latinské překlady před Vulgátou, a užívá proto místo názvu Itala označení *Vetus latina* (staré latinské překlady), nebo názvu překlady předjeronymiánské. Během 3. a 4. stol. opravami podle řeckých kodexů vznikaly v těchto starolatinských překladech různosti ve čtení, které působily zmatek v liturgii a katechesi. Proto papež Damas kolem r. 382 uložil sv. Jeronymu, aby upravil latinský text bible. V době 24 let sv. Jeronym jednak upravil latinský text podle řeckých manu-

skriptů, jednak z textu hebrejského pořídil překlad nový. I přes své nedostatky byla Jeronymova Vulgáta dílem obdivuhodným a velmi přispěla k jednotě latinského textu. Text Nového Zákona byl přijat příznivě, ne tak překlad Zákona Starého z původních jazyků, a to pro odpor těch, kteří v řecké Septuagintě viděli text inspirovaný. Tak se stalo, že ještě po dvě století vedle překladu sv. Jeronyma bylo užíváno starých latinských překladů a jejich čtení nutně vnikala i do rukopisů nového latinského překladu. Byly zde i jiné příčiny, — obvyklé při opisování knih, — jež byly příčinou pozvolného porušení původní čistoty Vulgáty. Čím více bylo rukopisných opisů Vulgáty, tím více ztrácel překlad sv. Jeronyma na své původní čistotě, takže bylo nejednou nutno text revizovati a opravovati. (Kassiodor, Alkuin, Theodulf, universita pařížská.) Důsledky nejednoty textu se projevily hlavně po vynalezení tisku. Vždyť jenom mezi prvotisky je na 100 vydání Vulgáty, která, jak známo, byla vůbec první tištěnou knihou.*) Tiskaři si brali za předlohu text, který měli po ruce, nejčastěji bibli pařížskou. Na konci 15. stol. a hlavně v první polovině 16. stol. přicházely do oběhu i různé překlady humanistů, takže nejednota latinského textu bible byla dovršena. A právě v této době náboženských kontroverzí — na podkladě latinského textu — byl svrchovaný čas, aby církevní autorita zavedla jednotu ve veřejném užívání latinské bible. Stalo se tak na koncilu tridentském, kde 8. IV. 1546 byl stanoven kánon biblických knih, autenticita Vulgáty a rozhodnuto vydati oficiální text Vulgáty. Za tím účelem ustanovil Pius IV. zvláštní komisi pro opravu Vulgáty. K opravenému vydání však došlo až za Sixta V. r. 1590. Papež, přihlížeje více k účelům praktickým a ve snaze, aby se nový text nelišil od sta-

*) W. A. Copinger, *Incunabula biblica*, London 1892; F. Falk, *Die Bibel am Ausgange des Mittelalters*. Köln 1905.

rého textu, odmítl největší část navrhovaných korekcí komise, v jejímž čele byl kard. A. Carafa, a sám připravil text Vulgáty k tisku. Sotva však byla Vulgáta vytištěna, papež zemřel, kolegium kardinálů zastavilo rozšiřování Sixtovy Vulgáty a stáhlo z oběhu všechny exempláře. Byla stanovena nová komise a 9. XI. 1592 za Klementa VIII. byla vydána Vulgáta, t. zv. Vulgáta sixtoklementinská. Po této edici, — která nebyla prosta nedostatků, a vydavatelé si jich byly také vědomi, — téměř po tři století nebylo výraznějších snah po revisi Vulgáty. Byly sice sbírány a tříděny varianty,*) ale teprve koncem minulého století angličtí učenici J. Wordsworth a H. J. White počali vydávati nový kritický text Vulgáty.**)

Z uvedeného nástinu historie textu sv. Jeronyma je zřejmo, jaký význam ve všech dobách byl tomuto překladu přikládán, a proto se zadostiučiněním i u nekatolíků (R. Gregory) bylo přijato rozhodnutí Pia X., kterým zřídil komisi pro novou revisi Vulgáty. Úkolem, vrátit textu sv. Jeronyma původní čistotu, pověřil řád benediktinů. Plných dvacet let trvaly přípravné práce, sbírání rukopisného materiálu a třídění variant. Teprve r. 1926 vyšel první svazek revidované Vulgáty (Genese). Aby se benediktini mohli výlučně věnovati opravným pracím, zřídil Pius XI. r. 1933 v Římě klášter sv. Jeronyma, vybavil jej bohatou knihovnou a podřídil přímo Svaté Stoli. S revisi Vulgáty jsou spojena jména učených a pilných mnichů, jako jsou: A. Amelli, J. Chapman, D. de Bruyne, A. Manser, H. Quentin, A. Gasquet, P. Salmon, jejichž péčí bylo zatím vydáno šest mohutných svazků opravené Vulgáty.***) Poslední, obsahující 3. a 4. knihu Králů (Liber Mala-

*) F. L. Brugensis, C. Vercellone.

**) N. T. Domini nostri Jesu Christi latine secundum editionem S. Hieronymi ad codicum manuscriptorum fidem. Oxford I (1889—1898); II (1913—1939); III (1905).

***) Pii Papae XI. cura et studio Monachorum Abbatiae Pontificiae S. Hieronymi in Urbe O. S. B. edita.

chim), vyšel r. 1945. Celé dílo bude asi ve 26—28 svazcích.

A význam této revise? I když nová Vulgáta nepodává text, který by byl co možná nejvěrnější latinskou fotografií textů původních, přece je jedním z pilířů, na kterém pozdější vydání takového textu bude také postaveno, protože i věrný text sv. Jeronyma nejednou je vodítkem k určení čtení v jeho předlohách. Tak na př. v Deut. nové revise proti textu klementinskému je na 770 změn a v Genesi na 1000. Jsou to sice většinou korekce filologické, ale v několika případech se dotýkají i smyslu. Význam této revise je i ve zjištění skutečnosti, že text Písma sv. takorčka providenciálně se zachoval ve své podstatě neporušený, jak to vyjádřil ve své přednášce 24. I. 1937 na Biblickém ústavě v Římě opat kláštera sv. Jeronyma Dom P. Salmon: »Práce, která vědeckým způsobem dokazuje, že slovo Boží ve své podstatě se zachovalo neporušené až po naši dobu, je již sama sebou nejkrásnější odměnou.«

SNAHY PAPEŽŮ O POUŽÍVÁNÍ A ROZŠÍŘENÍ PÍSMĚ SV.

SNAHY PAPEŽŮ O POUŽÍVÁNÍ A ROZŠÍŘENÍ PÍSMĀ SV. Nutno připomenouti též na tomto místě, jak Naši předchůdci snažně doporučovali studium, kázání, zbožnou četbu a rozjímání Písma sv. při každé naskytnuvší se příležitosti. Tak schválil obzvláště Pius X. spolek sv. Jeronýma, který se snaží povzbudit věřící k chvályhodnému zvyku čísti a rozjímati svatá evangelia a který by rád podle možnosti tento obyčej usnadnil. Nabádal k horlivé stálosti v tomto počínání, jež nazval »nesmírně užitečným, nejvyšším časovým prostředkem, který velmi přispívá k tomu, aby byl odstraněn názor, jako by Církev byla nepřítelkyní četby Písma svatého v mateřské řeči aneb nějak této četbě překážela«. ²⁰⁾ Benedikt XV. zdůraznil u příležitosti 1500. výročí smrti sv. Jeronýma, velkého mistra výkladu Písma, pokyny a příklad tohoto učitele. Rovněž doporučil zásady a pravidla Lva XIII. a sv. Jeronýma a dal sám, jiné v tomto oboru nejvyšší časové podněty, jichž by nemělo býti nikdy zapomenuto. Potom nabádal »všechny syny Církve, především duchovenstvo, k úctě k Písmu sv., spojené se zbožnou četbou a neustálým rozjímáním«. »V těchto listech třeba hledati,« tak dovozoval, »pokrm, jenž živí duchovní život k dokonalosti,« a dále: »své nejhlavnější upotřebení nachází Písmo sv. tam, kde běží o to, aby kazatelský úřad byl věrně a úspěšně zastáván.« Znovu pochválil činnost spolku sv. Jeronýma, kterýžto spolek se stará o pokud možno největší rozšíření evangelií a Skuteků apoštolských, »aby nebylo ani jediné křesťanské rodiny, která by jich neměla, a aby si všichni zvykli na jejich denní četbu a rozjímání«. ²¹⁾

Tak jako pečovali papežové o poznání a správný výklad bible, tak i věřícím doporučovali častou, ba denní četbu Písma sv. Závěr encykliky je horoucí výzvou ke kněžím i laikům, aby čerpali co nejvíce z tohoto pramene víry a duchovního života. Pius XII. připomíná v § 3 první části okružního listu alespoň výzvy svých bezprostředních předchůdců. Již Lev XIII. udělil těm, kteří čtou denně alespoň čtvrt hodiny evangelia, odpustek 300 dnů a těm, kteří tak činí nepřetržitě celý

měsíc, odpustek plnomocný. V r. 1902 uvítal založení spolku sv. Jeronyma, který si vzal za úkol rozšiřovati mezi italskými katolíky Nový Zákon. Spolek již v prvním roce svého působení rozšířil na 180.000 výtisků Písma sv. V této snaze Lva XIII. pokračoval i Pius X., který vyšel z pastorální praxe a učinil Eucharistii a bibli středem pastore. V dopisu kardinálovi Cassettovi, který také cituje encyklika, vedle slov uvedených v D. a. S. ještě píše Pius X.: »Protože chceme všechno obnovit v Kristu, vroucně si žádáme, aby se stala zvykem našich dětí nejenom častá, nýbrž denní četba evangelií. Vždyť právě z evangelií je možno se naučit, jak všechno může a musí býti obnoveno v Kristu.« Lev XIII. v encyklice Providentissimus zdůrazňoval znalost Písma sv. v první řadě u kněží. Benedikt XV. v encyklice Spiritus Paraclitus dává slavností výraz přání Církve, aby také laici, bez rozdílu věku a povolání, četli a rozjímali Písmo svaté. Encyklika byla vydána na památku 1500. výročí smrti sv. Jeronyma, a proto papež svou výzvu opírá o výroky ze spisů tohoto největšího vykladače Písem křesťanského starověku. Tak na př. v odstavci XV. připomíná rozkoš, kterou čerpal sv. Jeronym z četby bible. »Prosím tě,« píše Pavlínovi, »prosím tě, nejmilejší bratře, v tom žítí, o tom rozjímati, nic jiného neznati, nic jiného nehledati, zdali nezdá se ti to býti již tu na zemi přibýtkem království nebeského?« (List 53, 10, 1.) Své pak svěřenky Pavly se táže: »Prosím tě, co jest tohoto tajemství posvátnější? Co této rozkoše příjemnější? Které pokrmu, které medy jsou sladší nežli znáti Boží moudrost, do jeho svatyní vstupovati, nahlédati do smyslu Stvořitelova a ukazovati, že řeči Pána tvého, jimž moudří tohoto světa se posmívají, jsou plné moudrosti duchovní. Mějtež si ostatní svoje statky, z křišťálů pijtež, potleskem lidu se kochejte, nebudtež s to, aby všelikými rozkošemi bohatství své mohli rozplýtvati; našimi počitky budiž

« zákoně Páně rozjímati ve dne v noci, tlouci na dveře neotvírající se, bráti chleby Trojice a po vlnách světla za Pánem kráčet » (list 30, 13).

Tyto jasné a úřední projevy papežů posledních padesáti let, znovu potvrzené nyní sv. Otcem, jsou jasným vyvrácením námitky, jako by Církev zakazovala věřícím četbu bible. Právě naopak, bible byla vždycky pramenem křesťanského života, všeobecným majetkem věřících, knihou nejmilejší, a jestliže později omezovala Církev četbu Písma sv. v lidové řeči (synoda v Toulouse 1224, v Taragoně 1234), bylo to pro bludy a nesprávné výklady, vznikající z četby biblických překladů. Proto v polovině 16. stol. papežové Pavel IV. a Pius IV. učinili četbu bible závislou na dovolení biskupů a zpovědníků, ale dnes je dovoleno věřícím, a přímo od nich žádáno, aby četli Písmo sv. ve své mateřštině, ve vydání schváleném biskupem a opatřeném nejnutnějšími poznámkami.

OVOCE ČINNOSTI PAPEŽU POSLEDNÍCH DESETILETÍ

OVOCE TĚTO PLODNĚ ČINNOSTI. Je tedy slušné a milé uznat, že tak učinily biblická věda a používání bible mezi katolíky velké pokroky. Příčinu toho třeba hledat nejen v předpisech a ustanoveních, výzvách Našich předchůdců, nýbrž i v pracích a snahách všech těch, kteří jich věrně uposlechli, ať již rozjímáním, zkoumáním a spisovatelskou činností, aneb poučováním, kázáním, překladem a rozšiřováním Písma sv. Z vysokých bohovědných a biblických škol a především z Našeho Papežského biblického ústavu, vyšlo již mnoho ctitelů Písma sv. a denně vycházejí další, kteří v horoucí lásce k Posvátným knihám naplňují mladé duchovenstvo toužou láskou a zprostředkují mu s oddanou horlivostí vědomosti, jichž sami nabýli. Mnozí z nich podpořili i uveřejněnými díly mnohostranně biblickou vědu a podporují ji, buď tím, že vydávají posvátné texty podle zásad textové kritiky, je vykládají, osvětlují, překládají do moderních jazyků aneb předkládají Písmo sv. věřícím ke zbožné četbě a rozjímání aneb konečně pěstují a použitelnými činí profánní vědy, které jsou prospěšny výkladu Písma. Tyto a jiné počiny, které se stále dále rozšiřují a rozrůstají, jako biblické spolky, sjezdy, biblické týdny, biblické knihovny, spolky pro rozjímání evangelií, skýtají nám bezpečnou naději, že i v budoucnosti úcta k Písmu sv., jeho užívání a znalost stále více a více se budou rozmáhat k užtku duší. To se však stane jen tehdy, když všichni budou rozhodně, horlivě a s plnou důvěrou trvati na Lvem XIII. stanoveném, jeho nástupci zevrubněji a úplně vysvětleném, Námi potvrzeném a podporovaném programu biblického studia — na jediné to bezpečném a zkušeností osvědčeném — a nedají se nijak odstrašiti obtížemi, které jako všude v životě lidském, nebudou nikdy chyběti i při tomto nádherném díle.

Slova papežů nezapadla. Kněžstvo poslechlo těchto výzev a dalo se do práce, která zvláště v některých zemích byla velmi plodná. Někde si pastorační prostředí přímo vynutilo rozmach biblického hnutí, které zvláště v osadách nábožensky smíšených se stalo pravým požehnáním. Dr A. Stonner,

zkušený theoretik biblického hnutí, než bylo toto v Německu nacismem omezeno, píše o pastorační ceně biblických hodin: Biblické hodiny mají velikou cenu pastorační. Duchovní, kteří deset, patnáct let konají biblické hodiny pro mládež nebo pro celé farnosti, blahoslaví onen den, kdy se rozhodli je konati. Ještě dojemnější jsou zprávy, jež podávají sami účastníci, jaké účinky měly biblické hodiny na jejich duše. Jak byli vytrženi z pochybnosti a lhostejnosti ve víře a přivedeni k důvěrnému poměru k Bohu a Kristu; jak z vlažnosti přešli k živé účasti na životě Církve; jak se biblickými hodinami osvobodili z těžkého mravního poblouznění a dlouholetého otročení hříchu; jak vděčí biblickým hodinám za obětavou sílu ve velkých navštíveních a utrpeních, za upevnění v radosti z povolání, za pobídku k apoštolátu.*)

Aby se biblickému hnutí dostalo jednotné a pevné formy, byly v některých zemích založeny ústřední biblické spolky. Tak v Německu a ve Švýcarech »Kath. Bibelbewegung«, kterýžto spolek musel v Německu za nacistického režimu změnit jméno na »Katholisches Bibel-werk«. Tyto spolky podle směrnic papežů a místních biskupů šíří mezi katolíky bibli a činí lidu rozmanitým způsobem poklady Písma sv. přístupnými; vydávají pomocnou literaturu (biblické obrazy, diapositivy, filmy), nebo pořádají biblické kursy a přednášky. Podobný spolek pro biblické hnutí (La Ligue de l'Evangile, Paris VII. Rue de Grenelle 42) mají ve Francii. Rovněž v Americe se rozmáhá biblické hnutí. Tak 18. květen 1941 byl označen biskupy USA za »Neděli bible«. Byla to přímo manifestace, jejímž úkolem bylo obrátit pozornost věřících k Písmu svatému. Bylo při této příležitosti rozdáno na půl třetího milionu výtisků Nového Zákona, který byl přeložen péčí »The

*) Praktische Winke für die Veranstaltung von Bibelstunden. Eichstätt 1935, str. 159.

Confraternity of Christian Doctrine«. Podobnou »biblickou neděli« uspořádali v Kanadě 29. září 1946.*)

I u nás se začíná slibně rozvíjet biblické hnutí. Ústředního spolku pro biblické hnutí sice ještě nemáme, ale základy byly již položeny zřízením referátu pro biblické hnutí při Arcidiecézním pastoračním ústředí (APÚ) v Praze. Péči tohoto ústředí byl pořádán v srpnu 1948 v Praze biblický týden pro kněze a koncem téhož roku velmi četně navštívený cyklus šesti přednášek o Písmu svatém. Biblickému hnutí je též věnována zvláštní příloha »Biblica« v kněžském časopise LOGOS.

*) O bibl. hnutí v cizině viz též články Dra J. Procházky v Dobrém Pastýři III. roč.

I.

ČÁST POUČNÁ

STUDIUM PÍSMĚ SV. V NAŠÍ DOBĚ

NYNĚJŠÍ STAV BIBLICKÉ VĚDY

STUDIUM PÍSM A V NAŠÍ DOBĚ. *S o u č a s n ý s t a v b i b l i c k é v ě d y.* Všichni si mohou snadno všimnouti, že se stav biblické vědy a jejích pomocných odvětví za posledních padesát let značně změnil. Když Náš předchůdce vydal okružní list *Providentissimus Deus*, bylo, abychom o jiném pomlčeli, stěží to neb ono místo v Palestině vědeckými vykopávkami prozkoumáno. Dnes však staly se takové výzkumy mnohem četnějšími a skýtají nám, díky přísnější metodě a zkušeností zdokonalené technice, mnohem četnější a bezpečnější výsledky. Kolik světla z tohoto bádání plyne pro správnější a dokonalejší výklad biblických knih, ví každý odborník, vědí všichni, kteří tato studia pěstují. Důležitost těchto výzkumů se zvětšuje četnými objevenými písemnými památkami, které podstatně přispívají k poznání řečí, písemností, událostí, mravů a způsobů bohopocty nejstarších národů. Nemenší význam má dnes i častý nálezný a průzkum tak zvaných papyrů, které úspěšně přispěly k znalosti literatury a zřízení veřejného i soukromého života, především doby našeho Spasitele. Kromě toho byly nalezeny a pečlivě uveřejněny staré rukopisy Posvátných knih. Výklad Písma církevních Otců jest všeobecněji a důkladněji prozkoumán. Způsob řeči, druhy vypravování a způsob psaní starých možno osvětliti nesčetnými příklady.

Všechny tyto výsledky, jichž dosáhla naše doba, ne bez zvláštního úmyslu božské Prozřetelnosti, vyzývají takřka vykladače Písma sv. a nabádají je, aby radostně použili tohoto zařícího, nám daného světla, aby hlouběji vnikli do slova Božího, je zřejměji osvětlili a jasněji vyložili. Jestliže, k Svě velké útěse, vidíme, že exegeté této výzvy již horlivě uposlechli, pak to zajisté není posledním a nejmenším ovocem okružního listu Našeho předchůdce *Lva XIII.* On, předvídaje tento nový rozkvět biblické vědy, volal katolické exegety k práci a zároveň jim moudře naznačil pracovní metodu. Aby tato práce nejen neomrzela pokračovala, nýbrž byla vždy dokonalejší a plodnější, to jest též účelem tohoto Našeho okružního listu. Chceme všem ukázati, co zbývá ještě vykonati a v jakém duchu mají katoličtí exegeté dnes přistoupiti k svému velkému a vznešenému úkolu, a zároveň chceme dodati pracovníkům, kteří jsou horlivě činni na vinici Páně, nové nadšení a novou odvalu.

Úvodem k poučné části zmiňuje se encyklika o nynějším stavu biblické vědy. Dnešní stav biblické vědy i disciplin pomocných musí býti východiskem pro další studium a práci katolické exegese. Encyklika pouze naznačuje jednotlivé úseky, kde v posledním půlstoletí bylo zvláště pracováno. Jsou to hlavně:

1. Archeologické vykopávky a objevy v Palestině a v Orientě.
2. Objevy četných písemných památek, jež značně přispěly k poznání biblických řečí a celého biblického prostředí.
3. Četné nálezy biblických i profánních papyrů.
4. Nálezy a pečlivé publikace biblických rukopisů.
5. Důkladnější poznání exegese církevních Otců.
6. Lepší poznání literárních forem antického a orientálního písemnictví a způsobů vyjadřování, jež vrhlo i nové světlo na literární druhy v Písmě sv.

Není možno do podrobností zachytit bohaté výsledky bádání posledních padesáti let na biblických úsecích výše uvedených a jím příbuzných věd, ale i když se omezím jen na pouhý přehled, překvapí na některých úsecích nejenom svou bohatostí, ale i významem pro lepší poznání bible a potvrzení její věrohodnosti.

1. Vykopávky v Palestině a na místech majících vztah k biblí. Vykopávky jednotlivců a hlavně expedice učených společností přispěly v posledních desetiletích netušenou měrou k lepšímu poznání politického, duchovního, náboženského i kulturního života Palestiny i zemí a národů, o nichž pojednávají biblické zprávy. Z vědeckých společností, jež si získaly nesmírné zásluhy o archeologický průzkum Palestiny a biblického Orientu, byla to hlavně The Palestine exploration fund, společnost založená roku 1865 v Londýně, která začala první archeologický průzkum Palestiny. Po světové válce byla pod ochranou této společnosti

v letech 1919—1920 založena v Jerusalemě britská archeologická škola The British school of archaeology in Jerusalem, která podnikla úspěšné vykopávky a průzkumy v Askalonu, Tell 'Amr, Samařsku a j. Z amerických společností je to hlavně The American schools of oriental research založená r. 1900 a archeologické i orientální instituty různých universit a koléjí (Chicago, The Harvard univ., The Haverford college), jež mají velikou účast na průzkumu Palestiny a biblického Orientu. Z německých institucí to byl hlavně Deutscher Verein zur Erforschung Palästinas založený r. 1877, který od r. 1878 vydával známý Zeitschrift des deutschen Palästina-vereines. I katolíci mají na této práci mimořádnou účast svými školami, v jejichž čele stojí dominikánská biblická škola sv. Štěpána v Jerusalemě, založená r. 1892 P. Lagrangem, přeměněná od r. 1920 v l'École archéologique française. Vedle zakladatele školy P. Lagrange byli to jeho žáci a spolupracovníci P. Vincent, Savignac, Abel, a j., kteří jednak vykopávkami (Jerusalem, Emausy, Negeb, Sinaj, Transjordanie), jednak archeologickými studiemi (P. Vincent: Canaan, Paris 1912; P. Abel: Géographie de la Palestine, Paris 1934—39; Vincent a Abel: Jerusalem, Paris 1912 n.; Bethléem, Paris 1914 a j.), si získali nesmírné zásluhy o archeologický a geografický průzkum Palestiny. Papežský biblický institut otevřel r. 1927 v Jerusalemě pobočný ústav, který vede hlavně vykopávky v Teleilat Ghassul. O výzkum Syrie se zasloužila rovněž jezuitská universita sv. Josefa v Beyrutě. I členové jiných řádů se věnovali vykopávkám a archeologickému průzkumu. Františkáni v Nazaretě, Sephoris, na Táboře, Kafarnaum. Bílí Otcové u rybníka Bethesdy, benediktíni v klášteře Dormitio na Sioně, Assumptionisté a jiní.

Společnou prací všech těchto obětavých a učených společností i jedinců — byly i oběti na životech (Starkey) — bylo

vnášeno mnoho světla do biblické historie a potvrzeny biblické zprávy.

V Palestině byly koncem minulého století zahájeny vykopávky společností P.E.F. za spolupráce s Fl. Petrie v Tell el-Hesi (1890—92), za kterými následovaly vykopávky další, zvláště v Tel Džezer (Gezer) za vedení Macalisterova a od r. 1934 za vedení amer. archeologa Alan Rowe. Vykopávkami byly zjištěny kulturní vrstvy mezi dobou eneolitickou až byzantskou, pohřebiště z doby kananejské, hradby ze IV. tisíciletí př. Kr., pevnost z doby makabejské a lázně z doby hellenistické, známý gezerský kalendář ze VI. stol. př. Kr. a jiné epigrafické nálezy.

V letech 1908—1909 Sellin a Watzinger a po nich v roce 1930—1936 Garstang řídili vykopávky v Tel es-Sultân (Jericho), kde odkryli zříceniny kananejského města opevněného hradbami a četnou keramiku. Tyto vykopávky potvrdily, že ve třetím bronzovém období kolem r. 1400 př. Kr. bylo město rozbořeno. Za faraona Amenhotepa III. (1413—1377) podle vykopávek kultura a život ve městě rázem přestává. Byly odkryty i zbytky hradeb z cihel pálených na slunci a potvrzen nejméně detail o pádu Jericha z knihy Josue.*)

Bohaté byly výsledky průzkumu Sebastije, bývalého hlavního města severní říše (Samař). Od r. 1908—1910 konala zde vykopávky americká The Harvard university (Reisner, Fisher, Lyon) a byly odkryty zbytky královského paláce a ostraka z doby krále Achaba. Vykopávky byly obnoveny r. 1931 Crowfootem a Sukenikem,**) při nichž bylo objeveno izraelské město s palácem (1 Král 15, 25), kruhovitá věž (Jeroboam II?), předměty ze slonové kosti (3 Král 22, 39; Am 3, 15), četná

*) Srv. Garstang v *Annals of Archaeology and Anthropology*. Liverpool 1931.

**) Harvard Excavations at Samaria, Londres 1924; J. W. a G. M. Crowfoot, *Early Ivories from Samaria*, Londres 1938.

ostraka a mnoho jiných památek. Z dob římského města, založeného r. 57 př. Kr. a vybudovaného z velké části Herodem Vel., hradby, kolonáda, Augustův chrám a vodovody. Z doby byzantské byl odkryt kostel sv. Jana Kř.

V letech 1903—1905 německými archeology (Schumacher) a od r. 1925 Orientálním institutem v Chicagu (Fisher, Guy) byly konány průzkumy v Tell el-Muttesselim (Megiddo). Bylo objeveno sedm vrstev kultury od třetího tisíciletí, šperky a zvláště t. zv. stáje Šalamounovy (3 Král 4, 26; 10, 26 n.), chrám Astarty, vodní zařízení a mnoho vzácné keramiky.

Zvláště významné byly vykopávky v Tell ed Duweir (biblický Lachiš), započaté v zimě 1932—1933 a přerušené v r. 1938 před druhou světovou válkou vraždou ředitele vykopávek archeologa J. L. Starkey. Byl zavražděn Araby, když vstupoval do auta chystaje se na odjezd do Jerusalema k otevření musea památek z Lachiš. Bohaté vykopávky potvrzují zprávy knih Královských. Byly zde odhaleny zbytky egyptského chrámu ze 16. stol. př. Kr., zbytky opevnění z 10. stol., pečetítko se jménem Šebna (Is 22, 15) a hlavně pověstná ostraka z Lachiš. Jsou to zbytky korespondence velitele pevnosti v Lachiš Ja'ose, mající velký význam ortho- a paleografický, protože ukazují vývoj a formu starohebrejského písma z poč. 6. stol. Po stránce nábožensko-historické je zajímavé, že se v nich vyskytují četná vlastní jména, složeniny z Jahu.*)

Netřeba ani podotýkati, že mimořádná pozornost byla archeology věnována Jerusalemu a okolí. Zvláště pahorek Ofel, kam jsou kladeny počátky Jerusalema již od druhé poloviny minulého století, byl předmětem pozornosti archeologů (Wilson, Warren, Guthe), která nepřestala ani v posledních letech (Parker, Weill, Macalister, Duncan, Crowfoot). Byly objeveny hradby z doby kananejské a pozdější, hroby z doby předhi-

*) H. Torczyner, Lachish, I. The Lachish Letters. Oxford 1938.

storické a izraelské, vodní zařízení, kanály a j. Byly studovány jerusalemské hradby, jež vznikaly postupně, jak se město k severu a západu rozšiřovalo, a v letech před druhou světovou válkou byla věnována zvláštní pozornost tvrzi Antoniově a problému lokalisace praetoria Pilátova. Podle evangelia sv. Jana (19, 13) Pilát, chtěje pronést konečný rozsudek, posadil se na soudnou stoličku na místě, které slove Lithostrotos, hebrejsky Gabbatha. Řecké slovo Lithostrotos značí místo »dlážděné kamennými kvádry« a aramejský výraz »Gabbatha« místo vyvýšené. Byly to dva názvy, různého sice významu, ale označující totéž místo. Tyto obecné výrazy musely míti pro vrstevníky evangelistovy význam jmen vlastních. Kde však v Jerusalemě bylo místo, které by zeměpisně znamenalo »vyvýšeninu« a na němž bylo dláždění tak pozoruhodné, že dalo jméno tak zvláštnímu označení? Toto místo bylo nalezeno, jak se domnívá P. Vicent, při vykopávkách na území kláštera Ecce homo, kam je kladena tvrz Antonia. Zde byly nalezeny zbytky staveb, obklopujících pevnost Antonia i dlažby z mohutných kvádrů ve spodních chodbách. Proto také toto místo je pokládáno za východiště křížové cesty.*) Na území Sv. Petr in Gallicantu byla objevena z 5. st. po Kr. pocházející basilika, která je ztotožňována se svatyní zasvěcenou sv. Petru, která byla vybudována na někdejší místo jerusalemského paláce Kaifášova.***) V letech 1924—1931 zde vybudovali assumpcionisté nádherný chrám, zasvěcený památce zapření a lítosti Petrovy.

Neméně důležitými pro poznání bible jsou i archeologické průzkumy a objevy mimo Palestinu; v Syrii, Mezopotanii, Egyptě, Malé Asii i Řecku. Lepší poznání kultury a historie

*) Srv. pojednání P. L. Vincent v Revue biblique, leden 1933.

**) Srv. Dr. B. Kutsal: Objev jerusalemského paláce Kaifášova... CKD 1932 str. 209 a 337 n.

národů, jež souvisí se zemí vyvoleného národa, značně přispělo k porozumění Písma svatého a osvětlilo nejednu otázku výkladu bible. V pouhém přehledu je nutno se omezit pouze na nejdůležitější. Významné jsou vykopávky v Byblos (Gebal Ez 27, 9) v Syrii (41 km severně od Beyrutu), které řídil od r. 1919 P. Montet a pak M. Dunand.*) Pro biblické studium je cenný objev (1922) sarkofagu krále Ahirama (XIII. st.). Na sarkofagu se zachoval totiž fenický nápis, který dokazuje, že v době, kdy Mojžíš vyvedl Izraelity z Egypta a psal svoje knihy, bylo již v užívání fenické písmo. Ale nejdůležitější se všech objevů v Syrii jsou nálezy v Ras Šamra-Ugaritu, které možno nazvati vědeckou sensací. R. 1928 byly objeveny u přístavu Minet el-Bejde asi 12 km severně od Laodicee staré zříceniny, z nichž zříceniny na návrší Ras Šamra (fenyklový mys) byly identifikovány s kdysi kvetoucím fenickým městem Ugarit, které bylo již dříve známo z egyptských pramenů (El Amarna) i kuneiformských (Boghazköi). Byly zde nalezeny starožitné a umělecké předměty, jež dávají vhled do zajímavé historie Ugaritu, ale ještě důležitější byly dokumenty písemné. Byly nalezeny klínopisné tabulky většinou ze 14., některé až z 15. st. př. Kr. Písmo bylo odborníkům neznámé, ale poměrně záhy byly ugaritské tabulky rozluštny. Je zajímavé sledovati, jak došlo k rozluštění klínopisných tabulek. Klínopisných značek bylo 29, jednotlivá slova byla od sebe oddělena kolmou čárkou a velmi krátká, z čehož se došlo k závěru, že byly psány jen souhlásky bez samohlásek, a že řeč ugaritských nápisů je asi semitská. A tento předpoklad se ukázal správný. Řeč je starokananejské nářečí, z něhož se vyvinula feničtina i hebrejština. Obsah tabulek je velmi pestrý. Byly nalezeny záznamy obchodní, dopisy, seznamy osob,

*) P. Montet, *Byblos et l'Égypte*, Paris 1928 a články (M. Dunand) o dalších vykopávkách v časop. *Syria* od r. 1927.

školní úlohy, texty liturgické (seznamy obětí, hymny) a hlavně texty s epikou mythologickou.*) Ihned po tomto šťastném nálezu bylo jasno, že ugaritské texty budou mít velký význam nejenom pro historii Feničanů a jejich náboženství, ale i pro předmožjíšskou historii Izraelitů a pro studium Starého Zákona. Jejich význam je jak linguistický, tak věcný. Z počtu asi 2000 slov, vyskytujících se v ugaritských textech, vyskytuje se jich asi polovina ve Starém Zákoně (někdy s menšími morfologickými odchylkami). Podobně jako v Koiné po nálezu četných papyrů, i zde se ukázalo, že nejedno slovo Starého Zákona bylo neprávem považováno za hapax legomenon. Ugaritské texty dokázaly, že některé formy, které byly různými kritiky považovány za novější, jsou velmi starého původu. Mimořádný význam textů je v tom, že ugaritská řeč, která se zachovala ve formě, kterou měla v době Mojžíšově a která je příbuzná s hebrejštinou, nám může osvětliti, v jakém stupni vývoje byla hebrejšтина, když jí bylo po prvé použito k sepsání Písma sv. I po stránce formální je veliká příbuznost mezi texty ugaritskými a poetickými texty bible. Metrická a strofická stavba zpěvů (paralelismus) má mnoho příbuzných znaků s biblickými texty. Ugaritské texty dokazují vliv kananejské mythologie na způsob vyjadřování Hebreů, aniž by se přidrželi mythologických prvků. I když se v textech vyskytuje na 25 božstev, přece jsou zde stopy prvotního monoteismu, který se zachoval ve své původní čistotě jen u izraelského národa.***) I ugaritský ritus připomíná již kolem r. 1400 př. Kr. druhy obětí a obětní látky mosaické. Žádný objev Orientu nevnesl do historie a zdravé kritiky Starého Zákona tolik světla, jako vykopávky v Ras Šamra. Vykopávkám a

*) Srv. Ch. Virolleaud: *Mission de Ras Shamra*. Paris 1936 (hl. vol. I *La Légende phénicienne* de Danel p. 67 n.).

**) Nejvyšší bůh »žijící od věčnosti« je E L. Vedle tohoto nejvyššího boha je zde ze Starého Zákona známý Ba'al a jiná božstva.

jejich významu pro bibli bylo již věnováno několik studií, v nichž nejedno místo Starého Zákona bylo vykopávkami objasněno (Ex 23, 19; 34, 26; Ezech 14, 14; 14, 20 a j.). Jejich největší význam je, jak dnes téměř všichni i nekatoličtí kritici a exegeté uznávají, že porazily teorii Wellhausenovu a jeho stoupenců, podle níž knihy Mojžíšovy byly napsány až v době královské podle pověstí a legend, jež se ústním podáním dochovaly, a jsou proto nevěrohodné. *)

Dík bohatým vykopávkám v Mesopotamii můžeme si dnes učiniti celkem dobrý obraz o kultuře a obyvatelích tohoto území. Vykopávky ukázaly, že mesopotámská civilisace je starší než civilisace egyptská. Zvláště významný i pro lepší poznání bible byl průzkum území Sumerů od Perského zálivu k Babylonu, který potvrdil zprávy bible o potopě světa. Po vykopávkách v náboženském centru Nippur (1888—1900), kde byl objeven chrám (Enlil) a na 50.000 klínopisných tabulek, byly odkryty v Šurruk (Fara) r. 1931 (Schmidt) tři kulturní vrstvy, z nichž jedna je z doby před potopou. Chrám a palác byl odkryt Parrotem r. 1933 v Larsa (Ellasar, Gen 14, 1), rovněž tak v Uruk (Erech, Gen 10, 10), kde Jordan našel mnoho posvátných textů. Vykopávky (Woolley, Legrain) od r. 1922 v Muqayyar, bývalém Ur, přiblížily nám politický, architektonický i náboženský život otčiny praotce Abrahama. V letech 1899—1917 pátrala německá Orientgesellschaft na zříceninách Babylonu. Byly objeveny zbytky paláce z novobabylonské doby, kde byli vězněni judští králové a byla konána Baltazarova hostina (Dan 5). Z doby Hammurapiho,

*) R. De Langhe, *Les Textes de Ras Shamra-Ugarit et leurs rapports avec le milieu biblique de l'Ancien Testament*, Louvain 1945.

A. Bea S. J. *Ras Šamra und das Alte Testament*, Biblica 1938, str. 435 n.

R. de Vaux, *Les lettres de Ras Shamra et l'Ancien Testament*, Rev. biblique 1937, str. 526 n.

Dr. Tom. Hudec, *Nové vykopávky v Ras Šamra-Ugaritu*. Poutník Jerusalemský 1940.

současníka Abraháмова, vzbudil mimořádný zájem jeho zákoník, nalezený r. 1902. Z téže doby jsou i spousty tabulek, jež byly nalézány od r. 1933 (A. Parrot) v Tell Haríř (Ma'eri) na pravém břehu Eufratu, a jež také přispěly k lepšímu poznání syro-mesopotámského světa v době Hammurappiho. Bohaté nálezy byly vykopávky v Dura-Europos, započaté 1922 francouzskou Académie des Inscriptions et Belles Lettres, s níž od r. 1928 spolupracuje americká Yale University pod vedením Mich. Rostovtzeffa. Město bylo založeno ve 3. stol. př. Kr. na západním břehu Eufratu, 60 km nad vtokem řeky Chobar do Eufratu, kde již dříve bývalo opevněné město Dura. V r. 260 po Kr. dobýval ho perský král Sapor I. a dnes právě tomuto dobývání vděčíme za vzácné archeologické nálezy. Římané totiž zbudovali na západní straně města valy a učinily různá bezpečnostní opatření, při nichž domy nacházející se u hradeb byly zasypány a teprve ve 20. stol. i se svými památkami a kulturou objeveny. Objevy, jak se dá předpokládati u obchodního města s barvitou řeckou, semitskou i perskou kulturou, jsou velmi různorodé. Nás zajímá kultura náboženská, zvláště týkající se židovství a křesťanství. Bylo objeveno několik svatyní nejrůznějších orientálních božstev, židovská synagoga i křesťanská svatyně. Synagoga podle zachovaného data byla zbudována v r. 244—245 po Kr., takže záhy po svém zbudování byla zase »pohřbena«. Co však je nejzajímavější u tohoto objevu, není to její architektura, která je podobná jako u synagog jiných, nýbrž četné malby zachované v synagoze. Je zde velmi mnoho výjevů ze Starého Zákona, jako obětování Izákovo, východ z Egypta, zachránění Mojžíšovo a jiné.*) Objevený křesťanský kostel byl původně privátní dům, který asi po r. 230 byl upraven

*) J. B. Frey, La question des images chez les Juifs à la lumière des récentes découvertes, Biblica 15 (1934) 265—300.

pro křesťanský chrám. Ještě jedna velmi vzácná památka byla objevena v Dura-Europos, zlomek Tatianovy harmonie (Diatessaron). Nic více, než kousek pergamenu $9,5 \times 10,5$ cm, a přece je to po zlomku evangelia sv. Jana, o němž bude psáno ještě později, nejstarší novozákonní rukopis.*) Protože se našel v blízkosti křesťanského kostela, který byl zasypán v polovině 3. stol., jistě fragment pochází z první poloviny 3. stol. Podle písma a ostatních známek asi z 200—250 po Kr., tedy doby velmi blízké vzniku harmonie. Fragment je psán řecky a obsahuje konec historie Umučení podle kanonických evangelíí.**)

Po velkých objevech minulého století v Asyrii, zvláště města Ninive (Botta, Lagard, Rassam) s bibliotékou Assurbanipalovou, v r. 1927 Campbell Thomson zjistil pět prehistorických vrstev a historické fragmenty (Assarhaddon Is 37, 37 n.). Při vykopávkách v Assuru v letech 1904—1914 byly odkryty mohutné hradby, četné chrámy a hrob Sennacheribův.

Neméně bohaté jsou i výzkumy o Hettitech (Dr Hrozný), kteří v 19.—17. stol. a po druhé v 15. století ovládali Malou Asii a Syrii s hlavním městem Boghazköi (150 km východně od Ankary), kde 1906 našel Winckler bohatý královský archiv.

Vedle egyptských papyrů, o kterých se výslovně zmiňuje encyklika, i egyptské vykopávky mnoho přispěly k objasnění bible a biblické historie. V deltě Nilu byla odkryta města Tanis (Num 13, 23), Pi-Ramses (Ex 1, 11), Pi-Tum (Ex 1, 11), Theku (Socoth Ex 12, 37), Taphnes (Jer 43, 7 n.) a hlavně v r. 1905 (Petrie) Tell-Jehudieh (Leontopolis) se zbytky chrá-

*) C. H. Kraeling, A Greek Fragment of Tatians' Diatessaron from Dura. London 1935.

**) Více o vykopávkách viz The Excavations at Dura-Europos by Yale University and the French Academy of Inscriptions and Letters. Edited by M. I. Rostovtzeff. New Haven 1936. Srv. též ČKD 1937 str. 569 n.

mu, který kolem r. 160 př. Kr. zbudoval Oniáš IV. podle vzoru jerusalemského chrámu. V Horním Egyptě po průzkumu pyramid, jenž osvětlil soukromý, veřejný i náboženský život staré a střední říše a po kuneiformských tabulkách z Tell el-Amarna jsou významné aramejské papyry z Elefantiny, dokazující existenci židovské vojenské kolonie, která zde byla v době perské a měla svůj vlastní chrám.

Tento nástin nejdůležitějších vykopávek a archeologických objevů v Palestině a biblickém Orientě, i když neúplný a letmý, ukazuje, co nového světla bylo vrženo na Knihu knih. Vykopávky potvrdily topografická udání bible. Stavby, hradby, hroby, šperky, keramika, zbraně a jiné potřeby denního života oživily zprávy bible a přispěly k poznání kultury, života i biblické chronologie. Tyto objevy částečně potvrdily, částečně osvětlily biblické zprávy a vřadily události líčené v bibli do velkého světového dění starého Orientu.

2. P í s e m n é p a m á t k y.

Důležitost těchto výzkumů a nálezů jest ještě zvyšována četnými památkami písemnými, jež podstatně přispěly, jak podotýká encyklika *Divino afflante Spiritu*, k poznání nejstarších řečí, literatur, událostí, mravů a způsobů bohopocty. Jako doklad tohoto tvrzení encykliky možno uvést první kapitoly Genese a zprávy sumerské a asyrsko-babylonské o stvoření a potopě, zákonodárství mojžíšské a zákoníky orientální (Hammurappi), žalmy bible a žalmy asyrsko-babylonské a sumerské, všeobecná udání bible a nalezené datované dokumenty, víru a náboženská zřízení Izraele a paralely v orientálních kultech a j.

3. P á p y r y.

»Nemenší význam pro biblické studium,« pokračuje encyklika v úvodu k poučné části, »má dnes tak častý nález a prů-

zkum papyrů, které úspěšně přispěly k znalosti literatury a zřízení veřejného a soukromého života, především doby našeho Spasitele«. Mimořádný je ovšem význam papyrů s textem Písma svatého, protože texty těchto rukopisů jsou zpravidla starší než text základních biblických kodexů ze 4. a 5. stol. Až do r. 1930 byl počet biblických papyrů nepatrný a zpravidla papirus obsahoval jen málo veršů některé knihy. Nejvíce biblických papyrů bylo nalezeno v okolí Oxyrhynchu. Zde byl r. 1904 nalezen fragment listu k Židům, obsahující téměř jednu třetinu této epištoly a který až do roku 1930 byl nejdelším biblickým papyrem. Tohoto roku koupil v Káhiře známý soukromý sběratel Chester Beatty vzácné biblické papyry, jejichž publikací byl pověřen ředitel a první knihovník Britského musea F. Kenyon. Další část tohoto vzácného objevu se dostala do majetku university michiganské a zlomek z evangelia sv. Matouše do Vídně. Bylo nalezeno celkem jedenáct kodexů s biblickými texty. Osm s texty starozákonními, tři s textem Zákona Nového. Fragmenty kodexů s texty starozákonními jsou ze druhého až čtvrtého století a mají zvláštní význam pro textovou kritiku, protože obsahují části nedochované v rukopise Vatikánském a Sinajském. Zvláště cenné jsou zbytky kodexů novozákonních. První, označený jako P 45, obsahuje Evangelia a Skutky apoštolské a je podle úsudku Kenyonova již z první pol. třetího století. Kodex druhý (P 46), měl původně podle stránkování 104 listy, z nichž se zachovalo 86 listů Pavlových epištol. Pochází pravděpodobně z téže doby jako kodex předcházející. Třetí novozákonní kodex P 47, rovněž ze 3. stol., obsahuje 10 listů z Apokalypse sv. Jana. Papyry Chester Beatty mají nesmírný význam jak pro kánon, tak pro text Nového Zákona. Ukázaly velmi rané spojení čtyř kanonických evangelií v jeden celek, dokázaly věrnost a spolehlivost novozákonního textu a zmenšily časo-

vou vzdálenost mezi originálem a první kopií o celé století.

Nejvzácnější památkou mezi novozákonními papyry je fragment evangelia sv. Jana (18, 31—33; 37—38), publikovaný 1935 C. H. Robertsem. Největší cena papyru spočívá v jeho stáří. Podle písma položili nejlepší papyrologové (F. Kenyon, W. Schubart, H. I. Bell) fragment do první poloviny druhého století, takže je tento papyrus nejstarším novozák. textem. Fragment má nesmírný význam pro původ a autoritu čtvrtého evangelia, neboť potvrzuje svědectví tradice, že evangelium vzniklo koncem prvního století. Uplynulo pouze několik desetiletí a evangelium, které vzniklo v Malé Asii jako jedna z nejposlednějších kanonických knih, jest již čteno, uznáváno a přepisováno v Egyptě. Textově i tento nejstarší fragment znovu potvrzuje věrnost a spolehlivost našeho dnešního textu.*)

Nejstarším papyrusovým fragmentem bible je zlomek Deuteronomia z 2. stol. př. Kr., rovněž publikovaný v Manchesteru C. H. Robertsem.**)

Nejnovější větší novozákonní papyrus, který byl publikován, je papyrus obsahující prvních šest kapitol evangelia sv. Lukáše a který byl rozluštěn a uveřejněn autorem této studie v *Revue biblique* 47, str. 1—22 (1938).

I nebiblická křesťanská literatura byla značně obohacena nálezy papyrusů za posledních padesát let, jež nejsou ovšem bez významu i pro studium Písma sv. Jsou to hlavně apokryfy a apokryfní výroky Ježíšovy (Logia Jesu). Nejeden apokryf, který byl po staletí znám pouze podle jména (na př. apokryfní evangelium Petrovo), byl objeven díky těmto svědkům antické i starokřesťanské kultury. Tak r. 1900 P. B. Grenfell-A. S. Hunt publikovali řecký fragment o smrti Isaiášově,***)

*) C. H. Roberts, *An Unpublished Fragment of the Fourth Gospel*, Manchester 1935.

**) C. H. Roberts, *Two Biblical Papyri*, Manchester 1936.

***) *The Amherst Papyri*, London 1900.

rech Chester-Beatty se zachoval konec řeckého apokryfu *Knihy Henochovy*. C. Schmidt uveřejnil koptická *Acta Pauli* z heidelberské sbírky papyrů a r. 1919 *Rozhovory Ježíše s učedníky* rovněž podle koptického textu. Zbytečnou sensaci vzbudil r. 1935 zlomek talk zvaného neznámého, podle některých dokonce pátého evangelia.*) Je to několik papyrusových fragmentů dnes uložených v Britském museu a datovaných asi do r. 150 po Kr. Vydavatel fragmentů se nejdříve domníval, že zlomky jsou původnější než evangelium sv. Jana a že toto evangelium je dokonce závislé na fragmentech, ale později svůj názor změnil**) a uznal, že fragmenty jsou pozdějšího data a že pisatel fragmentů čerpal z evangelií kanonických, hlavně sv. Jana, a že je volně přepracoval a upravil. Text tohoto apokryfu byl uveřejněn v ČKD 1936 str. 282-87.

Z apokryfních výroků Ježíšových způsobila rozruch v r. 1897 a 1903 v Behnesu, v bývalém to Oxyrhynchu, nalezená *Logia*. Bylo mnoho psáno o původu a charakteru těchto zlomků a původní názor vydavatelů, že jsou zbytkem nějakého předkanonického evangelia, které obsahovalo pouze řeči, nikoli také skutky Kristovy, je dnes opuštěn a většina kritiků zastává názor, že autor těchto zlomků byl inspirován pravými výroky Kristovými, jež rozšířil, nebo v jejich duchu složil nové.***)

Pro biblistiku nemají význam pouze texty biblické, anebo apokryfní, ale zvláště pro studium Nového Zákona mají nesmírnou důležitost i texty profanní. Tisíce textů osvětlilo gramatické i stylistické zvláštnosti Koiné, a tak přispělo k lepšímu porozumění řeči LXX a řeckého Nového Zákona. Jak tyto texty přispěly k poznání Koiné, nejlépe ukáže srovnání gramatik, na př. prvního vydání Blassovy gramatiky (1896) s je-

*) H. I. Bell, *Fragments of an unknown Gospel*, London 1935.

**) H. I. Bell, *Recent Discoveries of biblical Papyri*, Oxford 1937.

***) P. B. Grenfell - A. S. Hunt, *Logia Jesu*, London. 1897. Tíž, *The Oxyrhynchus Papyri I*. London 1897.

jím vydáním šestým.*) I neliterární, dokladové papýry, týkající se denního života malého člověka řeckořímského světa, nejsou bez významu zvláště pro novozákonní exegesi. Nejednotěžké místo, na př. Pavlových epístol, bylo objasněno papýry nalezenými v posledních desetiletích.**)

4. Biblické rukopisy.

Jako další přínos uplynulého padesátiletí pro studium a lepší poznání bible uvádí encyklika nálezy a pečlivé publikace starých rukopisů posvátných knih. Padesátiletí před vydáním encykliky Lva XIII. Providentissimus bylo dobou vědeckého propracování metody textové kritiky bible. V následujících padesáti letech byla metoda textové kritiky zdokonalena, nálezem nových rukopisů mnohá čtení objasněna, takže textová kritika, jejíž pomocí chtěla kdysi hyperkritika rozvrátit posvátný text, se stala nástrojem, aby Písmo svaté bylo čistěji a přesněji vydáno a ochráněno proti zneužití, jak praví Pius XII. v encyklice, když zdůrazňuje důležitost textové kritiky.

Nejdůležitější biblické rukopisy, objevené v uplynulých padesáti letech, jsou v časovém pořadí hlavně tyto: R. 1894 vydal G. Mercati kodex ambrosiánský, minuskulní palimpsest, který obsahuje texty žaltáře (Hexapla) a je velmi cenný pro řeckou transkripci Origenova hebrejského textu. R. 1896 nález 30 listů (Mrs Lewis a Mrs Gibson) hebrejského textu knihy Ježíše Siracha. Téhož roku po otevření rukopisného archivu synagogy v Káhiře, bylo nalezeno na 100 starozákonních fragmentů, uložených dnes hlavně v Oxfordě, Cambridge a New Yorku. R. 1899 arabský text Skutků apošt. a listů katol.

*) Blass-Debrunner, F. Blass' Grammatik des nt. Griechisch. Göttingen 1931.

**) Více viz J. Merell, Papyrologie a Nový Zákon ŮKD roč. 79 č. 3.

***) D'un palimpsesto Ambrosiano, Atti della R. Accademia delle scienze di Torino (31).

z 8. až 9. stol. (M. D. Gibson). R. 1903 hebrejský papyrus Nash z Fayúmu s modlitbou Šema, datovaný dnes do 2. stol. př. Kr. (W. I. Albright). R. 1906 kodex W z 5/6. stol. obsahující evangelia (charakteristický klausulí evangelia Mr 16. 14), který získal Ch. L. Freer v Egyptě. Kodex I (Freer) z 5. stol. s fragmenty listů Pavlových, který rovněž Freer získal v Egyptě. R. 1913 G. Beermannem a C. R. Gregorym publikovaný kodex Koridethi ze 7/9. stol. R. 1924 nejstarší koptický překlad evangelia sv. Jana ze 4. stol.*)" Mimořádného rukopisného významu jsou fragmenty a kodexy papyrusové, zvláště papýry Chester-Beatty a zlomek evangelia sv. Jana, o kterých bylo psáno již výše.

Nejnovější nález hebrejských rukopisů Starého Zákona.

Nejnovějším nálezem jsou hebrejské rukopisy Starého Zákona, jejichž objev oznámil v časopise Rome Daily American z 28. dubna 1948 profesor Židovské university v Jerusalemě E. Sukenik. K vydání těchto rukopisů zatím ještě nedošlo, ale ze zpráv odborných časopisů se pomalu dovídáme o obsahu a hodnotě tohoto nálezu.*)

Rukopisy byly nalezeny v roce 1947 od beduinů a to v jeskyni na severním břehu Mrtvého moře. Byly uloženy v hliněných nádobách. Jsou to svitky jednak pergamenové, jednak kožené. Čtyři svitky byly zakoupeny orthodoxním syrským klášterem sv. Marka v Jerusalemě a další čtyři Židovskou universitou v Jerusalemě. První čtyři rukopisy byly ode-

*) H. Thompson, The Gospel of St John according to the earliest Coptic Manuscript, London 1924.

*) Bulletin of the American Schools of Oriental Research 110 (1948) str. 2 n. (W. F. Albright; The Biblical Archeologist 11 (1948) str. 46—57 (J. C. Trever) a str. 57—61 (M. Burrows). Biblica vol. 29, str. 446—448.

vzdány k odbornému studiu »American School of Oriental Research« (Jerusalem), kde dr John Trever tři rukopisy ofotografoval. Čtvrtý rukopis byl v tak špatném stavu, že bude třeba manuskript nejdříve konservovati. Kde jsou dnes rukopisy uloženy, není přesně známo, bylo pouze oznámeno, že jsou bezpečně uloženy mimo Palestinu. Nejvýznamnější z těchto rukopisů bude pravděpodobně pergamenový svitek, obsahující proroka Izaiáše. Je to svitek dlouhý asi 7,15 m. Písmo tohoto rukopisu se podobá písmu papyrů a ostrak nalezených v Edfu (ze 3. stol. př. Kr.). Druhý rukopis je komentář (midraš?) knihy Habakuk. Je to rovněž svitek, zhotovený z kůže a dlouhý 1,51 m. Rukopis obsahuje citace z Habakuka s krátkým výkladem. Třetí rukopis (několik malých svitků) je asi příruční rituál (»manuale rituum«) nějaké židovské sekty. Podobně jako rukopis předcházející je psán hebrejsky (ne aramejsky) a to hebrejštinou, která je bližší řeči Starého Zákona než hebrejštině Mišny. Poslední ze skupiny těchto rukopisů byl nalezen ve stavu tak ubohém, že nemohl býti dosud prostudován.

Další čtyři svitky koupila Židovská universita v Jerusalemě a jsou nyní studovány profesorem E. Sukenikem. Jsou rovněž psány biblickou hebrejštinou a také mezi těmito svitky je rukopis z knihy Izaiášovy. Ostatní svitky obsahují děkovné zpěvy, podobné žalmům, a jiné zlomky, o nichž dosud nebyla vydána bližší zpráva.

I když není dosud znám text těchto rukopisů, není pochyby o jejich mimořádném významu. Učenci, kteří rukopisy studují, nepochybují o jejich autenticitě a stáří. Podle Sukenika jsou všechny rukopisy z doby před pádem Jerusalema (70 po Kr.). Zvláště svitky proroka Izaiáše budou zajímati biblisty, protože obsahují předmasoretský hebrejský text a budou tak nejstarším rukopisem této biblické knihy. Kromě papyru Nash, který

obsahuje jenom Dekalog, byl dosud nejstarší a neúplný rukopis masoretského textu až ze zač. 10. stol. po Kr. P. Bea (Biblica l. c.) zatím poznamenává, že podle fotografických zlomků, jež se mu dostaly do rukou, možno usuzovati na podstatnou shodu nového rukopisu se LXX. a s textem masoretským. I pro poznání vývoje a gramatiky hebrejské řeči a historie židovského národa v posledních stoletích před Kristem budou mít nové rukopisy nemalý význam. Jest si jen přát, aby alespoň biblické texty (Izaiáš a Habakuk) byly co nejdříve publikovány, aby je mohli exegeté prostudovat a zhodnotit.*)

Žádná kniha světové literatury není textově tak podložena a prozkoumána jako bible. Kodexy s hebrejským textem Starého Zákona (masoretský) se zachovaly většinou až od století 10. Ze stol. 8. a 9. se zachovaly jen zlomky v babylonských kodexech. Kodexů a fragmentů s řeckým textem Nového Zákona bylo kritiky do druhé světové války napočítáno na 4270 (52 papyrů, 208 kodexů majuskulních, 2401 minuskulních, 1609 lekcionářů). Tento bohatý textový materiál podnítl kritiky jednak k edicím rukopisů, jednak k důkladnému studiu textu. Stačí uvést pouhá jména: Tischendorf, Dobschütz, Soden, Gregory, Lagrange a pohledět na folianty knih, kde téměř každé slůvko bible je podrobno pečlivému studiu, a žasneme nad nesmírnou pílí a úzkostlivostí, s jakou byl v posledních padesáti letech prostudován posvátný text, a nedivíme se, že

*) Z bohaté literatury o vykopávkách a jejich významu pro bibli uvádím jen několik novějších prací: Kutsal Bart.: Starý a Nový Zákon ve světle nejnovějších vykopávek palestinských, ČKD roč. 1930 a 1931; Barton: Archaeology and the Bible, Philadelphia 1920; Kenyon F., The Bible an Archeology; Ch. Marston, The Bible is True, London 1936 franc. překlad: La Bible a dit vrai, Paris 1936); Neatby T. M.: Confirming the Scriptures, London 1936; Politeyan J., Biblical discoveries in Egypt, Palestine, and Mesopotamia, London 1921; Ramsay W.: The bearing of recent Discovery, London 1920; Urquhart C.: The Bible triumphant in Twentieth-Century Discovery and Research, London 1936.

Pius XII. ve své biblické encyklice tak oceňuje tuto práci kritiků novozákonního textu.

5. Poznání a studium církevních Otců.

Ve výstižné charakteristice nynějšího stavu biblických věd oceňuje encyklika také důkladnější poznání církevních Otců a význam tohoto poznání pro biblickou exegesi. Avšak nejen pro exegesi, nýbrž i pro kritiku biblického textu má nemalý význam studium Otců. Z citací Otců možno totiž usuzovat na druh textu, kterého v jejich době bylo používáno v různých církevních provinciích. Tak na př. důkladná studia, která konali Sanday, Turner, Souter,*) Kraft,**) osvětlila charakter novozákonního textu užívaného sv. Jeronymem. Podobně dnes známe lépe biblické citace sv. Justina, Tertulliana, Ambrože, Augustina, Efrema a jiných starokřesťanských spisovatelů. Nejen jeden neznámý anebo ztracený text Otců, důležitý pro exegesi, byl objeven studiem biblických katen.***) Výsledkem studií posledních desetiletí je lepší znalost starých exegetických škol, jejich vzájemných styků i vnějších vlivů, jež ovlivňovaly exegesi jednotlivých škol.

6. Poznání způsobu řeči a vyjadřování starověkých spisovatelů.

Konečně i velmi se rozmáhající studium orientálních literárních forem, způsobu vyjadřování a řeči starověkých a zvláště orientálních spisovatelů osvětlilo nejednu otázku o literární stránce bible a přispělo k živějšímu i věrnějšímu výkladu

*) *Novum Testamentum sancti Irenaei, episcopi Lugdunensis ... The new Testament text of Irenaeus* (1923).

**) *Die Evangelienzitate des heiligen Irenäus, nach Ueberlieferung und Textart untersucht* (1924).

***) Z latinského catena, t. j. řetěz; výklady Písma sv. sestavené hlavně ze sv. Otců.

Posvátných knih. Tak na př. Deismannovy průkopnické studie, zvl. »Licht vom Osten« přiblížily a nejednou osvětlily paralelami z papyrů řecko-římské doby listy sv. Pavla. Zvláště evangelium sv. Matouše bylo osvětleno a prokázáno jako věrně odpovídající době paralelami, sebranými v monumentálním díle Stracka-Billerbecka.^{*)} Studium orálního stylu a orientální mnemotechniky^{**)} se prokázala možnost, ba samozřejmost ústního tradování Ježíšových slov a jejich zápisu až po určitém časovém odstupu. Upozorňuji na svůj »Úvod do četby Nového Zákona«,^{***)} kde je tato otázka přístupným způsobem vyložena. Ježíšova slova přetlumočena do aramejštiny jsou jako stvořená svou výrazností pro memorování.

Archeologické objevy, nálezy písemných památek, papyrů, biblických rukopisů, lepší poznání církevních Otců, způsobu vypravování a psaní starých, to vše je základem, z něhož musí moderní katolická exegese vycházet. A nepoužít všech těchto výsledků vědy bylo by chybou, která by se na katolické exegesi vymstila. I když se někdy zdálo, že první zprávy o nových objevech budou nepříznivé bibli, důkladnější jejich poznání ukázalo pravý opak. Práce katolických exegetů tím však ještě není skončena. Ještě mnoho zbývá vykonat. Ukázat nová pracovní pole a připomenout, v jakém duchu mají katoličtí exegeté přistoupit ke svému velkému a vznešenému úkolu, to je cílem druhé, poučné části okružního listu *Divino afflante Spiritu*.

*) H. L. Strack - P. Billerbeck, *Kommentar zum N. T. aus Talmud und Midrasch*, Mnichov 1928.

**) Marcel Jousse S. J., *Le Style oral et mnémotechnique chez les Verbe-Moteurs*, Paris 1925.

***) Praha, Universum 1947. Str. 58 n. 198—199.

POUŽÍVÁNÍ PŮVODNÍCH TEXTŮ PÍSMÁ SVATÉHO

STUDIUM BIBLICKÝCH JAZYKŮ

DŮLEŽITOST TEXTOVÉ KRITIKY

SMYSL DEKRETU TRIDENTSKÉHO SNĚMU O POUŽÍVÁNÍ VULGÁTY

PŘEKLADY DO MODERNÍCH JAZYKŮ

POUŽÍVÁNÍ PŮVODNÍCH TEXTŮ PÍSMĀ SV. *Studium biblických jazyků. Katolickému exegetovi, který si přeje pochopiti a vykládati Písmo sv., doporučovali již církevní Otcové, především Augustin, studium starých jazyků a používání původního textu.*²²⁾ Vědecké poměry byly tehdy však takové, že hebrejský jazyk znali jen málokterí, a též tito jen nedokonale. A ve středověku, kdy rozkvétala scholastická theologie, byla dávno i řečtina už tak málo známá, že i velcí učitelé tehdejší doby byli odkázáni při výkladu Posvátných knih výlučně na latinský překlad, tak zvanou Vulgátu. Naproti tomu za našich dnů jest nejen řečtina, která od doby humanistické renesance povstala k novému životu, téměř všem znalcům starověku a literatury známa, nýbrž i znalost hebrejštiny a jiných východních jazyků jest mezi učenici velmi rozšířena. Kromě toho vykladači bible jsou v dnešní době k dispozici četné pomůcky, aby se mohl těmto jazykům naučit a jistě by neušel výtce lehkomyšlnosti a nedbalosti, kdyby zanedbáváním jazykového studia si uzavíral přístup k původním textům. Jest zajisté povinností exegetovou, aby i nejnepatrnější věc, která vnuknutím Ducha sv. vyplynula z pera svatopiscova, zachytil s největší pečlivostí a uctivostí, aby myšlenky svatopiscovy vystihl nejhloběji a nejúplněji. Proto nechť svědomitě usiluje o to, aby si osvojil stále větší znalost biblických a též jiných východních jazyků a svůj výklad Písma podepřel všemi pomůckami, jež skýtají různá odvětví filologie. O to se pečlivě snažil sv. Jeronym, pokud to tehdejší stav jazykových znalostí dovoloval; o to usilovali též s neumdlévající horlivostí a s nemalým zdarem mnozí velcí exegeté 16. a 17. století, ačkoliv tehdy znalost jazyků byla ještě mnohem menší než dnes. Podle stejných zásad třeba proto vykládati původní text; byv napsán svatopiscem samým, má vyšší autoritu a větší důležitost než každý, byť i sebelepší překlad staré nebo nové doby. Toho se dosáhne tím snáze a s větším úspěchem, jestliže exegeta spojí se znalostí jazyků též důkladné školení v textové kritice.

Důležitost textové kritiky. Jak velký význam třeba přikládati textové kritice, o tom nás poučuje případně již sv. Augustin, který uvádí mezi pravidly, která stanoví pro

biblické studium, na prvním místě péči o kriticky správný text. »K opravě rukopisů,« praví slavný církevní učitel, »musí především směřovati bdělá péče těch, kteří chtějí porozuměti Písmu sv.: opraveným rukopisům musí ustoupiti neopravené.«²³⁾ Tato věda, tak zv. textová kritika, již se chvályhodně a úspěšně používá při vydávání profánních spisů, uplatňuje se dnes vším právem též na posvátných knihách, a to právě pro úctu, kterou slovu Božímu jsme povinni. Neboť jejím úkolem jest posvátný text pokud možno nejdokonalejším způsobem obnoviti, jej od kazů, které jsou zaviněny nespolehlivostí opisovatelů, očistit a jej podle možnosti zbavit přídaveků a mezer, přemístění a opakování a jiných podobných chyb, které se při staletém podání obyčejně uplízí do písemných děl. Před několika desítilétími ještě někteří učenci používali textové kritiky zcela libovolně, nezřídka tak, že by bylo možno se domnívati, že tak činí, aby své předpojaté názory vnesli do posvátného textu. Avšak dnes dosáhla textová kritika — je sotva třeba toho připomínati — takové pevnosti a jistoty ve svých pravidlech, že se stala výborným nástrojem, aby Písmo sv. bylo častěji a přesněji vydáno, a že naproti tomu jakékoliv zneužití se dá snadno zjistiti. Není též třeba připomínati — vždyť všem, kteří se zabývají studiem Písma sv., jest to věcí známou a běžnou —, v jak velké úctě měla Církev od počátku až podnes textová kritická studia.

Dnes, kdy tento odbor dospěl k tak vysoké dokonalosti, jest proto pro zástupce biblické vědy čestnou, byť i ne vždy snadnou povinností všemi prostředky pečovati o to, aby s katolické strany byla pokud možno brzo, pořízena kritická vydání jak biblických knih, tak i starých překladů, která při nejplnější úctě k posvátnému textu svědomitě šetří všech kritických pravidel. Tato zdlouhavá práce jest nejen nutná, aby bylo správně porozuměno z božského vnuknutí pocházejícím Posvátným spisům; je též — nechat to všichni vědí — nutným požadavkem vděčnosti, kterou jsme Boží Prozřetelnosti povinni za to, že seslala tyto knihy s trůnu své velebnosti jako list Otce svým dětem.

Smysl dekretu všeobecného sněmu tridentského o používání Vulgáty. Překlady

d o m o d e r n í c h j a z y k ů. Ať však nikdo nespatřuje v na-
značeném upotřebení kriticky zpracovaného původního textu
nějaký útok na moudré předpisy všeobecného sněmu trident-
ského o latinské Vulgátě.²⁴⁾ Neboť, jak dosvědčují dějinné
prameny, obdrželi předsedové všeobecného sněmu úkol popro-
siti jménem posvátného všeobecného sněmu papeže — jak to
i skutečně učinili — aby byl porízen²⁵⁾ nejprve podle mož-
nosti opravený latinský, potom však i řecký a hebrejský text
Písma sv. a své doby vydán k potřebě svaté Církve Boží. Jest-
liže tomuto přání nemohlo býti tehdy pro obtížné časové po-
měry a jiné překážky plně vyhověno, tu bude možno je dnes,
tak pevně doufáme, spoluprací katolických učenců tím doko-
naleji a úplněji splniti. Jestliže všeobecný sněm tridentský
chtěl, aby Vulgáta byla oním latinským překladem, »jehož
všichni používají jako autentického«, tu platí toto ustanovení,
jak každý ví, jen pro latinskou církev, a to pro úřední použi-
vání Písma sv. Není pochyby o tom, že nezmenšuje žádným
způsobem autority a významu původního textu. Vždyť nebě-
želo tehdy o původní texty, nýbrž o latinské překlady, které
v té době kolovaly. Mezi těmito, tak nařídil právem všeobecný
sněm, měl míti přednost onen, který »po mnohá staletí trva-
jícím používáním v Církvi samé se osvědčil.« Tato převyšující
autorita Vulgáty, její tak zvaná autenticita, nebyla tedy vše-
obecným sněmem prohlášena v první řadě z kritických dů-
vodů, nýbrž pro řádné, mnohá staletí trvajícím používání tohoto
překlada v chrámech. Toto používání dokazuje, že Vulgáta,
jak církev jí rozuměla a rozumí, jest ve věcech víry a mravů
prosta všeho omylu, takže, jak církev sama dosvědčuje a po-
tvrzuje, může býti používána v rozhovorech přednáškách a
kázáních jistě a bez nebezpečí nějakého omylu. Tuto autenti-
citu nelze tedy nazývati v první řadě kritickou, nýbrž spíše
právní. Proto neodporuje autoritě Vulgáty, když v otázkách
církevní nauky tato nauka je dokazována a dokládána
i z původních textů. Ano, ona to dokonce požaduje; nepře-
káží ani to, aby se původní texty vzaly všude na pomoc,
aby správný smysl Písma sv. se stále více odhaloval a osvětlo-
val. Dekret všeobecného sněmu tridentského též nezapovídá
porizovati k potřebě a prospěchu věřících a k snazšímu poroz-

umění slovu Božímu překlady v mateřském jazyku, i z původních textů, jak se to s úchvalou církevní autority již na mnoha místech, jak víme, chvalitebně stalo.

Jednou z nejzávažnějších vět celé encykliky je z h o d n o c e n í p ů v o d n í c h b i b l i c k ý c h t e x t ů. V žádném z úředních církevních dokladů nebylo prvenství původních textů před překlady tak jasně zdůrazněno jako zde ve slovech: *»Původní text, byv napsán svatopiscem samým, má vyšší autoritu a větší důležitost než každý, byť i sebelepší překlad staré nebo nové doby.«* Touto formulací je i jasně vyznačen druhotný charakter oficiální Vulgáty. Jak později ukazuje encyklika, není tím však nijak popřen dekret Tridentina o používání Vulgáty. Touto zásadní větou byla také připravena cesta k uskutečnění dávného přání, k překladu žaltáře z hebrejského textu. Nový překlad žaltáře a vložení tohoto žaltáře do liturgie je významnou událostí jak v historii Písma sv., tak v liturgickém životě Církve.

Přednost původních textů před latinskou Vulgátou zdůraznil znova Pius XII. v Motu proprio k novému žaltáři *»In quotidianis precibus«* z 24. března 1945, kde mluví o t. zv. galiském žaltáři sv. Jeronyma, který přešel do liturgie, píše: *»Nejasnosti a nedostatky tohoto latinského překladu sv. Jeronym neodstranil, protože si toliko předsevzal opravit latinský text podle lepších řeckých kodexů. Tyto nedostatky v novějších dobách se stávaly stále zjevnějšími, poněvadž se rozšířila znalost starých jazyků, především hebrejského, exegetické metody se zdokonalily, pravidla východní metriky a rytmičky hlouběji se prozkoumala a zákony textové kritiky byly lépe prostudovány. Kromě toho je stále jasněji patrné, jak žalmy v původním textu předčí jasností, básnickou ušlechtilostí a hloubkou nauky všechny překlady žalmů, které povstaly*

z původního textu u různých národů se schválením církevní autority. Není tedy divu, jestliže se u většiny kněží, kteří se snaží modliti kněžské hodinky nejen s velkou zbožností, nýbrž i s větším porozuměním, projevila chvályhodná touha míti při denní modlitbě žalmů takový překlad, který lépe odpovídá smyslu zamýšlenému Duchem svatým a který přiléhavěji vyjadřuje zbožné city žalmistovy... Proto jsme se rozhodli splniti tato zbožná přání, ačkoli jsme si plně vědomi obtíží s tím spojených a třebaš víme, že t. zv. Vulgáta je úzce spjata se spisy svatých Otců a s výklady církevních Učitelů, a že dlouhým užíváním získala velikou vážnost v Církvi. Proto jsme se postarali o takový latinský překlad žalmů, který by byl věrný, měl pokud možno zřetel k Vulgátě i k jiným starým překladům a kriticky hodnotil jejich různá čtení.»

Pro důležitost původních textů, zvláště v posledních desetiletích,*) vyžadují papežské instrukce od studujících bohosloví, aby v theologii před exegesí se věnovali studiu hebrejštiny, biblické řečtiny a orientálních jazyků.

Encyklika výstižně hodnotí význam kritiky biblického textu pro věrné a přesné vydání Písma sv. Charakteristická je věta encykliky, že textová kritika, které ještě před několika desíletím používali někteří učenci, aby vnesli do posvátného textu své názory, *»se stala dnes nástrojem k přesnějším vydání Písma sv. a prostředkem ke zjištění každého libovolného zneužívání posvátného textu.«* Toto zdůraznění textové kritiky má své pozadí. Již v listě Biblické komise z 20. VIII. 1941 italským biskupům, který byl podepsán kardinálem E. Tisserantem a P. J. Vostè O. P., byl zdůrazněn význam textové kritiky, a to proti autoru dílka *»Un gravissimo pericolo«*, podle něhož pracovati textově kriticky s biblí je sniže-

*) Encyklika Providentissimus (Ench. bibl. n. 103); Apošt. list. Quoniam in re biblica z 27. 3. 1906; Instrukce kongregace semin. z r. 1920; Konstituce Pia XI. Deus scientiarum Dominus z 24. 5. 1931.

ním bible na pouhou knihu lidskou, naturalismem a modernismem. Dnes vydavatel Písma sv. v původních jazycích se nemusí obávat, že snad bude podezříván z modernismu, nýbrž naopak, o jeho práci budou platit slova encykliky: *»Pro zástupce biblické vědy je čestnou, byť i ne vždy snadnou povinností všemi prostředky pečovat o to, aby s katolické strany byla, pokud možno brzo, pořízena kritická vydání jak biblických knih, tak i starých překladů, která při nejplnější úctě ke posvátnému textu svědomitě šetří všech kritických pravidel.«*

Přání, aby co nejdříve byla pořízena i na straně katolické kritická vydání biblických knih, zvláště ve Starém Zákoně, je odůvodněno, protože existují úplná vydání pouze od nekato-
líků.*) U katolíků byly sice učiněny ojedinělé pokusy, na př. N. Schlögl,**) ale k celému vydání bible zatím nedošlo. Více bylo učiněno na poli novozák. textové kritiky, kde si zaslouží zmínku důkladné dílo P. Lagrange *»Critique textuelle«****) a několik edicí řeckého Nového Zákona,†) z nichž je nejmodernější a nejdokonalejší vydání P. A. Merka S. J., které od roku 1933 vyšlo již v šestém vydání (1948) nákladem Papežského biblického institutu v Římě.

O pečlivé práci římských benediktinů od sv. Jeronyma bylo již psáno dříve. Velmi významným dílem jak s hlediska liturgického, tak textově kritického je nový latinský překlad žaltáře z původního textu, vydaný profesory Biblického institutu. Můžeme doufat, že tento překlad je prvním krokem k pořízení nového latinského textu celé bible, po kterém je již tak dlouho voláno. Uvádím pouze jeden hlas, P. J. M. Vosté O. P.,

*) S. Baer a Fr. Delitzsch (1869—1892); G. D. Ginsburg (1. vyd. 1894); P. Haupt (1893); R. Kittel (1. vyd. 1905—1909).

**) *Libri Veteris Testamenti ope artis criticae et metricae quantum fieri potuit in formam originalem redacti*. Vyšla však pouze Velopíseň (1903) a knihy Samuel (1905).

***) Paris 1935 (*Études Bibliques*).

†) V. Loch, F. Branscheid, M. Hetzenauer, H. J. Vogels.

který je jistě hlasem velmi váženým, protože P. Vosté je konsultorem Biblické komise. Týž r. 1946 při jubileu tridentského koncilu na konferenci v Biblickém ústavě vyslovil přání a projevil naději, že nadejde den, kdy profesori Písma svatého a jejich žáci dostanou do rukou latinský překlad celé bible podle původních kritických textů.*)

Neohrožují však tato přání autoritu Vulgáty, která je autentickým textem Církve? Netřeba, jak se někdy stávalo, vykládat dekret Tridentina o autenticitě Vulgáty úzkoprsce. I do této základní otázky vnáší encyklika jasno. Následující kapitola encykliky, o smyslu dekretu Tridentina o používání Vulgáty, patří k nejzákladnějším a nejzávažnějším z okružního listu *Divino afflante Spiritu*.

Ke správnému porozumění ducha, a ne pouze litery dekretu tridentského všeobecného sněmu a autenticitě Vulgáty, je nutno si připomenouti všechny okolnosti, jež doprovázely vydání tohoto dekretu. Je známo, že dekrety koncilu byly jednak charakteru věroučného, jednak disciplinárního. Z rozhodnutí Pavla III. byly totiž probírány ve speciálních komisích nejdříve otázky věroučné a pak zlořády, vztahující se k různým článkům víry. Tak tomu bylo i na poli biblickém. Když byly probírány otázky věroučné, o kánonu posvátných knih a apoštolské tradici, 1. března 1546 byly projednávány otázky rázu disciplinárního. Jednání zahájil kardinál Marcello Cervino slovy: »Skončivše část věroučnou, týkající se přijetí posvátných knih a tradice, je nutno přejíti k oné části, která se týká reformy«. A reformy bylo opravdu třeba, a to jak ve výkladu, tak v užívání textů. Největší bolestí doby byla nejednotnost překladů i tisků, zvláště latinské bible. V době dogmatických kontroverzí a disput — v řeči latinské — právě tato nejednotnost velmi ztěžovala náboženské disputy.

*) *Biblica* 27 (1946) str. 319.

Biskup Tommaso Casello O. P. proto navrhl, aby byl určen jeden latinský překlad, kterého by se mohlo užívat při věroučných definicích, a za takový překlad označil Vulgátu, i když má své nedostatky, pro její staleté užívání v Církvi. 8. března byly znovu probírány různé zlořády, týkající se Písma sv. Za zlořád byl označen výklad Písma od těch, kteří k tomu nemají dostatečných vědomostí a oprávnění, tištění biblí bez svolení církevních představených, užívání bible k pověře a množství vydání biblí, takže: »ignoretur quatenus pro authentica recipienda sit — neví se, které vydání je autentické.« Zde se poprvé vyskytuje slovo »authentica« ve smyslu úředního vydání.^{*)} O různých vydáních bible, jichž se používá jako autentických při veřejných čteních, disputách a kázáních, bylo znovu jednáno 17. března. Jako lék proti tomuto zlořádu bylo navrženo prohlásiti za předsednictví arcibiskupa Antoine Fil-leul za autentický text ve veřejných čteních, disputách a kázáních Vulgátu. Otcové koncilu si však byli vědomi i nedostatků Vulgáty, a proto v témže sezení bylo usneseno požádati papeže, aby text Vulgáty byl očištěn od nepřesných čtení, vniklých později do Vulgáty. Otázka byla znovu probírána na sezeních 1., 3., 7. a 8. dubna 1546 a byly vydány dva známé dekrety, týkající se Písma svatého, dekret věroučný o kánonu biblických knih a disciplinární dekret »Insuper« o autenticitě Vulgáty. Z jednání komisí i ze znění dekretu^{**)} je jasno, že dekret Insuper není dekretem dogmatickým, nýbrž dekretem disciplinárním.

Předmětem dekretu tedy nebyly původní biblické texty, hebrejský a řecký, jež jsou texty autentickými a nepotřebovaly schválení koncilu, nýbrž pouze text latinský. Úmyslem koncilu

^{*)} A. Allgeier, Autentisch auf dem Konzil von Trient v Histor. Jahrbuch LX, 1940 str. 147.

^{**)} Dogmatické dekrety (též. dekret o kánonu) jsou uzavírány klausulí anathema sit, ne tak dekret Insuper.

nebylo postavit původní texty do pozadí a prohlásit je za zbytečné, nýbrž pouze zařídit, aby z latinských překladů, jež v době koncilu byly v užívání, měl přednost onen, který se po mnohá staletí trvajícím používáním v Církvi samé osvědčil. Přáním Otců a theologů koncilu bylo, aby tento text byl opraven a později aby byl vydán i řecký a hebrejský text bible. Nově nalezené a publikované doklady dokazují, že došlo později i ke zřízení komise pro vydání hebrejského textu Starého Zákona za předsednictví kardinála Marcantonioho Colonna*) a textu řeckého za předsednictví kardinála sv. Roberta Bellarmína.***) Z jednání koncilu je tedy zřejmo, že dekret o autenticitě byl formálně disciplinární a nikoliv věroučný.

Ke správnému chápání autenticity Vulgáty je nutno ještě vymeziti pojem a rozsah autenticity. Encyklika tak činí rozlišením mezi autenticitou kritickou a právní. Text latinské Vulgáty by byl kriticky autentický, kdyby byl naprosto shodný s původními texty a prostý omylů. Těchto vlastností text Vulgáty nemá. Z uvedeného jednání přípravných i veřejných sezení koncilu je zřejmo, že theologové koncilu nikdy nemínili Vulgátu prohlásiti za kriticky autentickou. Koncil prohlásil Vulgátu za autentickou ne z důvodů kritických, nýbrž pro řádné, mnoho staletí trvající používání tohoto překladu v chrámech. To jest tak zv. autenticita právní. Tato autenticita ovšem předpokládá podstatnou shodu překladů s texty původními a skutečnost, že Vulgáta je prosta omylů ve věcech víry a mravů.

Encyklika znovu jasně zdůrazňuje, že ustanovení o autenticitě platí pouze pro latinskou církev, a to pro úřední použí-

*) De revisione Bibliae hebraicae votum Concilii Tridentini. Angelicum XVIII, 1941, str. 387—394.

**) S. Tromp, De revisione textus Novi Testamenti facta Romae a Commissione Pontificia circa an. 1617 praeside S. R. Bellarmino, Biblica XXII (1941) p. 303—306 a Biblica XXIV (1943) p. 304—307.

vání Písma sv. Dekret tridentského koncilu se tedy netýká starých orientálních překladů, ani nových vydání bible pro východní katolíky, učiněných na podkladě starých orientálních překladů. Nové překlady pro východní katolíky nemusí tedy býti podle Vulgáty, nýbrž mají býti učiněny podle původních textů a příslušných textů východních liturgií. Nebyl proto správný postup některých misionářů, kteří na příklad vydávali sýrský anebo etiopský text, opravený podle Vulgáty, anebo dávali východním katolíkům překlad bible podle Vulgáty.

Z tohoto jedině správného a duchu koncilu odpovídajícího chápání autenticity Vulgáty plynou ovšem určité praktické důsledky, hlavně pro překlady do moderních jazyků. Je-li autenticita Vulgáty jen autenticitou právní a původní texty inspirovaným slovem Božím, je třeba dáti — *ceteris paribus* — přednost překladům učiněným z textů původních před překladem z Vulgáty. A kdyby sv. Jeronym měl po ruce naše dokonalé slovníky, gramatiky, konkordance, kritická vydání textu, kdo by pochyboval o tom, že jeho text Vulgáty by byl daleko dokonalejší než před patnácti stoletími. Dnes, po jasném prohlášení encykliky *»Dekret všeobecného sněmu tridentského též nezapovídá pořizovati k potřebě a prospěchu věřících a k snazšímu porozumění slovu Božímu překlady v mateřském jazyku i z původních textů, jak se to s úchvalou církevní autority již na mnoha místech, jak víme, chvalitebně stalo,«* a po odpovědi papežské biblické komise z 22. srpna 1943*) je otázka dovolenosti překladů z původ-

*) Responsum De versionibus S. Scripturae in linguas vernaculas (A. Ap. S. 1943, p. 270). V této odpovědi bylo stanoveno, že je dovoleno překládati pro soukromou potřebu věřících Písmo sv. z původních jazyků. O perikopách bylo rozhodnuto, že mají odpovídati textu liturgickému, ale že je dovoleno je osvětliti pomocí původních textů.

ních textů mimo každou pochybnost. Proto je nutno opravit názory i právníků velmi známých, jako je na př. P. Matteo a Coronata*) anebo Wernz-Vidal.**)

Netřeba ani zvláště připomínati, že dekret tridentského koncilu se netýká duchovních knih, anebo liturgických knih charakteru privátního, jako jsou na př. laiky užívané misálky. Jsou určeny k soukromé zbožnosti věřících, a ta bude tím větší, čím jasnější bude překlad biblických textů, a překlad z originálu je vždy jasnější než překlad z překladu. Totéž možno tvrditi o kázání, kde je nám příkladem sám Pius XII., který ve svých promluvách cituje vždy text, odpovídající původnímu hebrejskému, nebo řeckému textu Písma sv. Pojmem kázání podle názoru P. J. M. Vosté***) se rozumí každé čtení a výklad posvátného textu věřícím v kostele. Pak by bylo možno si položit otázku: Je dovoleno čísti epištolu a evangelium (perikopy) podle překladu z původních textů a ne podle překladu z Vulgáty? Dekret Biblické komise z 30. IV. 1934 toho sice nedovoluje, ale pozdější, již dříve citovaný dekret z 22. srpna 1943 dovoluje osvětlit překlad pomocí původního textu anebo jiného překladu.†) Dekret je podepsán konsulto-

*) «Vigilantia Episcoporum (in edendas versiones biblicas) id importat ut Episcopi testentur versionem esse fidelem et cum originali concordare; quia tamen nullus Sacrae Scripturae textus originalis declaratus est authenticus, pro originali accipitur textus latinus Vulgatae» v Institutiones iuris canonici ad usum utriusque Cleri et Scholarum II (1931) str. 326.

**) «Vigilantia Episcoporum eo spectat, ut non publicentur lingua vulgari versiones de quarum fidelitate et concordantia cum originali (i. e. cum Vulgata latina) non constet» Ius canonicum IV, 2 (1935) str. 139.

***) Biblica XXVII (1946) str. 318—319.

†) «Pericoparum biblicarum in linguam vernaculam versio quam forte sacerdotes s. Missam celebrantes, pro consuetudine vel pro opportunitate post lectum ipsum textum liturgicum, populo praelecturi sint, iuxta responsum Commissionis Pontificiae de Re Biblica (A. ap. S., 1934, p. 315), textui latino, nempe liturgico, conformis sit oportet, integra manente facultate illam ipsam versionem, si expediat, ope textus originalis vel alterius versionis magis perspicuae apte illustrandi.»

rem P. J. M. Vosté, který v časopise *Biblica* za toto osvětlení považuje četbu překladu z původního kritického textu. To je podle P. Vosté) smysl odpovědi Papežské biblické komise *De versionibus S. Scripturae in ecclesiis*. Podle tohoto autora, jistě velmi směřodatného, není třeba příliš úzkostlivě vykládat závaznost dekretu z r. 1934 a čtení perikop přeložených z textů původních by nebylo přestupkem.

Non si insista dunque troppo sulla portata o l'obbligo decreto: *De usu versionum S. Scripturae* (30. 4. 1934). Tutti i lettori dei Libri Sacri si rammentino, che meglio ne capiranno il senso letterare, e tanto più vicini saranno alla mente e al cuore di Dio che li ha ispirati» *Biblica* 1546, str. 319, pozn. 2.

VÝKLAD PÍSMÁ SVATÉHO

DŮLEŽITOST LITERÁRNÍHO SMYSLU A JEHO ZKOUMÁNÍ

SPRÁVNÉ POUŽÍVÁNÍ SMYSLU DUCHOVNÍHO

POVZBUZENÍ KE STUDIU SVATÝCH OTCŮ A VELKÝCH EXEGETŮ

VÝKLAD PÍSMÁ SVATÉHO. *Důležitost literárního smyslu a jeho zkoumání.* Katolický exegeta, jsa znamenitě vyzbrojen znalostí starých jazyků a pomůckami textové kritiky, nechť přistoupí k úkolu, který jest ze všech mu daných nejvyšším, k nalezení a vyložení pravého smyslu Posvátných knih. Přitom nechť mají na mysli vykladači Písma, že jejich první a nejsnažnější péčí musí býti jasně poznati a stanoviti, který jest literární smysl biblických slov, z něhož jediné — jak výborně podotýká sv. Tomáš — možno dokazovati. Tento literární smysl nechť tedy vykladači najdou se vši pečlivostí využívající jazykových znalostí, berouce zřetel na souvislost a porovnávající podobná místa — jsou to pomůcky, jichž všech se obyčejně používá i při výkladu profánních spisů — aby myšlenka spisovatelova byla jasně vyjádřena. Vykladači Písma sv. nechať si však připomenou, že zde běží o inspirované slovo Boží, jež Bůh sám Církvi svěřil k ochraně a k výkladu. Nechať proto přiblížejí s nemenší pečlivostí k prohlášení a ustanovení učitelského úřadu církevního, jakož i k výkladům svatých Otců a k »analogii víry«, jak moudře poznamenal Lev XIII. ve svém okružním listu Providentissimus Deus.²⁸⁾ A zvláště nechť pečují, aby nevysvětlovali jen věci — jak jest tomu k Našemu politování v některých komentářích — které spadají do dějin, starovědy, filologie a jiných podobných věd. Zajisté mají, pokud jest to na prospěch exegese, takové věci účelným způsobem uvést; avšak především musí ukázati, co jest theologickou naukou ve věcech víry a mravů jednotlivých knih a textů. Tak jejich výklad Písma bude užitečný nejen theologům při výkladu a důkazu nauk víry, nýbrž bude i prospěšný kněžím při hlásání křesťanské nauky lidu a konečně bude nápomocným všem věřícím, aby žili svatým a křesťana důstojným životem.

Správné používání duchovního smyslu. Jestliže katoličtí exegeté podají takový výklad Písma, jenž jest, jak řečeno, především theologické povahy, umlčí účinně ty, kteří vždy znovu tvrdí, že nacházejí v biblických komentářích stěží něco, co by pouzňáelo ducha k Bohu, duši živilo a podporovalo niterný život, a kteří proto zdůrazňují, že musí vzítí své útočiště k duchovnímu, a jak praví, k mystickému výkladu.

Jak málo mají tito lidé s takovým turzením pravdu, ukazuje právě zkušenost oněch mnohých, kteří, slovo Boží vždy znovu uvažující a rozjímající, svou duši zdokonalili a naplnili se vřelou láskou k Bohu. Totéž jasně ukazuje stálá praxe Církve a pobídky největších Učitelů.

Zajisté není vyloučen z Písma sv. všechn duchovní smysl. Bůh předurčil a zařídil ve své moudrosti výroky a události Starého Zákona tak, že minulé předoznačovalo duchovním způsobem, co se mělo státi v Novém Zákoně milosti. Jako proto musí exegeté nalézt i vyložit vlastní, nebo jak říkají, literární smysl slov, jež svatopisec měl na mysli a vyjádřil, tak musí i nalézt i vyložit duchovní smysl, pokud jest jen náležitě zjištěno, že je to smysl skutku od Boha chtěný. Neboť jen Bůh mohl tento duchovní smysl znáti a nám zjevit. Sám božský Spasitel v evangeliích nám tento smysl ukazuje a o něm poučuje. Po příkladu Mistrově jej též zvěstují apoštolé slovem a písmem. Dosvědčuje nám jej nepřetržité podání Církve a dokazuje konečně prastaré používání v liturgii, kde vždy může býti oprávněným způsobem použito známého slova: »Zákon modlitby jest zákonem víry.« Tento duchovní smysl tedy, jež Bůh sám zamýšlel a předurčil, nechat katoličtí exegeté odhalují a podávají s pečlivostí, kterou vyžaduje důstojnost slova Božího; naproti tomu nechat se svědomitě střeží předkládati jiné přenesené významy jako pravý smysl Písma sv. Zvláště při vykonávání úřadu kazatelského může volnější použití Písma sv. přispěti k ozřejmění a doporučení nauk víry a mravů, je-li při tom jen šetřeno míry a účelu. Nesmí se však nikdy zapomenouti, že takové používání Písma sv. je jaksi zevnější a dodatečné. Kromě toho zvláště dnes není bez nebezpečí, neboť věřící, především jsou-li v posvátných a profánních vědách vzděláni, chtějí vědět, čemu Bůh sám v Písmě sv. nás učí a ne co výmluvný kazatel neb spisovatel s obrátným použitím biblických slov přednáší. »Neboť slovo Boží je živé, účinné a ostřejší než každý dvojsečný meč; proniká až do rozdělení duše a ducha, do kloubů i morku, a je soudcem nad myšlenkami a úmysly srdce«²⁷⁾ nepotřebuje nikterak umělkování nebo lidského přizpůsobení, aby hnulo a otřásl duši. Posvátné knihy, sepsané vnuknutím Ducha Božího, jsou samy

sebou přebohaté na pravý smysl. Jsou naplněné božskou silou a jsou samy sebou mocné. Ozdobeny nebeskou krásou, svítí a září samy sebou, jen když je vykladač vyloží tak správně a přesně, že se odkryje celý jejich poklad moudrosti a důmyslu, který se v nich skrývá.

Povzbuzení ke studiu svatých Otců a velkých exegetů. Při plnění tohoto úkolu skýtá katolickému exegetovi výbornou pomoc studium oněch děl, v nichž svatí Otcové, učitelé Církve a vynikající vykladači staré doby vyložili Posvátné knihy. Profánním vzděláním a znalostí jazyků se sice tito starí vykladači Písma někdy nevyrovnali našim dnešním exegetům; přece však pro úřad od Boha jim v Církvi určený, vynikají hlubokomyslným patřením věcí nebeských a podivuhodnou bystrostí ducha, čímž hluboko unikají do tajů slova Božího a odhalují, co může přispívat k tomu, aby nauka Kristova byla objasněna a svatost života podporována. Třeba litovati, že tyto drahocenné poklady křesťanského starověku jsou některým našim dnešním spisovatelům příliš málo známy a že též badatelé dějin exegese nevykonali ještě všeho, čeho jest třeba k náležitému výzkumu a správnému zhodnocení tak důležité oblasti. Kéž by se našlo hodně mnoho učenců, kteří by horlivě studovali katolické komentátory a jejich díla, kteří by vyzvedli téměř nezměrné jimi sebrané poklady a tak účinně přispěli k tomu, aby bylo více a více zjevno, jak hluboko nahlédli do božské nauky Posvátných knih a jak krásně tyto vyložili, a aby i dnešní vykladači Písma si vzali z nich příklad a čerpali z toho užitečnou látku. Takovým způsobem se konečně uskuteční šťastné a plodné spojení mezi naukou a duchovním pomazáním starých a větším vzděláním a dokonalejší methodou novějších. Toto spojení přinese nové plody na poli biblických knih, které nemůže býti nikdy dosti obděláno, nikdy docela sklizeno.

Stát encykliky o výkladu Písma sv. je v podstatě shodná s listem Papežské biblické komise z 20. srpna k italským ordinářům, kde Biblická komise byla nucena zaujmouti stanovisko

proti nesprávným mysticko-duchovním výkladům bible Dain Cohenela-Ruotolo. Také encyklika *Divino afflante Spiritu* zdůrazňuje nutnost vědeckého studia a přednost literárního smyslu Písma sv. před výklady ostatními. Pouze na tomto exegetickém podkladě může být založen správný výklad duchovní. A protože Písmo sv. je pramenem víry a normou našeho jednání mravního, musí exegeta především ukázat, co jest theologickým naukovým obsahem jednotlivých knih bible.

Encyklika znovu připomíná nutnost vědeckého školení katolického exegety, zvláště znalost starých jazyků a textové kritiky. Pak přechází k důležitosti literárního, slovního smyslu Písma sv. Odsuzuje pokusy některých exegetů, vyhledávat ve všech verších bible podle vzoru alexandrijské školy alegorický smysl. První a nejdůležitější péčí katolického exegety musí být stanovení literárního smyslu biblických slov. Každé místo Písma sv. má smysl slovní, a úkolem zdravé exegese je podle hermeneutických pravidel (s použitím gramatiky, dějepisu, archeologie), tento smysl vyložit. V tomto smyslu je mnohdy také zahrnut i smysl duchovní, o jehož správném používání mluví encyklika v následujícím odstavci.

A protože Písmo sv. je slovem Božím, jež Bůh svěřil Církvi k ochraně a výkladu, katolický exegeta nesmí opomenouti přímých i nepřímých prohlášení učitelského úřadu Církve,*) výkladu svatých Otců**) a analogie víry.***)

*) Přímých prohlášení, jimiž byl rozhodnut smysl určitého biblického textu, nebo zamítnut nesprávný výklad, není mnoho. Jsou to na př. texty Mt. 16, 16 n.; Mt. 18, 18; Mt. 26, 26 n.; Lk. 22, 19; Jan 3, 5; Jan 20, 23; Jak. 5, 14 n. Nepřímé rozhodnutí může být dvojím způsobem: 1. Definuje-li Církev učení, které je jasně obsaženo v některém biblickém textu, 2. Zamítá-li blud, který heretikové dokazovali určitým biblickým textem.

**) Jednomyslný souhlas sv. Otců při výkladu biblických textů, vztahujících se k víře nebo mravům, byl vždy pokládán za normu při výkladu Písma sv. Není však třeba, aby tento souhlas byl matematicky všeobecný, takový není možný, poněvadž ani všichni sv. Otcové nepsali o týchž věcech

I když katolický exegeta vychází ze slovního smyslu biblických slov, nesmí jeho výklad bible ustrnout na filologii, archeologii anebo historii, protože bible není jenom vzácným dokladem starověké literatury, nýbrž slovem Božím, z něhož čerpá stejně dnešní člověk jako člověk starověku anebo středověku. Proto katolická exegese musí býti předně exegesí theologickou, výkladem, který bude živit duše, bude prospěšný theologům i kněžím při výkladu nauk víry, při hlásání křesťanské nauky lidu a věřícím podporou, aby žili dobrým křesťanským životem.

Na počátku tohoto století byl vytýkán i některým katolickým exegetům (P. Lagrange) nedostatek theologického obsahu

biblických, ani spisy všech nás nedošly. Stačí souhlas mravně všeobecný, jaký jest, když jich souhlasí ve výkladě toho onoho místa biblického, vztahujícího se k víře a mravům tolik, kolik stačí, aby zastupovali celou církev. Souhlasí-li většina, někteří však se o tom nevyslovují, souhlas se tím neruší (Srv. heslo hermeneutika v Čes. slov. bohov. IV. str. 835). Podávají-li Otcové jednomyslně nějaký výklad, který se netýká věcí víry a mravů, má exegeta volnost výkladu, jen když jeho výklad neodporuje biblické inspiraci a neomylnosti bible. Jasnou normu zde stanovil Lev XIII. v enc. Providentissimus: »Ač má býti konána obhajoba Písma sv. náležitě, přece není nutno hájiti stejně všechna mínění, která podali při výkladu jednotliví Otcové nebo pozdější vykladaatelé. Některá místa, v nichž se jedná o přírodních věcech, posuzovali snad spíše podle mínění své doby než podle skutečné pravdy, a tím tvrdili něco, co se nyní považuje za méně správné. Musí se tedy rozlišovati při jejich výkladech především co skutečně podávají jako pravdy, které náleží k víře nebo jsou s ní úzce spojené, což potvrzují jednomyslným souhlasem; neboť o těch věcech, kterým není nutno věřiti, bylo dovoleno jak svatým, tak i nám míniti různě, jak smýšlí sv. Tomáš.« Tak je nutno rozuměti požadavku Církve, aby katolický exegeta dbal při výkladu Písma sv. autority sv. Otců. A v rozsahu této autority, jak byla výše naznačena, není nic, co by odporovalo vědeckému výkladu bible.

***) Kde církev dosud nerozhodla, utíkáme se k duchu víry (analogia fidei). Katolické učení tvoří ucelenou soustavu článků, které do sebe vzájemně zapadají a se doplňují. Opět Lev XIII. v enc. Providentissimus praví: »Je-li původcem Písem sv. i nauky Církvi svěřený též Bůh, nemůže se státi, aby jejich výklad (Písem sv.), jenž jakkoli s ní (s naukou víry) nesouhlasí, byl správný.« Proto: Žádný výklad nemůže odporovati článku již definovanému a nemůže býti dobrým exegetou, kdo není dobrým dogmatikem.

jejich komentářů. Nutno si však uvědomiti, že měly býti protiváhou zvláště německých nekatolických komentářů let 1870 až 1914, kdy protestantská německá exegese byla více filologií a archeologií než výkladem pravd bible. Srovnáme-li na př. nekatolické komentáře před první světovou válkou s komentáři po první světové válce, je i v protestantské exegesi významný návrat k dogmatu a theologii.

Bude-li katolická exegese vycházet ze zdravého podkladu theologického, nebudou možné pseudomystické výklady — encyklika má opět na mysli hlavně exegesi Dain Cohenel-ovu — do nichž upadají i někteří katoličtí vykladači Písma sv. Proto encyklika věnuje v následujícím odstavci pozornost správnému používání duchovního smyslu.

Protože události Starého Zákona předoznačovaly duchovním způsobem, co se mělo splnit v Novém Zákoně milosti, je v Písmu sv. i s m y s l d u c h o v n í, některými autory též nazývaný mystický (od slovesa *μυστηριον*, t. j. ukrýt, uzavřít), protože obsahuje utajené pravdy. Starý Zákon je však předobrazem Nového Zákona pouze jako celek; z toho však neplyne, že jsou předobrazné i všechny podrobnosti. Poněvadž jedině na vůli Boží záleželo, měla-li být některá osoba nebo věc předobrazem, není možno žádnému biblickému místu podkládati mimo smysl slovní také smysl typický, leč dal-li ho Bůh sám najevo ať přímo, ať nepřímou skrze osobu k tomu uzpůsobenou a oprávněnou (inspirovaný autor,*) neomylný úřad Církve (liturgie).

Direktivy papežské encykliky stran duchovního smyslu možno shrnout do dvou bodů: 1. Jest povinností katolického

*) Tak beránek velikonoční se jmenuje předobrazem Vykupitelovým (Ex 12, 46 a Jan 19, 36), Adam je předobrazem Kristovým (Řím 5, 14), Sara a Hagar se svými syny jsou předobrazem obojího zákona (Gal 4, 21—22).

exegety odhalit tento duchovní smysl a podávat jej s pečlivostí, kterou vyžaduje důstojnost slova Božího.

2. Svědomitě se však musí střežit, aby nepředkládal jiné přenesené významy jako pravý smysl Písma sv.

Encyklika byla vydána v rušných dobách války, kdy bývá nejednou zneužíváno zvláště prorockých knih bible, a proto druhá směrnice je vážným napomenutím vykladačům i věřícím, kteří by chtěli nalézt v Písmě sv. odpovědi na palčivé otázky doby. Zvláště někteří kazatelé by si měli vzít k srdci slova okružního listu, že Písmo sv. nepotřebuje umělkování nebo lidského přizpůsobení, aby hnulo a otřáslo duší. Jsou ozdobeny nebeskou krásou, svítí a září samy sebou, jen když je vykladač tak správně a přesně vyloží, že se odkryje celý jejich poklad moudrosti a důmyslu, který se v nich skrývá.

Jako prostředek, aby exegeta poznal plně hluboký smysl Písma sv., uvádí encyklika *studium sv. Otců a velkých exegetů*.

Tato stať encykliky nepotřebuje komentáře, ale zaslouží si, aby zvláštním způsobem právě na tuto stať bylo upozorněno. Stále ještě, na příklad u nás, není věnována studiu svatých Otců ta péče, kterou si tyto drahocenné poklady křesťanského starověku zaslouží. Některé spisy sv. Otců byly sice v dobách dřívějších*) i v posledních**) desetiletích přeloženy do češtiny,

*) Sušil, Spisy sv. Otců apoštolských, 3. vyd. Praha 1874. — Sýkora J., Katechese Sv. Cyrila Jerus., Praha 1892 — Desolda, Sv. Jana Zlat. o kněžství knih 6, Praha 1854. — L. Čelakovský, Sv. Augustin: O městě Božím, Praha 1829 až 1833. — J. Herčík, Vyznání. 1858.

**) Na př. spisy sv. Augustina: M. Levý, Vyznání, Praha 1926. — Karel Svoboda, O pořádku. O učitelích, Praha 1942. — Nejpodstatnější díla svatých Otců k nám slibuje uvést Patristická knihovna dominikánské edice Krystal v Olomouci. Zatím vyšel 1. svazek, Čtyřicet homilií sv. Řehoře Vel. v překladě Tim. Vodičky a sv. Ambrože: O pannách a o bratru Satyrově. (Smuteční řeč, kterou pronesl sv. Ambrož nad hrobem svého bratra Satyry).

ale zbývá stále ještě mnoho pokladů, jež jsou českému čtenáři poklady skrytými.

Plným právem označuje encyklika za ideální ten komentář k Písmu, kde exegeta dovede spojit nauku a duchovní pomazání starých s větším vzděláním a dokonalejší metodou moderních exegetů. Takovým na svou dobu byl komentář Sušilův, a to bude i cílem komentáře našeho.

ZVLÁŠTNÍ ÚKOLY VYKLADAČŮ PÍSMO V NAŠÍ DOBĚ

NYNĚJŠÍ STAV EXEGESE

ŠETŘENÍ SVĚRÁZU SVATOPISCŮ

DŮLEŽITOST LITERÁRNÍCH DRUHŮ, ZVLÁŠTĚ V DĚJINNÝCH

VYPRAVOVÁNÍCH

PODPOROVÁNÍ STUDIÍ STAROVĚDY

ZVLÁŠTNÍ ÚKOLY EXEGETŮ V NAŠÍ DOBĚ. *Nynější stav exegeze. Plným právem můžeme doufat, že přitom i naše doba přispěje něčím k hlubšímu a důkladnějšímu výkladu Písma sv. Neboť vykladači minulých století mnohé věci, zvláště z oboru dějin, jen stěží nebo nedostatečně vysvětlili, neboť jim chyběly skoro všechny znalosti, jichž je třeba k důkladnějšímu poznání těchto předmětů. Jak obtížné a takřka nepřístupné byly určité věci samým sv. Otcům, ukazují, abychom o jiném pomlčeli, opětovné pokusy výkladu prvních hlav Genese, jež učinili někteří z nich. Podobně i sv. Jeronym se vícekrát pokusil přeložit žalmý tak, aby jasně vynikl jejich literární nebo slovní smysl. U jiných biblických knih nebo míst zpozorovala teprve novější doba obtíže, když důkladnější znalost starověku nahodila nové otázky, které skýtají hlubší pohled do stavu věci. Proto neprávem tvrdí ti, kteří neznají přesně stavu biblické vědy, že katolickému exegetovi našich dnů nezbývá ničeho přidati k tomu, co křesťanský starověk vykonal; naopak, naše doba přinesla velmi mnohé věci, které vyžadují nové šetření a nové zkoumání a dnešního exegetu nemálo podněcují k horlivému studiu.*

Šetření svérázu svatopisců. Naše doba přináší sice nové problémy a nové obtíže, ale, Bohu díky, skýtá také exegetovi i nové cenné pomůcky. V této příčině třeba zvláště připomenouti skutečnost, že katoličtí theologové, navazující na nauku svatých Otců a především andělského všeobecného učitele, vyzkoumali a vyložili přesněji a dokonaleji povahu a účinky biblické inspirace, než jak tomu bylo v minulých stoletích. Vycházejí při tom od myšlenky, že svatopisec je při sepsání biblické knihy »orgánem« čili nástrojem Ducha svatého, a to oduševnělým a rozumným nástrojem, a usuzují z toho právem, že pod božským vlivem používá svých sil a schopností tak, že každý může v knize jím sepsané »odkryt svéráz a takřka charakteristické známky a rysy lidského spisovatele«.²⁸⁾ Exegeta musí proto s veškerou pečlivostí, nezanedbávaje žádného poznatku, jež přineslo novější zkoumání, se snažiti zjistiti, jaký byl svéráz a životní stav biblického spisovatele, v které době žil, kterých ústních neb písemných pramenů použil, kterého způsobu mluvy upotřebil. Takto pozná

dokonaleji, kdo biblický spisovatel byl a co svým dílem zamýšlel. Neboť všichni dobře vědí, že nejdůležitějším pravidlem pro výklad jest přesně odhalit, co spisovatel říci zamýšlel. Tak vhodně poučuje již sv. Atanáš: »Zde třeba, jak tomu má býti na všech jiných místech Písma sv., dbáti toho, z jakého podnětu apoštol mluví. Je třeba si přesně a svědomitě všimnouti, kdo jest spisovatelem a jaká jest věc, pro kterou psal, aby z nevědomosti nebo neporozumění nebyl opuštěn správný smysl.«²⁹⁾

Jest důležité šetřiti literárních druhů, zvláště v dějinných vypravováních. Literární smysl nějakého místa nejeví se však u slov a spisů starých východních autorů často tak zřejmým jako u našich dnešních spisovatelů. To, co staří Východané svými slovy chtěli vyjádřiti, nedá se určití pouhými pravidly gramatickými neb filologickými, neb jen ze souvislosti; exegeta musí se takřka v duchu vrátit do oněch dávných staletí Východu a pomocí dějepisu, starovědy, ethnologie a jiných věd přesně určit, kterých slovesných druhů spisovatelé oné staré doby použití chtěli a skutečně použili. Staří Východané nepoužívali totiž k vyjádření svých myšlenek vždy těchže tvarů a způsobů mluvy jako my, nýbrž spíše oněch, jež u lidí jejich doby a jejich země byly obvyklé. Které byly tyto tvary mluvy, nemůže exegeta zjistiti a priori, nýbrž jen pomocí pečlivého průzkumu staré východní literatury. Toto pak zkoumání, jež bylo v posledních desetiletích konáno s větší pečlivostí a pozorností než dříve, ukázalo jasněji, jakých způsobů mluvy se používalo za staré doby buď pro básnické líčení, nebo pro znázornění pravidel a zákonů života, nebo i pro vypravování dějinných skutečností a událostí. Toto zkoumání rovněž jasně ukázalo, že izraelský národ v dějepisectví značně převyšoval ostatní staré východní národy jak stářím zpráv, tak i věrným podáním skutečností. To je přednost, která má jistě svůj původ v charismatu božské inspirace a ve zvláštní náboženské účelnosti biblického dějinného vypravování. Kdo má správný pojem o biblické inspiraci, nebude se diviti, že se nicméně vyskytují u biblických spisovatelů tak jako u ostatních spisovatelů starověku některé znázorňovací a vypravovací tvary, některé

zvláštnosti, které hlavně přísluší semitským jazykům, vypravování, která by bylo možno nazvati »přibližnými«, dále jistý hyperbolický způsob vyprávění, někdy dokonce paradoxní výrazy, aby se tím lépe vryla věc do paměti. Vždyť z posvátných knih není vyloučen žádný způsob mluvy, jehož lidský jazyk používal u starých, zvláště na Východě, k vyjádření myšlenek, ovšem za předpokladu, že použitý druh mluvy nijak neodporuje svatosti a pravdivosti Boží. To již zdůraznil důvtipně jako vždy svatý Tomáš: »V Písmě svatém se nám předkládá božské způsobem, jehož užívají obyčejní lidé.«³⁰⁾ Jak totiž podstatné Slovo Boží se stalo lidem ve všem podobným, »kromě hříchu«,³¹⁾ tak se stala i Boží slova, lidskou mluvou vyjádřená, ve všem podobna lidské řeči. kromě bludu. Toto z prozřetelnosti Boží pocházející συγκατάβασις neboli »snížení« již svatý Jan Zlatoústý vyzdvihoval největšími chválami a opětovně tvrdil, že se vyskytuje v Posvátných knihách.³²⁾

Katolický exegeta, aby vyhověl dnešním požadavkům biblické vědy, musí proto při výkladu Písma sv. a při důkazu jeho bezbludnosti moudře používat i této pomůcky a přihlížeti k tomu, co způsob mluvy nebo literární druh, jehož svatopisec používá, znamená pro správný a vhodný výklad. A nechat jest přesvědčen, že nesmí tuto část svého úkolu zanedbávat bez velké škody pro katolickou exegesi. Nezřídka totiž — abychom se dotkli jen toho jednoho — když někteří lidé vždy znovu vytýkají, že bibličtí spisovatelé se odchýlili od dějinné věrnosti nebo zaznamenali skutečnosti méně přesně, nejde často o nic jiného, než o obvyklé, lidem starověku vlastní druhy mluvy a vypravování, jichž se obvykle používalo všude ve vzájemném obcování a jež byly v denním styku uznane považovány za dovolené. Slušnost a spravedlivost úsudku žádá proto, aby takovým způsobům vyjadřovacím, jestliže se vyskytují ve slově Božím, vyjádřeném pro lidi lidským způsobem, se nepřičítal omyl, jak se jim též nepřičítá, když se jich používá v každodenním životě. Když se tak poznají a správně posuzují tyto druhy mluvy a psaní starých, tu se dají vyvrátiti mnohé námitky, jež jsou vyslovovány proti pravdivosti a dějinné věrnosti Posvátných knih. Studium této

otázky rovněž přispěje i pro hlubší a jasnější porozumění myšlenek svatopiscových.

Podporování studií starovědy. Naši zástupci biblické vědy nechtě tedy věnují i této věci patřičnou pozornost a nechat přihlížejí ke všemu, co nového archeologie, starověké dějiny a dějiny staré literatury přinesly a co napomáhá k tomu, aby byl správně chápán úmysl starých spisovatelů, jakož i způsob a ráz jejich myšlení, vypravování a psaní. V této příčině nechtě si uvědomí katoličtí laici, že nejen užitečně přispívají profanní vědě, nýbrž že budou mít velikou zásluhu i o věc křesťanskou, jestliže se věnují s veškerým úsilím a pilí výzkumu a probádání starověku a tak podle svých sil přispějí k vyřešení dosud nevyjasněných otázek. Všechno lidské poznání, i když není náboženské povahy, má již v sobě jakousi mu vlastní důstojnost a hodnotu — vždyť je konečným účastenstvím na nekonečném poznání Božím —; je-li ho však použito k tomu, aby byly dokonale objasněny otázky, jež se týkají Boha a božských věcí, tak se mu tím dostává nového, vyššího důstojenství a posvěcení.

Obsahem § 3 je hlavně otázka svérázu svatopisců a literárních druhů v Písmě svatém. Otázka, kterou před půlstoletím uvedl do katolické exegese P. Lagrange a která za uplynulých padesát let byla jednou z nejpálčivějších exegetických otázek. Proto jasný a vážný postoj encykliky k této otázce byl exegety přijat s vděčností. Svědčí o tom na příklad devátý biblický týden v Římě od 22. do 27. září 1947, kde právě otázka o literárních druzích v Písmě sv. byla hlavním thematem přednášek.

Encyklika vychází z nynějšího stavu exegese a vyvrací námitku, jako by dnešní doba nemohla již ničím přispět k výkladu Písma sv. Katolická exegese se nestaví zády k novým otázkám a potížím, které jsou vyvolávány novým studiem a nálezy zvláště v oblasti dějinné.

Okružní list uvádí dva příklady, sv. Augustina a sv. Jero-

nyma, kteří také neustrnuli, ale znovu a znovu se vraceli k problémům, s jejichž řešením nebyli spokojeni. Tak sv. Augustin čtyřikrát komentoval první kapitoly Genese*) a veliký vykladač bible sv. Jeronym se třikrát vrací k překladu žalmů.**)

Jak již bylo naznačeno v první části encykliky, byl to zvláště pojem, rozsah a důsledky inspirace, jež byly pohnutkou k vydání encykliky *Providentissimus*. Tak encyklika *Lva XIII.* přispěla k dalšímu a hlubšímu studiu otázek kolem inspirace. V uplynulých desetiletích byl studován zvláště pojem hagiografů jako nástrojů, a to oduševnělých a rozumných, Ducha svatého. Z toho plyne pak důsledek, že i v Písmu sv. se musí zračit charakteristické známky a rysy lidského spisovatele a že svatopisci užívají vypravovacích forem běžných jejich době, prostředí a schopnostem. Proto vybízí encyklika — a to má býti zvláštním úkolem vykladačů Písma sv. v dnešní době — aby věnovali náležitou pozornost *s v é r á z u s v a t o p i s c ů*, způsobu mluvy, literárnímu druhu, jehož používají svatopisci, a všemu, co nového archeologie, historie a dějiny starověkých literatur přinesly.

Odstavec encykliky o šetření *s v é r á z u s v a t o p i s c ů* nepotřebuje

*) *De Genesi contra Manichaeos, De Genesi ad litteram liber imperfectus, De Genesi ad litteram a v Confessiones XI—XII.*

**) Jedna z prvních prací sv. Jeronyma byla úprava žaltáře užívaného v Římě (*Psalterium Romae dudum positus emendaram, et juxta LXX interpretes, licet cursim, magna illud ex parte correxeram: Praef. in Pss. juxta LXX, PL 29, 117 (121)*). Recenze římského žaltáře je kladena asi do r. 384. Znovu se vrátil k úpravě žaltáře za svého pobytu v Betlemě kolem r. 386—390, když poznal v Caesareji Palestinské Origenovu Hexaplu. Tato recenze byla záhy přijata do liturgie a protože se tak stalo nejdříve v Gallii, je tento žaltář nazýván galským (*Psalterium Gallicanum*). Přijetím do oficiálního vydání římské Vulgáty stal se tento žaltář součástí breviáře. Ještě jednou se vrátil sv. Jeronym k překladu žalmů, asi kolem r. 391 a to přímo z hebrejského znění do latiny. Je to tak zvané *Psalterium secundum Hebraeos*. Hebrejská předloha k tomuto překladu byla blízká textu masoretskému, lišila se však jak od tohoto textu, tak od textu řeckých překladů.

zvláštního výkladu. Čím lépe známe prostředí, v němž někdo žije, tím lépe rozumíme jeho duši a jeho projevům. A protože svatopisci byli rozumným a oduševnělým nástrojem Ducha svatého, proto čím lépe známe prostředí vzniku biblických knih, tím lépe jim porozumíme. Nové bádání, jak o povaze a účincích biblické inspirace, tak o svérázu a životním stavu biblických spisovatelů, vneslo mnoho světla do těchto otázek*)

Zvláště důležitá je věta encykliky, že exegeta se musí snažit, aby zjistil, kterého způsobu mluvy užívali jednotliví svatopisci. Tak na př. parabola musí býti hodnocena jako podobenství a nikoliv jako skutečná událost. Tím přechází okružní list k otázce: Šetření literárních druhů. Tuto stať možno opět označiti za jeden z nejdůležitějších úseků celé encykliky.

Okružní list přímo vyzývá exegety, aby přihlíželi ke způsobu mluvy a literárních druhů, jichž svatopisci používali. Zásada není sice nová, znali ji i svatí Otcové, ale propracována byla teprve v novější době. Tak na příklad v parabolách již od dob Otců nehledala katolická exegese historickou skutečnost, nýbrž je vykládala podle jejich literárního druhu a kladla důraz na náboženskou a mravní nauku v nich obsaženou a nikoli na skutečnost líčení. Byly vždy rozlišovány knihy podle svého literárního charakteru (historické, poetické, didaktické), ale nebylo vždy dostatečně využito literárního charakteru k odkrytí svatopiscem zamýšleného smyslu Písma sv. Původcem celé bible je Duch svatý, ale smysl Písma je ten, který zamýšlel lidský původce, a proto exegeta musí použítí

*) Z novějších katol. prací o inspiraci, jež právě těmto otázkám věnují pozornost, si zaslouží zmínky: Bea A., *De Scripturae S. inspiratione*, Romae 1935; Billot L., *De inspiratione Scripturae S.*, Romae 1929; Dorsch E., *De inspiratione S. S.*, Oeniponte 1927; Pesch Ch., *De inspir. S. S.*, Freiburg 1926; Vosté J., *De divina inspiratione et veritate S. S.*, Romae 1932; E. Florit, *Ispirazione e inerranza biblica*, Roma 1943.

všech prostředků, aby poznal a odkryl to, co svatopisec lidem své doby pomocí literárních forem své doby chtěl říci.

Nauku o literárních druzích uvedl do moderní katolické exegese r. 1896 P. M. J. Lagrange O. P. v *Revue biblique**) a ještě více rozvedl r. 1904 P. de Hummelauer v díle *Exegetisches zur Inspirationsfrage*.) Podle obou autorů Písmo svaté obsahuje nejen knihy přísně historické, ale i knihy, jež se sice zdají historickými, ale neodpovídají pojmu vědecké historie, jak ji chápeme my. Co se nám zdá historickým, je někdy jen lidová tradice, která má sice jádro historické, ale toto jádro — jak tomu bývá u nejstarších dějin všech národů — je vyzdobeno a okrášleno poetickými a legendárními dodatky, jež historickými nejsou, ale jsou jen výtvozem básnické lidové obrazotvornosti. Zvláště sentence Hummelauerova, který připouštěl v bibli různé literární formy, z nichž každé přísluší vlastní pravda,**) byla na jeho dobu příliš smělá, takže knize bylo odňato církevní imprimatur. Jest nutno si uvědomiti ducha doby, nebezpečí modernismu, abychom pochopili tento zákrok a odpověď Biblické komise, která v odpovědi na dotaz ze dne 23. června 1905 sice tuto theorii jako všeobecnou zásadu zavrhl, ale přece připouští případ, že by závažnými důvody mohlo býti prokázáno, »že svatopisec nechtěl podati skutečnou historii ve vlastním slova smyslu, ale že podává ve formě historie parabolu, alegorii neb nějaký jiný smysl, který vlastnímu doslovnému či historickému smyslu slov neodpovídá.« Biblická komise mluví o možnosti. Zdali však v Písmě sv. ta-

*) Str. 505—518.

**) Freiburg i. B. 1904.

***) Bajka, podobenství, historický epos, náboženské dějiny, staré dějiny jak je psali také řečtí a římscí dějepisci, lidová tradice, historický román, tak zvaný midraš haggadický, oblíbená literární forma u Židů, podávající biblický děj někdy s historickým podkladem, ale většinou zpracovaný volně, za účelem poučení a mravního zdokonalení.

kový případ je a kde se vyskytuje, jest nutno nejprve závažnými důvody prokázati.*)

Když minulo nebezpečí modernismu**) a prohloubené studium Východu a literárních forem Orientu vneslo mnoho nového světla do poznání literárního projevování se starověkých spisovatelů, věnovali katoličtí exegeté znovu pozornost otázce literárních druhů.***)

Princip je jasný. Může vnést mnoho světla do exegeze a odpovídá cele pojmu inspirace, že skrze člověka svého prostředí a své doby k nám mluvil Bůh v Písmu. Každého literárního druhu, pokud by nebyl v rozporu s božskou důstojností, může použít Bůh k projevení své vůle a pravdy, ale nesmí se vnášeti pod rouškou literárních druhů do výkladu bible subjektivní názory, jak se stávalo někdy i u exegetů katolických. Právě naopak, správně aplikovaná metoda literárních druhů přispívá k objektivnímu posuzování svatopisců. A k tomuto vědeckému objektivismu a studiu literárních druhů vybízí encyklika, když praví: *»Katolický exegeta, aby vyhověl dnešním požadavkům biblické vědy, musí proto při výkladu Písma sv. a při důkazu jeho bezbludnosti moudře používat i této pomůcky a přihlížeti k tomu, co způsob mluvy nebo literární druh, jehož svatopisec používá, znamená pro správný a vhodný výklad. A necht' jest přesvědčen, že nesmí tuto část svého úkolu zanedbávat bez veliké škody pro katolickou exegezi.«* Jestliže exegeze bude objektivně aplikovat na bibli metodu literárních druhů, a to zvláště v dějinných vypravováních, ovocem této metody bude podle slov encykliky *»jasnější a hlubší porozumění myšlenek svatopiscových a vyvrácení ná-*

*) Viz T. Hudec heslo Inspirace v Čes. slov. bohov.

**) Nesmírný subjektivismus liberální nekatolické exegeze používal právě metody literárních druhů, aby vnesl do výkladu bible nejlibovolejší výklady.

***) Bea, Vosté, Robert, Fernandes, Tricot a j.

mitek, jež jsou vyslovovány proti pravdivosti a dějinné věrnosti Posvátných knih.»

V tomto duchu byla vydána nejnovější odpověď Biblické komise z 16. I. 1948 na dotaz kardinála Suharda o literárních druzích prvních jedenácti kapitol Genese.^{*)} V odpovědi Biblické komise je nejprve připomenuta složitost otázky i skutečnost, že tyto literární druhy neodpovídají žádné klasické kategorii literárních druhů řecko-latinských nebo moderních, a že dnešní stav vědy dosud nepodává pozitivního řešení všech temných problémů. Proto je povinností vědecké exegese studovati všechny otázky literární, kulturní, náboženské, způsoby vyjadřovací zvláště v otázkách historických ve starém Orientě. Je třeba shrnout bez předsudků všechn materiál paleontologický, epigrafický, historický, literární a pak bude teprve možno vniknout do pravé podstaty těchto kapitol Genese.^{**)} Je ovšem

^{*)} A. A. S. XL. 1948 str. 45—48.

^{**) Pro závažnost tohoto posledního dokladu Papežské biblické komise uvádím v plném znění překlad výnosu, týkajícího se prvních jedenácti kapitol Genese: »Otázka literární formy jedenácti prvních kapitol Genese je ještě temnější a složitější (než otázka složení Pentateuchu, pozn. překl.). Tyto literární formy neodpovídají žádné z našich klasických kategorií a nemohou býti posuzovány podle řecko-latinských či novodobých literárních druhů. Proto jim nemůže býti prostě upřen, nebo přiznán jejich historický charakter, aniž by jim nebylo nesprávně přikládáno měřítko nějakého literárního druhu, pod který je nelze zařadit. Přiznáme-li, že tyto kapitoly neobsahují historii v klasickém a moderním smyslu, musíme též uznat, že dnešní stav vědy nestačí na pozitivní řešení všech problémů, které přinášejí. První úkol, který tu připadá vědecké exegesi spočívá především v pozorném studiu všech literárních, vědeckých, historických, kulturních a náboženských problémů souvisejících s těmito kapitolami. Dále by bylo třeba vyšetřit literární způsob starých východních národů, jejich psychologii, jejich způsob vyjadřování a samotný jejich pojem o historické pravdě. Jedním slovem, bylo by třeba nepředpojatě shrnouti veškerý materiál paleontologie a historie, epigrafiky a literatury. Jedině tak si můžeme činit naději, že pronikneme lépe do pravé povahy určitých míst prvních kapitol Genese. Prohlašovat a priori, že jejich vyprávění není historií v moderním smyslu, není správné; snadno by to vedlo k domněnku, že není historií vůbec. Kdežto pravda je, že prostým a obrazným jazykem, přizpůsobeným chápavosti lidí na nižším stupni, po-}

nutno přiznat, že jsme teprve na počátku tohoto studia, které nebude snadné.

Prostředí a svéráz biblických spisovatelů bude tím lépe poznán, čím lépe bude poznána archeologie, historie i literatura dob svatopisců, a proto v poslední výzvě vybízí okružní list zástupce biblické vědy ke studiu starovědy. Odstavec nepotřebuje výkladu, ale zvláštní pozornosti si zaslouží slova Pia XII. k učencům laikům, kteří probádáním starověku přispívají též k objasnění otázek biblických. Tito zástupci profánní vědy si mnohdy ani neuvědomují, že všechno lidské poznání, i když není náboženské povahy, má již v sobě jakousi jemu vlastní důstojnost pro své konečné účastenství na nekonečném poznání Božím. Je-li ho použito k tomu, aby byly dokonaleji objasněny otázky, jež se týkají Boha a božských věcí, dostává se mu tím nového, vyššího důstojenství a posvěcení. To je vznešený program laického apoštolátu katolického učence.

dávají základní pravdy, které jsou nutným předpokladem spásy, a současně lidové líčení začátků lidského pokolení a vyvoleného národa. Zatím je třeba trpělivosti, která je solí a moudrostí života. To také zdůrazňuje Svätý Otec v citované už encyklice: »Nikdo se nemusí diviti, že dosud ještě nebyly vysvětleny všechny obtíže... Za tohoto stavu věcí není třeba klesati na mysli; nesmí se též zapomínati, že v lidské vědě není tomu jinak než v přírodě: počiny rostou pomalu a ovoce možno česati teprve po mnohé práci... Proto možno doufati, že i obtíže, jež se dnes zdají býti zcela spletenými a zcela neprůniknutelnými, budou během doby neustálou prací trvale objasněny.«

Podepsán: J. M. Vosté O. P., sekretář PBK.

Řím, 16. ledna 1948.

JAK POJEDNÁVATI O OBTÍŽNÝCH OTAZKÁCH
OBTÍŽE, JEŽ NOVĚJŠÍ BADÁNÍ ROZŘEŠILO
DOSUD NEROZŘEŠENÉ NEBO NEROZŘEŠITELNÉ OBTÍŽE
USILOVÁNÍ O POSITIVNÍ ŘEŠENÍ

JAK VYKLÁDATI OBTÍŽNĚ OTÁZKY. *Obtíže, jež novější bádání rozřešilo. Svrchu zmíněným zevrubnějším výzkumem starého Východu, důkladnějším studiem původního textu Písma sv., rozsáhlejší a dokonalejší znalostí jazyků biblických a východních vůbec, bylo s pomocí Boží šťastně dosaženo toho, že nyní jsou objasněny a vyřešeny mnohé otázky, jež byly v době Našeho předchůdce nesmrtelné památky Lva XIII. od kritiků, kteří byli mimo Církev aneb dokonce proti ní nepřátelsky smýšleli, přednášeny proti pravosti, stáří, neporušenosti a dějinné spolehlivosti biblických knih. Katoličtí exegeté použili těchže vědeckých zbraní, jichž protivníci nezřídka zneužívali, správným způsobem a podali tak výklady, které jednak souhlasí s katolickou naukou, jednak stačí na obtíže, které novější výzkumy a nálezy přinesly anebo které starověk zanechal naší době nerozřešeny. Tak se stalo, že důvěra k autoritě a dějinné věrnosti bible, jež byla četnými útoky u mnohých otřesena, je dnes u katolíků obnovena. Ba, jsou dokonce i mezi nekatolíky spisovatelé, kteří klidným a věcným bádáním byli přivedeni k tomu, aby se vzdali novějších náhledů a vrátili se, aspoň tu a tam, ke starším názorům. Tato změna je z veliké části plodem neomrzelé práce, s níž katoličtí vykladači Písma, nedávše se másti obtížemi a překážkami všeho druhu, usilovali ze všech sil, aby výsledků dnešního vědeckého bádání v oblasti archeologie, dějin a jazykové vědy prospěšně využili pro řešení nových otázek.*

Dosud nerozřešené nebo nerozřešitelné obtíže. Nikdo se nesmí diviti, že dosud nebyly ještě úplně vysvětleny všechny obtíže, nýbrž že i dnes jsou ještě otázky, jež katolickému exegetovi působí nemálo námahy. Za tohoto stavu věci není zajisté třeba klesati na mysl; nesmí se též zapomínati, že v lidské vědě není tomu jinak než v přírodě: počiny rostou pomalu a ovoce možno česati teprve po mnohé práci. Tak tomu bylo s mnohými otázkami, jež v minulosti zůstaly nerozřešeny a neodpověděny a teprve v přítomnosti byly pokrokem vědy šťastně vyřešeny. Proto možno doufati, že i obtíže, jež se dnes zdají býti zcela spletenými a úplně neproniknutelnými, budou během doby neustálou prací trvale objasněny. Jestliže žádoucí řešení dlouho nepřichází a šťastný vý-

sledem není přán nám, nýbrž se dostane snad teprve pozdějším pokolením, tu se nikdo nemůže nad tím soužiti; neboť právem platí i pro nás, nač své doby kladli důraz Otcové, především Augustin.³³⁾ Bůh ponechal v Posvátných, jím vnuknutých knihách úmyslně obtíže, aby nás to povzbuzovalo k horlivému studiu a zkoumání, a abychom si spasitelně byli vědomi hranic svého ducha, a tak byli školeni v patřičné pokoře. Proto nebylo by se i čemu diviti, kdyby pro tu nebo onu otázku se nenalezla vůbec nikdy uspokojující odpověď; neboť běží někdy o temné věci, které jsou od přítomnosti a zkušenosti dneška příliš vzdáleny, a též exegeze smí, jako jiné významné vědy, mítí svá tajemství, která zůstávají našemu duchu nepřístupna a nižádným úsilím nemohou býti rozluštěna.

U s i l o v á n í o p o s i t i v n í r e š e n í. Tímto stavem věcí nesmí se však katolický exegeta, jenž má činnou a silnou lásku ke svému oboru a jest upřímně oddán svaté matce Církvi, nijak dáti odstrašiti. Jest třeba, aby se vždy a vždy znovu dal do obtížných, dosud nerozřešených otázek, nejen aby vyvrátil námitky protivníků, nýbrž především aby se dopracoval kladného řešení, které se shoduje s naukou Církve, zvláště s podáním o úplné bezbludnosti Písma svatého, a které je zároveň v náležitém souhlasu se zajištěnými výsledky profánních věd. Snahy těchto zdatných dělníků na vinici Páně třeba posuzovat nejen mírně a spravedlivě, nýbrž i láskyplně. Této povinnosti nechť jsou pamětlivi všichni ostatní synové Církve a nechť jsou daleci oné málo opatrné horlivosti, která se domnívá, že musí proti všemu, co jest nové, již proto, že je to nové, bojovati nebo se chovati podezíravě. Nechť především mají na mysli, že v církevních ustanoveních a zákonech jde o věrouku a mravouku a že mezi mnohými věcmi, jež jsou obsaženy v Písmě svatém, v knihách zákonodárných, historických, mudroslovných a prorockých, jest jen málo těch, jejichž smysl byl církevní autoritou stanoven. Rovněž není o mnoho větší počet oněch věcí, kde jsou svatí Otcové zajedno. Proto zůstávají mnohé, a to velmi důležité otázky, při jejichž výkladu a vysvětlení katoličtí exegeté mohou a musí zcela svobodně osvědčiti svou prozíravost a své nadání, aby tak jedenkaždý podle sil přispíval k všeobecnému užitku, ke vždy rostoucímu po-

kroku posvátné vědy a k obraně a cti Církve. Tato pravá svoboda dítek Božích, která jednak věrně trvá na nauce Církve, jednak vděčně přijímá a hodnotí jako dar Boží každý příspěvek profánních věd, jsouc nesena a podepřena láskou všech, jest podmínkou a pramenem všeho skutečného úspěchu a všeho trvalého pokroku katolické vědy. Výborně vyslovuje se o tom Náš nezapomenutelný předchůdce Lev XIII., když praví: »Jen když srdce jsou jednotna a zásady zajištěny, možno se s různých prací mnohých nadíti velikých pokroků v této vědě.«³⁴⁾

Stať encykliky, pojednávající o obtížích, jež rozřešilo bádání posledních desetiletí, je plná optimismu. Ohlédneme-li se zpět na to, co bylo řečeno, zvláště na rozmach textové kritiky a na objevy archeologické, musíme doznati, že tento optimismus je odůvodněný. Okružní list právem podotýká, že tímto bádáním důvěra k autoritě a dějinné věrnosti bible, jež byla četnými útoky u mnohých otřesena, je dnes u katolíků obnovena. I mezi nekatolickými biblisty jsou mnozí, kteří se vracejí v biblických otázkách k názorům podepřeným tradicí. Oč střízlivěji, na př. po nálezech v Ras Šamra a jinde, je posuzována autenticita a věrohodnost biblických knih a zpráv.*) Pochybovati dnes o stáří a neporušenosti novozákonních knih, zvláště evangelia sv. Jana, bylo by po četných nálezech papyrů naprosto nevědecké.

Papež Pius XII. je si dobře vědom toho, že všechny obtíže nebyly dosud vyřešeny, ale plodné výsledky studia a práce posledních padesáti let, jež rozřešily tolik problémů, jsou Piu XII. zárukou, že i ostatní, dosud nejasné a nerozřešené otázky budou během doby rozluštěny. A kdyby pro některou otázku nebyla nikdy nalezena uspokojivá odpověď, ani to nesmí exegetu překvapit, protože i exegese, jako jiné vědy, smí mítí svá tajemství.

*) Viz str. 64 n.

Exegeta, který hoří láskou k Písmu sv. a Církvi, nedá se zastrašiti žádnými obtížemi ve výkladu bible. Jest si třeba dobře všimnouti slov, jimiž encyklika zdůrazňuje snahu o pozitivní řešení těžkých otázek. Katolická exegese se nesmí spokojiti pouhým vyvrácením námitek protivníků. Těmito slovy se dostává zadostiučinění moderním katolickým exegetům, kteří byli někdy příliš konservativními theology podezříváni i z modernismu. Tento odstavec patří k nejkrásnějším a nejteplejším z celé encykliky. Pouze v ovzduší lásky a pravé svobody dítek Božích přinese exegese krásné ovoce.

Zdůrazňováním ovzduší lásky má encyklika na mysli hlavně zjevy před první světovou válkou, kdy někteří theologové ve své horlivosti — encyklika ji nazývá málo opatrnou — považovali za svou povinnost bojovati proti všemu, co bylo nové, jen proto, že to bylo nové.

Svobodu dítek Božích označuje okružní list jako věrnost k nauce Církve zároveň s věností k vědecké pravdě. K námítce velmi časté, jako by katolický exegeta byl spoután výklady církevní autority nebo tradicí Otců, encyklika poznamenává, že jest jen velmi málo míst bible, o jejichž smyslu rozhodla církevní autorita, a přímo zdůrazňuje, že v těchto výkladech běží o věrouku a mravouku. O výnosech Biblické komise bylo již psáno. Bývají vydávány ve formě odpovědi na danou otázku. Tato rozhodnutí nejsou neomylná a neopravitelná. Rozhodnutí Biblické komise se týkají bezpečnosti (tutitas) nějaké nauky, t. j. označují, že odsouzená nauka nebo výklad některého biblického místa při dnešním stavu vědy a dosud nedokonalém poznání nemůže býti hájen bez nebezpečí pro víru. Postup vědy může vnést nové světlo do otázky a po případě přivoditi i modifikaci výnosu. Výnosem Biblické komise není nijak uzavřena cesta dalšímu bádání. Encyklika přímo vybízí katolické exegety, aby zcela svobodně osvědčili svou

prozíravost a své nadání. Jako příklad možno uvést t. zv. Comma Joanneum, 7—8. verš z páté kapitoly prvního listu sv. Jana. Tyto verše (slova »na nebi... na zemi«) v nejlepších řeckých rukopisech chybějí. Rovněž jsou vynechány ve starých překladech jako v syrském, koptickém, sahidickém, armenském a jiných. Nevyskytují se dokonce i v některých rukopisech Vulgáty. R. 1897 vydala kongregace Inquisitionis výnos, že nemůže býti o autenticitě tohoto textu pochybováno. Tím však věc nebyla vědecky ukončena. Verše byly znovu textově kriticky i exegeticky studovány a došlo se k názoru, že verše byly pravděpodobně marginální glosou, vysvětlující text, která vnikla do kodexů Vulgáty, a tak dekretem kongregace Svatého Officia z 2. VII. 1927 byl první dekret modifikován a zdůrazněno, že dekret kongregace Inquisitionis nebyl vydán, aby bylo zabráněno dalšímu studiu otázky, nýbrž pouze nerozváznému popírání autenticity, dokud otázka nebude vědecky objasněna.

Podobně odpověděla letošního roku Biblická komise na dotaz J. Em. kardinála Suharda o pramenech Pentateuchu a literárním druhu prvních jedenácti kapitol Genese.*)

List Biblické komise rovněž zdůrazňuje, že dřívější odpovědi**) této komise nijak nezabraňují dalšímu, opravdu vážnému a vědeckému studiu těchto otázek podle vědeckých poznatků za posledních čtyřicet let. Proto Biblická komise nepovažuje za nutné, alespoň pro přítomnou dobu, vydati nový dekret v této věci. List podotýká, že mnozí autoři, ne tak z důvodů apologetických, jako kritických a historických, snaží se najíti výklad redakčních zvláštností Pentateuchu spíše ve speciální psychologii, v myšlení a vyjadřování starého Orientu,

*) A. A. S. XL, 1948 str. 45—48.

**) z 23. 6. 1905 (Ench. Bibl. 154); z 27. 6. 1906 (Ench. Bibl. 174—177); z 30. 6. 1909 (Ench. Bibl. 332—339).

nebo v různých literárních druzích, požadovaných růzností látky, než v různosti pramenů. List proto vybízí i katolické exegety, aby se těmito problémy zabývali ve světle zdravé kritiky a výsledů ostatních vědních oborů. Toto studium jen potvrdí veliký vliv Mojžíše jako autora i zákonodárce.

Odpověď je cele podle zásad encykliky o studiu Písma sv. v duchu největší svobody a vědecké vážnosti v souhlasu s naukou Církve.

Podobně je tomu i s tradicí Otců. Ta také nijak nespoutává svobodu vědeckého bádání katolického exegety. Encyklika otevřeně přiznává, že je dosti míst, v nichž svatí Otcové nejsou zajedno. Je nutno dobře rozlišit mezi všeobecným duchem výkladu bible a mezi výkladem jednotlivostí. Ve všeobecném duchu výkladu bible jsou Otcové zajedno, a to je také duch dnešní katolické exegeze Písma sv., ale v jednotlivostech, stejně jako tomu bylo v křesťanském starověku, mohou býti a jsou výklady různé. Od nejstarších dob — na rozdíl od exegeze racionalistické — vidí Církev ve Starém Zákoně Bohem chtěnou přípravu Zákona Nového podle starého: »Novum Testamentum in Vetere latet, Vetus in Novo patet — Nový Zákon je obsažen ve Starém, Starý je Novým objasněn.«

Podávají-li Otcové i jednomyslně nějaký výklad, když se tento netýká věcí víry a mravů, k nim se nevztahuje, není tento výklad neopravitelným a exegeta má volnost výkladu, jen když jeho výklad neodporuje inspiraci a neomylnosti bible.*)

*) Toto chápání souhlasu Otců není však ničím novým. Již Lev XIII. v Providentissimus Deus stanovil o výkladu Otců: »Ač má býti konána obhajoba Písma sv. náležitě, přece není nutno hájiti stejně všechna mínění, která podali při výkladu jednotliví Otcové nebo pozdější vykladaatelé. Některá místa, v nichž se jedná o přírodních věcech, posuzovali snad spíše podle mínění své doby, než podle skutečné pravdy, a tím tvrdili něco, co se nyní považuje za méně správné. Musí se tedy rozlišovati při jejich výkladem především mezi tím, co

Jasnost okružního listu, s kterou bylo stanoveno, že výnosy Církve a souhlas Otců se netýkají otázek čistě historických nebo literárních, nýbrž věcí víry a mravů, snad již jednou odstraní předsudek, jako by věřící katolík nesměl biblicky myslet, biblicky uvažovat a bibli vědecky zkoumat.

podávají jako patřící k víře a mezi tím, co je s ní úzce spojeno, což potvrzují jednomyslným souhlasem; neboť o těch věcech, které není nutno věřit, bylo dovoleno jak svatým, tak i nám mluvit různě, jak smýšlí sv. Tomáš.»

POUŽÍVÁNÍ PÍSM A SVATÉHO PŘI POUČOVÁNÍ VĚŘÍCÍCH

RŮZNÉ ZPŮSOBY PASTÝŘSKÉHO POUŽITÍ BIBLE

BIBLICKÉ VYUČOVÁNÍ V SEMINÁŘÍCH

VÝZNAM SLOVA BOŽÍHO V DNEŠNÍ VÁLEČNÉ DOBĚ

ÚTĚCHA V NAVŠTÍVENÍCH

CESTA SPRAVEDLNOSTI PRO VŠECHNY

POUŽÍVÁNÍ PÍSMO SV. PŘI POUČOVÁNÍ VĚŘÍCÍCH.

Různé způsoby pastýřského použití bible. Je to obrovská práce, kterou katolická exegese vykonala za téměř dva tisíce let, aby slovo Boží, jež bylo lidem v Písmě svatém darováno, bylo vždy hlouběji a dokonaleji chápáno a stále vroucněji milováno. Kdo pozoruje onu nesmírnou práci, snadno se přesvědčí o tom, že je pro věřící, především pro kněze, vážnou povinností, aby pokladu, jež největší duchové za tak mnohých staletí nashromáždili, nyní též vydatně a věrně používali. Vždyť Bůh nedal lidem Posvátných knih, aby uspokojil jejich zvědavost anebo poskytl materiál k práci a bádání, nýbrž, jak poznamenává apoštol, aby Písmo svaté nás »přivedlo ke spáse věrou v Kristu Ježíši« a »člověk Boží byl dokonalý, způsobilý ke každému skutku dobrému«.³⁵⁾ Nechat tedy kněží, jimž je svěřena péče o věčnou spásu věřících, nejprve sami v pečlivém studiu probádají Posvátné knihy a je si modlitbou a rozjímáním osvojí; potom však at horlivě rozděluji nebeská bohatství božského slova v kázáních, homiliích a promluvách a utvrzují křesťanskou nauku slovy z Písma svatého a osvětlují vhodnými příklady z posvátných dějin, především z evangelia Krista Pána. Při vši této činnosti nechat se varují se svědomitou pečlivostí oněch akomodací, jež pocházejí jen z osobní libovůle a jsou zdaleka vzaty — tyto nejsou používáním, nýbrž zneužíváním slova Božího —; spíše at přednášejí všechno tak výmluvně, tak jasně a zřejmě, že věřící budou nejen pouzbuzeni a nadchnuti k pravému způsobu života, nýbrž též naplněni hlubokou úctou pro Písmo sv. Biskupové at se potom snaží tuto úctu u svěřených sobě věřících ještě více den ze dne zvětšovati a zdokonalovati a všechny podniky podporovati, jimiž apoštolsky smýšlející mužové chvályhodně usilují budit a povznésti znalost a lásku Písma svatého mezi katolíky. Nechat tedy věnují svou přízeň a pomoc zbožným spolkům, které mají za úkol rozšiřovati mezi věřícími Písmo svaté, především evangelia, a horlivě podporují jejich denní zbožnou četbu v křesťanských rodinách. S úchvalou církevní autority v mateřské řeči vydané překlady Písma svatého at účinně doporučují svým slovem, a kde to liturgické zákony dovolují, vhodným používáním. Necht ko-

nají veřejné přednášky buď sami anebo konference o biblických otázkách, nebo at se postarají, aby je konali jiní dobře školení duchovní řečníci. Všichni v duchovní správě působící kněží at podle sil podporují a vhodným způsobem mezi různými třídami a stavy svého stádece rozšiřují časopisy, jež jsou v různých zemích chvalitebně a s velikým prospěchem vydávány, at již tyto publikace mají za účel vědecké pojednání a vysvětlení biblických otázek, at již zpracovávají výsledky takových šetření pro duchovní správu anebo pro potřeby věřících. Pastýři duší nechat jsou přesvědčeni, že v duchovní správě jim účinně pomohou všechny tyto prostředky a jim podobné, které vynalezne jejich apoštolská horlivost a pravá láska ke slovu Božímu.

Biblické vyučování v seminářích. Je zřejmé, že kněží nebudou moci splniti všechny tyto své úkoly, jestliže za svých seminárních let nenačerpali činné a trvalé lásky k Písmu svatému. Nechat proto biskupové, jimž přísluší otcovská starost o jejich semináře, pečlivě dbají, aby i v této věci nic nebylo zameškáno, co může přispívati k dosažení tohoto cíle. Učitelé Písma svatého at přednášejí v seminářích celou biblickou nauku tak, aby mladým klerikům, kteří jsou vzděláváni pro kněžství a duchovní správu, zprostředkovali onu znalost Posvátných knih a vstúpili onu lásku k nim, bez nichž v apoštolátě nelze docíliti žádného bohatého ovoce. Při exegetickém výkladu at přihlížejí především k theologickému obsahu, at se varují zbytečných rozkladů a neprodlévají u otázek, které spíše uspokojují zvědavost a neprospívají pravému vědění a zdravé zbožnosti. Literární smysl a především theologický smysl at přednášejí tak důkladně, vysvětlují tak věcně a vtiskují tak nadšeně, že se s jejich posluchači bude dítí asi totéž, co s učedníky Ježíše Krista na cestě do Emauz, když tito po důkazných slovech Páně zvolali: »Zdali nehořelo v nás naše srdce, když vykládal nám Písma?«³⁶⁾ Nechat se tak stane Písmo svaté nastávajícím kněžím Církve čistým a nevysychajícím pramenem pro vlastní duchovní život, pro kazatelský pak úřad však pokrmem a posilou. Jestliže profesori této důležité vědy v seminářích dosáhnou tohoto cíle, mohou míti radostné vědomí, že mnoho přispěli ke spáse duší, k prospěchu

zájmů Církve, Boží cti a slávě a vykonali dílo opravdu apoštolské.

Význam slova Božího v dnešní válečné době: Utěcha v navštíveních; Cesta spravedlnosti pro všechny. Jestliže platí pro všechny doby, ctihodní bratři a milovaní synové, co jsme právě vyložili, jistě mnohem více to platí v našich strastiplných dobách, kdy takřka všichni lidé a národy tonou v moři neštěstí, kdy nelidská válka hromadí trosky na trosky a krev na krev, kdy vzájemná nenávisť národů — jak s bolestí pozorujeme — v mnohých duších udusila nejen každý cit křesťanské mírnosti a lásky, ba dokonce i cit lidskosti. Kdo jiný může tyto rány lidské společnosti zahojiti, než ten, k němuž kníže apoštolů pln lásky a důvěry volá: »Pane, ke komu půjdeme? Ty máš slova života věčného!«³⁷⁾ K němu tedy, svému milosrdnému Vykupiteli, musíme podle sil přivést všechny zpět. On je božským těžitelem truchlících; on učí všechny, vládnoucí stejně jako poddané, opravdové právnosti, pravé spravedlnosti, vysokomyslné lásce. »Nikdo nemůže položit jiný základ, mimo ten, který je položen, a tím je Ježíš Kristus.«³⁸⁾ Jeho však, Krista, budou všichni tím dokonaleji znáti, tím vroucněji milovati a tím věrněji následovati, čím více budou nabádáni k poznání a rozjímání Písma svatého, především Nového Zákona. Neboť, jak praví svatý Jeronym: »Neznati Písma svatého znamená neznati Krista,«³⁹⁾ a »jestliže jest něco, co moudrého v tomto životě sílí a mu napomáhá zachovati vyrovnanou mysl, pak je to, myslím, rozjímání a znalost Písma svatého.«⁴⁰⁾ Zde ti, kteří jsou sužováni a drceni protivenstvím a neštěstím, načerpají pravou útěchu a božskou sílu, aby trpěli a všechno snášeli. Zde, ve svatých evangeliích, zjevuje se všem Kristus, nejvyšší a nedokonalejší ideál spravedlnosti, lásky a milosrdenství, zde se lidskému pokolení, pokrytému ranami a obtíženému starostmi, otevírají prameny božské milosti, jíž se nesmí pohrdat, poněvadž bez ní nemohou národy a vládcové národů zjednati obecný pokoj a jednomyslnost duší. Zde konečně poznají všichni Krista, »jenž je hlavou všeho knížectva a vší mocnosti,«⁴¹⁾ a »který nám jest učiněn od Boha moudrostí a spravedlností a posvěcením i vykoupením.«⁴²⁾

V poslední části jedná encyklika stručně o p a s t ý ř s k é m p o u ž í t í b i b l e jak u kněží a bohoslovců, tak i u věřících.

Je velikou křivdou a nespravedlností, vytýká-li se někdy Církvi jakoby nepřála studiu a čerbě Písma sv. Stačí pouze připomenouti encykliky posledních papežů, bohatou práci katolické exegese, pečlivé překlady do všech moderních jazyků, abychom se přesvědčili o opaku. Podobně jako Lev XIII. a jeho nástupci i Pius XII. velmi důrazně vyzývá kněze a biskupy, aby nejprve sami pilně četli a studovali Písmo sv., aby potom tím horlivěji mohli rozdělovati nebeská bohatství božského slova. Kněžím klade encyklika na srdce, aby ve svých kázáních a homiliích čerpali hlavně z Písma sv. a ze života Krista Pána. A znovu Svatý Otec důrazně požaduje, aby se kazatelé varovali akomodací, jež pocházejí z osobní libovůle a nejsou používáním, nýbrž zneužíváním Písma sv. Biskupy vyzývá, aby podporovali biblické hnutí a hlavně spolky, jejichž cílem je rozšiřování Písma sv. mezi lidem. Dále ukládá encyklika biskupům, aby pečovali o vydání překladů bible do mateřských řečí a starali se, aby byly pořádány veřejné přednášky a konference o biblických otázkách.

Encyklika zde má zřejmě na mysli biblické hnutí, které již v mnohých zemích přináší bohaté ovoce. Před druhou světovou válkou krásně pracovalo v Německu stuttgartské »Katholische Bibelbewegung«, které za nacistického režimu muselo změnití název na »Katholisches Bibel-werk«. Spolek vydával svůj časopis, řadu pastoračních a biblických příruček, diapositivy a jiný materiál pro biblické hnutí. V roce 1944 bylo ústředí zničeno požárem, jeho činnost nacisty přiškrtnuta, ale nyní opět vydává spolek časopis »Bibel und Kirche« v 10.000 exemplářích a začíná rozvíjet svou předválečnou činnost.

Velmi čilé je biblické hnutí ve Švýcarsku, které nebylo tak postiženo válečnými událostmi jako ostatní evropské státy.

Švýcarské biblické hnutí (SKB) bylo uvedeno v život podle štutgartského hnutí v září 1935 na poutním místě v Einsiedeln. První léta hnutí byla skromná, ale jakmile spolek začal vydávat pomocnou literaturu pro praktické provádění biblického hnutí, počet členů a zvláště zájem duchovenstva velmi vzrostl a dnes podle výroční zprávy z r. 1947 téměř všichni katoličtí duchovní jsou členy spolku. SKB po svém založení (v Einsiedeln bylo přítomno 52 účastníků) pořádalo r. 1936 v Curychu dvoudenní kurs pro vedoucí biblických hodin (150 účastníků) a r. 1939 v Schönbrunnu biblické exercitie spojené s biblickým kursem (120 účastníků). Od r. 1943 po vydání encykliky *Divino afflante Spiritu* jsou pořádány téměř každý rok biblické kursy a dny. Spolek nevydává svého časopisu, ale v nepravidelných lhůtách »Biblische Skizzen«, kde je praktický materiál pro kázání a přednášky a »Biblische Beiträge« s cenným materiálem pro vedoucí biblických hodin.

Francouzové zřídili pro biblické hnutí »La Ligue de l'Evangile« (Paris VII.) a za podpory morální i finanční francouzského episkopátu uspořádali řadu biblických kursů a hlavně dnů Evangelia (*Journées de l'Evangile*) v jednotlivých farnostech. Ve Španělsku byl v r. 1947 uspořádán již VII. biblický týden s bohatým programem. Střediskem biblických týdnů hlavně pro profesory Písma sv. je v Římě Papežský biblický ústav.

Velmi slibně se rozvíjí zvláště po vydání encykliky Pia XII. biblické hnutí v Severní i Jižní Americe. Tak na př. ve dnech 3.—8. února 1947 byl pořádán v Brazílii v Sao Paulo první biblický týden, kterého se zúčastnil i kardinál arcibiskup Carolus Carmelus de Vasconcellos Motta, který předsedal jednotlivým sezením. Ovocem tohoto kongresu bylo na př. pořádání biblické neděle v celé Brazílii — Domingo de Biblia — (poslední neděle v září) a usnesení poříditi nový překlad Písma

sv. z původních jazyků. V Argentině se zasloužil o biblické hnutí zakladatel německého biblického hnutí Mons. Dr Straubinger, který uprchl z Německa a stal se profesorem exegeze v La Plata. Dr Straubinger zde založil biblický časopis »Revista biblica a sbírku »Colecction Apostolado Biblico popular«.

To je pouze letmý nástin biblického hnutí v cizině a dej Bůh, obychom brzy mohli i my se vykázati podobnou činností. Zatím biblické hnutí u nás je ve zrodu. V srpnu 1947 byl konán v exercičním domě ve Frýdku první pokus biblického týdne, kterého se zúčastnilo na 30 kněží a letošního roku druhý kurs v Praze (23.—27. srpna), kterého se již zúčastnilo více než 100 kněží.

Stát encykliky o pastýřském použití bible je uzavřena ujištěním, že biblické hnutí bude kněžím účinnou pomocí v duchovní správě.)

Také společný pastýřský list arcibiskupů a biskupů československé republiky ze 14. listopadu 1946 vybízí katolíky: »Čítejte v evangeliích a listech apoštolských, žijte svou duší touto moudrostí s nebe!«

Nepoznají-li bibli a nebudou-li zaníceni již bohoslovci v seminářích láskou k Písmu sv. těžko zapálí srdce věřících jako kněží a odkryjí jim věčné hodnoty Písma svatého. Proto se encyklika obrací ještě — podobně jako biblické encykliky a doklady posledních papežů — k profesorům biblického studia na universitách a v seminářích a dává jim vzácné pokyny pro jejich učitelský úřad. Encyklika zvláště zdůrazňuje, aby bohoslovcům byla podána nauka celá a v exegesi bylo přihlíženo jak k literárnímu, tak theologic-

*) Viz seriál článků dra J. Procházky v III. roč. Dobrého Pastýře (1947) o biblických hodinách (str. 99). Články pojednávají o osobních předpokladech ředitelů biblických hodin, o způsobu, metodě, průběhu, pomůckách biblických hodin, a jsou velmi dobrým návodem, kterak by bylo možno i u nás použití tohoto vzácného pastoračního prostředku.

kému smyslu, aby se tak stalo Písmo nastávajícím kněžím čistým a nevysychajícím pramenem pro jejich vlastní duchovní život a pokrmem i posilou pro úřad kazatelský.

Encyklika byla vydána na svátek sv. Jeronyma r. 1943 a tak ohlas válečných hrůz se projevuje i v tomto okružním listě. Svátý Otec vybízí věřící, aby v těchto strastiplných dobách se utíkali v Tomu, který jediný může zahojiti rány lidské společnosti, ke Spasiteli, kterého poznáváme v Písmě. Stojí za zmínku a zaznamenání, že v úředním překladě encykliky nesměly býti uveřejněny tyto věty: *»Jestliže platí pro všechny doby, ctihodní bratři a milovaní synové, co jsme právě vyložili, jistě mnohem více to platí v našich strastiplných dobách, kdy takřka všichni lidé a národy tonou v moři neštěstí, kdy nelidská válka hromadí trosky na trosky a krev na krev, kdy vzájemná nenávist národů, jak s bolestí pozorujeme, v mnohých duších udusila nejen každý cit křesťanské mírnosti a lásky, ba dokonce i cit lidskosti Zde ti, kteří jsou sužováni a drceni protivenstvím a neštěstím, načerpají pravou útěchu a božskou sílu, aby trpěli a všechno snášeli. Zde, ve sv. evangeliích, zjevuje se všem Kristus, nejvyšší a nejdokonalejší ideál spravedlnosti, lásky a milosrdenství, zde se lidskému pokolení pokrytému ranami a obtíženému starostmi, otevírají prameny božské milosti, již se nesmí pohrdat, poněvadž bez ní nemohou národy a vládcové národů zjednati obecný pokoj a jednomyslnost duší.«* Krásná, otcovsky teplá slova, která stále naplňují neklidná a rozbouřená lidská srdce klidem a pravým mírem. Kéž by jen byla slyšena těmi, kteří mají v rukou osudy trpícího evropského člověka!

V z á v ě r u pak okružního listu blahopřeje Pius XII. těm, kterým se dostává milosti a vznešeného úřadu otvírati poklady Písma sv. a uděluje všem, zvláště kněžím, své apoštolské požehnání.

ZÁVĚR

ZÁVER. Na pomenutí zástupcům biblické vědy. Tím jsme vyložili a doporučili požadavky, jež kladou potřeby naší doby na utváření biblických studií. Tak Nám zbývá jen ještě, ctihodní bratři a milovaní synové, abychom všem zástupcům biblické vědy, kteří jsou oddanými syny Církve a její nauku a nařízení věrně plní, s otcovskou láskou blahopřáli, že jsou vyvoleni a povoláni k tak vznešenému úřadu, a abychom jim zároveň dodali mysl, aby i nadále šťastně převzatý úkol konali s denně novou silou, s plnou horlivostí a se vší pečlivostí. Pravíme: vznešený úkol. Vždyť co jest vyššího, než zkoumati, vykládati, věřícím přednáseti, proti nevěřícím brániti samo slovo Boží, darované lidem unuknutím Ducha svatého? Tímto duchovním pokrmem živí se vlastní duše vykladače Písma a posiluje se »k myšlence na víru, k útěše v naději a k povzbuzení v lásce.«⁴³⁾ »V těchto studiích žíti, tyto pravdy rozjímati, ničeho jiného nehledati: nezdá se vám to býti již zde na zemi přebýváním v nebesích?«⁴⁴⁾ Touže stravou nechat jsou živeny duše věřících; z ní nechat čerpají poznání a lásku k Bohu, pokrok ve vnitřním životě a štěstí. Vykladači Písma svatého ať se tedy věnují celou duší tomuto svatému úkolu. »Nechat se modlí, aby nabyli porozumění,«⁴⁵⁾ nechat pracují, aby den ze dne vníkali hlouběji do tajemství Posvátných knih; nechat uči a káží, aby odkryli i jiným poklady slova Božího. Co v minulých stoletích vykladači Písma vykonali s nádherným úspěchem, s tím ať závodí podle sil též exegeté našich dnů, aby Církev, jako v minulosti, tak i dnes, měla vynikající mistry výkladu Písma a věřící nabývali jejich působením a úsilím z Písma svatého zářící světla, povzbuzení a radosti. Při tomto těžkém a důležitém úkolu nechat mají i oni »na potěšení Posvátné knihy«⁴⁶⁾ a nechat jsou pamětlivi zaslíbené odměny; vždyť tak jest řečeno: »Učení pak skvíti se budou jako lesk oblohy, a kteří spravedlnosti vyučují mnohé, jako hvězdy na věčné časy.«⁴⁷⁾

A nyní přejeme ze srdce všem synům Církve a především učitelům biblické vědy, mladým klerikům a duchovním řečníkům, aby »slovo Boží stále rozjímaíce okoušeli, jak dobrý a libezný je duch Páně.«⁴⁸⁾ K tomu udělujeme vám všem a každému zvláště, ctihodní bratři a milovaní synové, jako zá-

*ruku božských darů a jako znamení Své otcovské přízně plní
tásky v Pánu apoštolské požehnání.*

*Dáno v Římě, u svatého Petra, dne 30. září, ve svátek
svatého Jeronyma, velikého Učitele výkladu Písma, v roce
1943, v pátém Našeho pontifikátu.*

Pius P. P. XII.

POZNÁMKY K ENCYKLICE

- 1) 2 Tim. 3, 16n.
- 2) 4. zasedání, 4. dekret; Ench. Bibl. N. 45.
- 3) 3. zasedání, hl. 2; Ench. Bibl. N. 62.
- 4) *Sermo ad alumnos Seminariorum...* in Urbe (24. června 1939); *Acta Ap. Sedis XXXI* (1939), str. 245—251.
- 5) *S. Thcol. Ia*, q. 70, art. 1 ad 3.
- 6) *De Gen. ad litt.* 2, 9, 20; *PL XXXIV*, 270n; *CSEL. XXVIII* (Sectio III. pars 2), str. 46.
- 7) *Leonis XIII, Acta XIII*, str. 355; *Ench. Bibl. N.* 106.
- 8) Cf. *Benedikt XV. Enc. Spiritus Paraclitus*, *Acta Ap. Sedis XII* (1920), str. 396; *Ench. Bibl. N.* 471.
- 9) *Leonis XIII Acta XIII*, str. 357 n; *Ench. Bibl. N.* 109 n.
- 10) *Srov. tamtéž* str. 328; *Ench. Bibl. N.* 67 n.
- 11) *Apoštolský list Hierosolymae in coenobio* ze dne 17. září 1892; *Leonis XIII Acta XII*, str. 239—241; viz str. 240.
- 12) *Srv. Leonis XIII Acta XXII*, str. 232 n; *Ench. Bibl. N.* 130—141; viz *N.* 130, 132.
- 13) *List Papežské biblické komise arcibiskupům a biskupům italským* z 20. srpna 1941; *Acta ap. Sedis XXXIII* (1941), str. 465—472.
- 14) *Apošt. list Scripturae Sanctae* ze dne 23. února 1904; *Pii X Acta I*, str. 176—179; *Ench. Bibl. N.* 142—150; viz *N.* 143—144.
- 15) *Srv. Apošt. list Quoniam in re biblica* ze dne 27. března 1906; *Pii X Acta III*, str. 72—76; *Ench. Bibl. N.* 155—173; viz *N.* 155.
- 16) *Apošt. list Vinca electa* ze dne 7. května 1909; *Acta Ap. Sedis I* (1909), str. 447—449; *Ench. Bibl. N.* 293—306; viz *N.* 296 a 294.
- 17) *Srv. Motu proprio Bibliorum scientiam* ze dne 27. dubna 1924; *Acta Ap. Sedis XVI* (1924), str. 180—182; *Ench. Bibl. N.* 518—525.
- 18) *List nejd. opatovi D. Aidanu Gasquetovi* ze dne 3. prosince 1907; *Pii X Acta IV*, str. 117—119; *Ench. Bibl. N.* 285 n.
- 19) *Apošt. konstituce Inter praecipuas* ze dne 15. června 1933; *Acta Ap. Sedis XXVI* (1934), str. 85—87.
- 20) *List Jeho Eminenci kard. Cassettovi Qui piam* ze dne 21. ledna 1907; *Pii X Acta IV*, str. 23—25.
- 21) *Okružní list Spiritus Paraclitus* ze dne 15. září 1920; *Acta ap. Sedis XII* (1920), str. 385—422; *Ench. Bibl. N.* 457—580; viz *N.* 457, 495, 497, 491.

- ²²⁾ Srv. n. př. Hieron., Praef. in IV Evang. ad Damasum; PL XXIX, 526 n; August., De doctr. christ. II, 16; PL XXXIV, 42 n.
- ²³⁾ De doctr. christ. II, 21; PL XXXIV, 46.
- ²⁴⁾ Decr. de editione et usu Sacrorum Librorum; Conc. Trid., Ausgabe der Görresgesellschaft, svazek V, str. 91 n.
- ²⁵⁾ Tamtéž, svazek X, str. 471; srv. svazek V, str. 29, 59, 65; svazek X, str. 446 n.
- ²⁶⁾ Leonis XIII Acta, str. 345 n; Ench. Bibl. N. 94—96.
- ²⁷⁾ Žid 4, 12.
- ²⁸⁾ Srv. Benedikt XV, Okružní list Spiritus Paraclitus; Acta Ap. Sedis XII (1920), str. 390; Ench. Bibl. N. 461.
- ²⁹⁾ Contra Arianos I, 54; PG. XXVI, 123.
- ³⁰⁾ Comment. ad Hebr. cap. I, lectio 4.
- ³¹⁾ Žid 4, 15.
- ³²⁾ Srv. n. př. In Gen. I, 4 (PG, LIII, 34 n); In Gen. 2, 21 (tamtéž 121); In Gen. 3, 8 (tamtéž 135); Hom. 15 in Joan., ad I, 18 (PG. LIX, 97).
- ³³⁾ Srv. Aug. Epist. 149 ad Paulinum, n. 34 (PL. XXXIII, 644); De diversis quaestionibus, q. 53, n. 2 (tamtéž XL, 36); Enarr. in Ps. 146, n. 12 (tamtéž XXXVII, 1907).
- ³⁴⁾ Apošt. list Vigilantiae; Leonis XIII Acta XXII, str. 237; Ench. Bibl. N. 136.
- ³⁵⁾ Srv. 2 Tim 3, 15, 17.
- ³⁶⁾ Luk 34, 32.
- ³⁷⁾ Jan 6, 69.
- ³⁸⁾ I Kor 3, 11.
- ³⁹⁾ S. Hieron., In Isaiam, prologus; PL XXIV, 17.
- ⁴⁰⁾ Tentyž, In Ephesios, prologus; PL XXVI, 439.
- ⁴¹⁾ Kol 2, 10.
- ⁴²⁾ I Kor I, 30.
- ⁴³⁾ Srv. August., Contra Faustum XIII, 18; PL. XLII, 294; CSEL. XXV, 400.
- ⁴⁴⁾ Hieron., Ep. 53, 10; PL. XXII, 549; CSEL. LIV, 463.
- ⁴⁵⁾ August., De doctr. christ. III, 56; PL. XXXIV, 89.
- ⁴⁶⁾ I Mach 12, 9.
- ⁴⁷⁾ Dan 12, 3.
- ⁴⁸⁾ Moudr 12, 1.

R E J S T Ř Í K J M E N N Ý

	A	Strana		C	Strana
Abel F. M.		60	Caesarea Palestinská		108
Ahiram		64	Cambridge		73
Achab		61	Carafa A. kard.		45
Alan Rowe		61	Casello-Tommaso O. P.		87
Albright W. J.		74	Cassetto, kard.		49
Alkuin		44	Cervino Marcello		86
Allgeier A.		87	Cohenel Dain 20, 21, 22, 97, 99		
Amarna El.		64	Colona Marcantonio		88
Ambrož sv.		77	Copinger W. A.		44
Amelli A.		45	Corluy J.		24
Amenhotep III.		61	Coronata Matteo		90
Ankara		68	Crowfoot		61, 62
Antoniova tvrz		63		Č	
Askalon		60	Čelakovský L.		100
Astarta		62		D	
Assur		68	Dain Cohenel-Ruotolo 20, 21, 22, 97, 99		
Atanáš sv.		105	Damas, papež		43
Augustin sv. 30, 77, 80, 100, 107, 116			Deismann A.		78
	B		Delitzch Fr.		85
Baer S.		85	Desolda		100
Barton		76	Dobschütz E.		76
Bea A.	66, 76, 109, 111		Dorsch E.		109
Beermann G.		74	Duggan J.		24
Behnesa		72	Dumand M.		64
Belarmin R. sv.		88	Duncan		62
Bell H. J.		71, 72	Dura-Europos		67, 68
Benedikt XV.	39, 48, 49			E	
Bethesda		60	Edfos		75
Betlem		60	Efrem sv.		77
Beyrut		60, 64	Egypt		71, 74
Billot L.	33, 109		Elefantinum		69
Blass-Debrunner		72, 73	Emauzy		125, 60
Boghazköi		64, 68	Eugen IV.		22
Bonfrère J.		23		F	
Botta		68	Falk F.		44
Branscheid F.		85	Fayum		74
Brucker J.		24	Fernandes		111
Brugensis F. L.		45	Fisher		61, 62
de Bruyne D.		45	Florit, E.		109
Burrows M.		74	Fonck L.		41
Byblos		64	Franzelin kard.		23

	Strana		Strana
Freer Ch. L.	74	Kaifáš	63
Frey J. B.	67	Karthago	23
		Kassiodor	44
G		Kenyon F.	70, 71, 76
Gallia	108	Kittel R.	85
Garstang	61	Klement VIII.	45
Gasquet D. A.	43, 45	Kraeling C. H.	68
Gebal	64	Kraft B.	77
Gezer	61	Kutal B. Dr.	63
Ghassul Teleilat	60		
Gibson Mrs.	73, 74		
Ginsburg G. D.	85	L	
Gismondi H.	41	Lagard	68
Gregory C. R.	74, 76	Lagrange, P. M. J.	33, 34, 35, 60,
Grenfell P. B.	71, 72	76, 85, 98, 107, 110	
Guthe	62	Lachiš	62
Guy	62	Langhe de R.	66
		Laodicea	64
H		Larsa	66
Hammurappi	69	Legram	66
Haneberg D. B.	23	Lenormant F.,	19, 24
Harvard (university)	61,	Leontopolis	68
Haupt P.	85	Lessius L.	23
Herčík. J.	100	Lev XIII. 17, 25, 30, 31, 32, 33, 35,	
Herodes Vel.	62	38, 39, 41, 48, 49, 52, 58, 73, 94,	
Hetzenauer M.	85	98, 108, 115, 117, 120	
Hrozný Dr	68	Levý M.	100
Hudec Tom. Dr	66, 111	Lewis Mrs	73
D'Hulst Msgre	19, 25	Loch V.	85
Hummelauer F.	33, 110	Loisy A.	32
Hurt A. S.	71, 72	Macalister	61, 62
		Manser A.	45
Ch		Marston Ch.	76
Chapman J.	45	Megiddo	62
		Méchineau P. L.	41
J		Mercati G.	73
Jahn J.	23	Merell J.	73
Jan Zlatoustý, sv.	106	Merk A.	85
Jericho	61	Minet el - Bejde	64
Jeroboam II	61	Montet P.	64
Jeroným sv. 43, 44, 45, 46, 48, 49		Mrtvé moře	74
77, 80, 83, 85, 104, 107, 108, 126,		Muquyyar	66
130			
Jerusalem	31, 60, 63, 75		
Jordan	66		
Jousse M.	78	N	
Justin sv.	77	Nabuchodonosor	41
		Nazaret	60
K		Neatby T. M.	76
Kafarmaum	60	Negeb	60
Káhira	73		

	Strana		Strana
Newmann J.	19, 24	Savignac	60
Nil	68	Sebastije	61
Ninive	68	Sellín	61
Nippur	66	Sephoris	60
		Schlögl N.	85
O		Schmid F.	24, 66
Ofel	62	Schmidt C.	70
Oniáš IV.	69	Schubart W.	71
Origenes	108	Sinaj	60
Oxford	73	Sion	60
Oxyrhynchos	70, 72	Sixtus V.	44, 45
		Soccoth	68
Palestina	59, 60, 61, 69, 75	Soden H.	76
Parker	92	Souter	77
Parrot A.	66, 67	Starkey	60, 62
Pavel sv.	19	Stonner Dr. A.	52
Pavel III.	86	Strack-Billerbeck	78
Pavel IV.	50	Straubinger Dr	129
Pesch Ch.	108	Suhard kard.	112, 119
Petrie Fl.	61, 68	Sukenik E.	61, 74, 75
Pi-Ramses	68	Sušil F.	100, 101
Pr-Tum	68	Svoboda, Karel	100
Pius IV.	44, 50	Sýkora, J.	100
Pius X. 32, 38, 39, 40, 43, 45, 48,		Syrie	60, 68
49, 71			
Pius XI. 17, 38, 39, 41, 42, 43,		Š	
45, 84		Šalamoun	62
Politeyan J.	76	Šebna	62
Procházka Dr. J.	54, 129	Surrupak	66
Q		T	
Quentin H.	45	Tábor	60
		Tanis	68
R		Taphnes	68
Ramsay W.	76	Tatian	68
Ras Šamrā-Ugarit	64, 65, 66, 117	Teleilat Ghassul	60
Rassam	68	Tell el-Amarna	69
Reisner	61	Tell' Amr	60
Ricciotti G.	20	Tell ed Duweir	62
Robert	111	Tell Džezer (Gezer)	61
Roberts C. H.	71	Tell Haríri	67
Rohling A.	19, 24	Tell-el-Hesy	61
Rostovtzeff Mich.	67	Tell-Jehudieh	68
Rowe Alan	61	Tell el-Muttesselim (Megiddo)	62
Ruotolo Dolindo	20	Tel es-Sultán	61
		Tertullian	77
S		Theku	68
Salmon P.	45, 46	Theodulf	44
Samatsko	60		
Sanday	77		

	Strana		Strana
Thompson H.	74	Vincent P.	60, 63
Thomson Campbell	68	Violleaud	65
Tischendorf K.	76	Vodička Tim.	100
Tisserant E.	84	Vogels H. J.	85
Tomáš sv.	94, 98, 106, 121	Vosté J.	84, 85, 86, 90, 91, 109, 111, 113
Torczyner H.	62		
Transjordanie	60		
Treuer J. C.	74		
Tricot A.	111		
Tromp S.	88		
Turner	77		
Urquhart C.	76		
Uruk	96		
Vaccari A. P.	20		
Vaux R. de	66		
Vercellone C.	45		

REJSTŘÍK VĚCNÝ

Akademické stupně — bibl. věd	52
38, 39, 42	
Akomodace — bibl. textů	124, 127
Analogie víry	94, 97, 98
Apokryfy	71
Autenticita Vulgáty (viz též Vulgáta)	21, 86
Autentický překlad	82
Bezomylnost Písma sv.	30
Biblické jazyky	21
Biblické hodiny	53
Biblické hnutí	54, 127
Biblická papežská komise - zřízení	35
Biblická komise (rozhodnutí z 20. června 1905)	31, 33
Biblická komise (rozhodnutí z 23. II. 1905)	110, 119, 120
Biblická komise (list z 20. srpna 1941)	20, 21, 84, 96
Biblická komise (nařízení z 16. I. 1948)	112
Biblické sjezdy	52
Biblické spolky	52, 53
Biblická škola jerusalemská	31
Biblické školy	52
Biblické týdny	52, 128
Biblická věda - současný stav	58
Biblické vyučování v seminářích	125
Biblický ústav v Římě, viz Pa-pežský biblický institut	
Comma Joaneum	36
Četba bible a Církev	50
Četba Písma sv. v lidové řeči	50
Deus scientiarum Dominus	41, 84
Divino afflante Spiritu, encyklika, podnět k vydání	17
Duch víry v exegesi	98
Duchovní smysl Písma sv.	94, 99
École française archéologique de Jérusalem	34
Études bibliques	34
Exegeté - jejich studium	96
Exegese - nynější stav	104, 107
Genese	112, 120
Genese - výklad sv. Augustina	108
Formy literární, viz literární druhy	
Inspirace	22, 104, 105, 108, 109, 111
Insuper (dekret)	87

	Strana		Strana
Jazyk biblický	80	Přednášky o Písmu sv. 125, 127	
Jerusalémská Biblická škola	33	Přírodní vědy a bible	98
Kánon bibl. knih	16, 44	Původní biblické texty	18, 83
Kazatelé a bible	100	Quadragesimo anno, encyklika	17
Kazatelství úřad a bible	95	Revisé Vulgáty	33, 43
Komise biblická, viz biblická komise	33	Revue biblique	34
Kritika textu	21, 80, 84	Rukopisy biblické	173
Kritická vydání biblických knih	81, 85	Semináře - bibl. vyučování	19, 125
Lamentabili sane exitu	39	Smysl duchovní	18, 21
Lidové tradice v Písmě sv.	33	Smysl literární	18, 21
Literární druhy	19, 32, 33, 77, 105, 109	Smysl typický	21
Literární smysl	94, 97	Souhlas svatých Otců	97, 121
Literatura křesťanská	71	Spiritus Paraclitus	39
Liturgie - používání bible	95	Spolek sv. Jeronyma	48
Liturgie a žaltář	83	Svéráz biblických spisovatelů	18, 32, 104, 108
Mystický smysl	99	Starověda - podporování studií	107
Obtíže v bibli	116, 118	Studijní řád bibl. věd	40
Odpustky a četba Písma sv.	48	Studium Písma sv.	31
Opatství sv. Jeronyma	38, 42	Studium starovědy	113
Otcové svatí 84, 94, 96, 104, 109, 117		Studium svatých Otců	12, 77, 100
Otcové svatí, studium	18, 77, 100	Text hebrejský	88
Památky písemné	69	Text původní	18, 32, 90
Papežský biblický institut	20, 38, 40, 41, 52, 85, 128	Textová kritika, viz kritika textu	
Papežská biblická komise, viz Biblická komise		Vatikánský sněm	16
Papyry	69	Věrohodnost biblických knih a zpráva	118
Pascendi Dominici grēgis	32, 39	Vinea electa	41
Pastýřské použití bible	124, 127	Volná škola	24
Pentateuch	120	Vulgáta 16, 18, 21, 32, 44, 80, 81, 82, 83, 84	
Perikopy	90	Vulgáta - autentický text	22
Písmo sv. božský původ	22	Vulgáta - prvotisky	44
Použití Písma, pastýřské	19	Výklad svatých Otců	97, 121
Poznámky v bibli	50	Vykopávky v Asyrii	68
Profanní vědy a bible	118	Vykopávky v Egyptě	68
Providentissimus Deus, okružní list 14, 15, 16, 17, 22, 25, 31, 32, 33, 84, 94, 98, 108		Vykopávky v Jerusalemě	62
Prvotisky - Vulgáty	44	Vykopávky v Mesopotamii	66
Překlady do moderních jazyků	81, 89, 124, 127	Vykopávky v Palestině	59
Překlady latinské před Vulgátou	43	Vykopávky v Syrii	64
Překlad žaltáře nový	83	Vykopávky - význam	69
		Vyučování biblické v semináři	19, 125
		Žaltář nový překlad	18, 83, 85
		Žalmy - překlady sv. Jeron.	106, 108

Doprovod J. Ex. Mons. dra Jos. Berana pro Komentáře	7
Předmluva autora	9

OKRUŽNÍ LIST PIA XII. O ČASOVÉM PODPOROVÁNÍ BIBLICKÝCH STUDIÍ

ÚVOD

Podnět okružního listu „Providentissimus Deus“. Způsob jak oslaviti padesáté výročí	13
---	----

I. ČÁST DĚJINNÁ

Činnost nástupců Lva XIII. Nauka o bezomylnosti Písma sv. Podporování studií Písma sv. Biblická škola jerusalemská. Biblická komise	29
Činnost nástupců Lva XIII. Pius X. Zavedení akademických stupňů. Studijní řád pro semináře. Papežský biblický ústav. Pius XI. Povinnost získati akademické hodnosti. Opatství sv. Jeronyma pro revisi Vulgáty	37
Snahy papežů o používání a rozšíření Písma svatého	47
Ovoce činnosti papežů posledních desetiletí	51

II. ČÁST POUČNÁ

Studium Písma sv. v naší době. Nynější stav biblické vědy	57
Používání původních textů Písma svatého. Studium biblických jazyků. Důležitost textové kritiky. Smysl dekretu tridentského sněmu o používání Vulgáty. Překlady do moderních jazyků	79
Výklad Písma svatého. Důležitost literárního smyslu a jeho zkoumání. Správné používání smyslu duchovního. Povzbuzení ke studiu svatých Otců a velkých exegetů	93
Zvláštní úkoly vykladačů Písma svatého v naší době. Nynější stav exegese. Šetření svérázu svatopisců. Důležitost literárních druhů, zvláště v dějinných vypravováních. Podporování studií starovědy.	103

Jak pojednávat o obtížných otázkách. Obtíže, jež novější bádání rozřešilo. Dosud nerozřešené nebo nerozřešitelné obtíže. Usilování o pozitivní řešení.	115
Používání Písma svatého při poučování věřících. Různé způsoby pastýřského použití bible. Biblické vyučování v seminářích. Význam slova Božího v dnešní válečné době. Útěcha v navštíveních. Cesta spravedlnosti pro všechny.	123
Z Á V Ě R	
Napomenutí zástupcům biblické vědy.	131
Poznámky k encyklice.	134
Rejstřík jmenný	136
Rejstřík věcný	139

Autor: Dr Jan Merell. - **Název díla:** Studium a četba Bible. - **Edice:** Vzdělávací knihovna katolická. - **Řídí:** prof. dr Jan Merell. - **Pořadí:** V. svazek nové řady (jako úvodní svazek ke Komentářům Písma svatého). - **Obálka:** Ing. Vojtěch Kubašta. - **Nakladatelství:** CMK V. Kotrba, v nár. správě. - **Vyšlo:** v Praze v dubnu 1949. - **Tiskem:** vlastního závodu. - **V nákladu:** 3.000 výtisků. - **Cena:** Kčs 60,— brož.

STUDIUM A ČETBA BIBLE

V největším rozběsnění poslední války roku 1943 vydává svatý Otec Pius XII. encykliku O časovém podporování biblických studií. V době, kdy je všechno v pohybu, věci lidské se ukazují příliš nestálými, ukazuje hlava křesťanstva, že je nutno sestoupit k základům. Tímto základem a pravdou je Písmo svaté.

Papežové vždycky věnovali pozornost bibli a zvláště v posledních desetiletích vybízejí k četbě a studiu Písma sv. Nejnovější biblická encyklika je takoruka učebnicí základních pravd o bibli. Okružní list jednak ukazuje, co bylo za posledních padesát let na poli biblických věd vykonáno, jednak dává jasné a velkorysé směrnice pro studium, četbu a výklad Písma svatého. Jsou zde směrnice o používání původních textů, o významu textové kritiky, o správném chápání autenticity Vulgáty, o překladech do moderních jazyků, o výkladu Písma sv., o důležitosti smyslu literárního a správném používání smyslu duchovního, o šetření svérázu svatopisců a literárních druhů a pokyny pro pastýřské použití bible.

Encyklika již přinesla ovoce. Dala nejenom podnět novým překladům Písma sv. z původních textů a studiu bible, ale byla i pobídkou k mohutnému, poválečnému, biblickému hnutí. I u nás se toto hnutí začíná slibně rozvíjet a proto v pravý čas přichází nový překlad a zároveň důkladný výklad vzácné biblické encykliky, který zvláště vedoucím biblického hnutí bude dobrým průvodcem.

Encyklika, která je velmi hutná, výkladu opravdu potřebuje a srovnáme-li komentář dr. J. Merella s výklady, jež vyšly v cizině, zjistíme, že jeho výklad je nejobsažnější. Řada biblických komentářů nemohla být vhodněji zahájena než výkladem nejnovějšího papežského projevu O časovém podporování biblických studií.

PIUS PP. XII

LITTERAE ENCYCLICAE

DIVINO AFFLANTE SPIRITU*

AD VENERABILES FRATRES PATRIARCHAS, PRIMATES,
ARCHIEPISCOPOS, EPISCOPOS ALIOSQUE LOCORUM
ORDINARIOS PACEM
ET COMMUNIONEM CUM APOSTOLICA SEDE HABENTES
ITEMQUE
AD UNIVERSUM CLERUM ET CHRISTIFIDELES CATHOLICI
ORBIS:
DE SACRORUM BIBLIORUM STUDIIS OPPORTUNE
PROVEHENDIS

VENERABILES FRATRES, DILECTI FILII
SALUTEM ET APOSTOLICAM BENEDICTIONEM

Divino afflante Spiritu, illos Sacri Scriptores exararunt libros, quos Deus, pro sua erga hominum genus paterna caritate, dilargiri voluit « ad docendum, ad arguendum, ad corripiendum, ad erudiendum in iustitia, ut perfectus sit homo Dei, ad omne opus bonum instructus » (2 *Tim.* 3, 16 s.). Nihil igitur mirum, si Sancta Ecclesia hunc e caelo datum thesaurum, quem doctrinae de fide et moribus pretiosissimum habet fontem divinamque normam, ut ex Apostolorum manibus illibatum accepit, ita omni cum cura custodivit, a quavis falsa et perversa interpretatione defendit, et ad munus supernam impertiendi animis salutem sollicitè adhibuit, quemadmodum paene innumera cuiusvis aetatis documenta luculenter testantur. Recentioribus autem temporibus, Sacras Litteras, cum divina earum origo et recta earundem explanatio peculiari ratione in discrimen vocarentur, maiore etiam alacritate et studio tutandas ac protegendas suscepit Ecclesia. Itaque iam sacrosancta Tridentina Synodus « libros integros cum omnibus suis partibus, prout in Ecclesia catholica legi consueverunt et in veteri vulgata latina editione habentur, pro sacris et canonicis » esse agnoscendos sollemni edixit decreto (Sessio IV decr. I; *Ench. Bibl.* n. 45). Ac nostra

aetate Concilium Vaticanum, ut falsas de inspiratione doctrinas reprobaret, hos eosdem libros, « pro sacris et canonicis » ab Ecclesia habendos esse declaravit « non ideo quod sola humana industria concinnati, sua deinde auctoritate sint approbati, nec ideo dumtaxat, quod revelationem sine errore contineant, sed propterea, quod Spiritu Sancto inspirante conscripti Deum habent auctorem, atque ut tales ipsi Ecclesiae traditi sunt » (Sessio III cap. 2; *Ench. Bibl.* n. 62). Deinceps vero, cum contra sollemnem hanc catholicae doctrinae definitionem, qua libris « integris cum omnibus suis partibus » divina eiusmodi vindicatur auctoritas, quae cuiusvis erroris immunitate fruatur, catholici quidam scriptores ausi essent Scripturae Sacrae veritatem ad res tantum fidei morumque coarctare, cetera autem, sive physici sive historici generis, ceu « obiter dicta » et cum fide — prout ipsi contenderunt — minime conexa reputare, Decessor Noster imm. mem. Leo XIII Encyclicis Litteris *Providentissimus Deus*, die XVIII mensis Novembris anno MDCCCLXXXIII datis, et illos errores iure meritoque confodit, et Divinorum Librorum studia praeceptis normisque munivit sapientissimis.

Quandoquidem vero quinquagesimum exeuntem annum recolere addecet, cum Encyclicae hae Litterae, quae princeps studiorum biblicorum habentur lex, editae sunt, Nos quidem, pro ea, quam inde a Summi Pontificatus exordiis de sacris disciplinis curam professi sumus (*Sermo ad alumnos Seminariorum . . . in Urbe*, die 24 Iunii 1939: A. A. S. XXXI [1939] pp. 245-251), illud opportunissime factum iri censuimus, si et ea, quae Decessor Noster sapienter statuit eiusque successores ad opus stabiliendum perficiendumque contulerunt, confirmemus et inculcemus, et quae in praesens tempora postulare videantur decernamus, ut omnes Ecclesiae filios, qui hisce studiis se dedunt, ad rem tam necessariam tamque laudabilem magis magisque incitemus.

I

Haec prima ac summa Leonis XIII cura fuit, ut doctrinam de Sacrorum Voluminum veritate exponeret et ab impugnationibus vindicaret. Gravibus igitur verbis edixit nullum omnino haberi errorem cum hagiographus de rebus physicis loquens, « ea secutus sit quae sensibilibus appareant », ut ait Angelicus (cfr. I^a q. 70 art. I ad 3), verba faciendo « aut quodam translationis modo, aut sicut communis sermo per ea ferebat tempora,

hodieque de multis fert rebus in cotidiana vita, ipsos inter homines scientissimos ». Ipsos enim « scriptores sacros, seu verius — verba sunt Augustini — (*De Gen. ad litt.* 2, 9, 20 — Migne PL 34 col. 270 s. ; CSEL 28, 3, 2 p. 46) Spiritum Dei, qui per ipsos loquebatur, noluisse ista — videlicet intimam adspectabilium rerum constitutionem — dicere homines nulli saluti profutura » (Leonis XIII *Acta* XIII p. 355; *Ench. Bibl.* n. 106); quod quidem « ad cognatas disciplinas, ad historiam praesertim, iuvabit transferri », nimirum « haud dissimili ratione adversariorum fallacias » refellendo et « historicam Sacrae Scripturae fidem ab eorum impugnationibus » tuendo (cfr. Benedictus XV Enc. *Spiritus Paraclitus* : A. A. S. XII [1920] p. 396; *Ench. Bibl.* n. 471). Neque Sacro Scriptori errorem imputandum esse, ubi « quaedam librariis in codicibus describendis minus recte exciderint » aut « germana alicuius loci sententia permaneat anceps ». Denique nefas omnino esse « aut inspirationem ad aliquas tantum Sacrae Scripturae partes coangustare, aut concedere sacrum ipsum errasse scriptorem », cum divina inspiratio « per se ipsa non modo errorem excludat omnem, sed tam necessario excludat et respuat, quam necessarium est Deum, summam Veritatem, nullius omnino erroris auctorem esse. Haec est antiqua et constans fides Ecclesiae » (Leonis XIII *Acta* XIII p. 357 s.; *Ench. Bibl.* n. 109 s.).

Hanc igitur, quam Decessor Noster Leo XIII tanta cum gravitate doctrinam exposuit, Nos quoque auctoritate Nostro proponimus et, ut ab omnibus religiose teneatur, inculcamus. Nec minus sollerter iisdem vel hodie obsequendum esse statuimus consiliis et incitamentis, quae ille, pro suo tempore, sapientissime adiunxit. Nam cum novae nec leves surgerent difficultates et quaestiones, tum ex prae iudicatis *rationalismi* usque quaque grassantis opinionibus tum maxime ex antiquissimis monumentis passim in orientalibus regionibus effossis et exploratis, idem Decessor Noster sollicitudine muneris apostolici impulsus, non modo ut praeclarus eiusmodi catholicae revelationis fons tutius, atque uberius ad utilitatem dominici gregis pateret, verum etiam ut eundem ne pateretur ulla in parte violari, optavi et cupiit, « ut plures patrocini Divinarum Litterarum rite susciperent tenerentque constanter; utque illi potissimum, quos divina gratia in sacrum ordinem vocavit, maiorem rem in dies diligentiam industriamque iisdem legendis, me ditandis, explanandis, quod aequissimum est, impenderent » (cfr. Leonis XIII *Acta* XIII, p. 328; *Ench. Bibl.* n. 67 s.).

Quapropter idem Pontifex, ut iam pridem Scholam studiis Bibliorum Sacrorum colendis Hierosolymae ad Sancti Stephani, cura quidem Magistri Generalis Sacri Praedicatorum Ordinis conditam, laudaverat et comprobaverat, ex qua, ut ipse ait, « ipsa res biblica non levia cepit incrementa maioraque exspectat » (Litt. Apost. *Hierosolymae in coenobio* d. d. 17 Sept. 1892: Leonis XIII *Acta* XII pp. 239-241, V. p. 240); ita postremo suae vitae anno novam etiam adiecit rationem, qua haec studia, per Encyclicas Litteras *Providentissimus Deus* tantopere commendata, cotidie magis perficerentur et quam tutissime proveherentur. Litteris enim Apostolicis *Vigilantiae*, die 30 octobris anno 1902 datis, Consilium, seu *Commissionem*, quam vocant, gravium virorum constituit, « qui eam sibi haberent provinciam, omni ope curare et efficere, ut divina eloquia et exquisitiorem illam, quam tempora postulant, tractationem passim apud nostros inveniant, et incolumia sint non modo a quovis errorum afflatu, sed etiam ab omni opinionum temeritate » (cfr. Leonis XIII *Acta* XXII p. 232 ss.; *Ench. Bibl.* nn. 130-141, v. nn. 130, 132); quod quidem Consilium Nos quoque, Decessorum Nostrorum exemplum secuti, re ipsa firmavimus et auximus, illius ministerio, ut pluries antea, usi, ut Sacrorum Librorum interpretes ad sanas illas catholicae exegeseos leges revocaremus, quas Sancti Patres et Ecclesiae Doctores et Summi ipsi Pontifices tradiderunt (Pontificiae Commissionis de Re biblica Litterae ad Excmos PP. DD. Archiepiscopos et Episcopos Italiae d. d. 20 Aug. 1941: A. A. S. XXXIII [1941] pp. 465-472).

Heic autem haud abs re alienum videtur grate recolere, quae Nostri subinde Decessores in eundem finem praecipua et utiliora contulerunt, quaeque felicis incepti Leoniani dixerimus sive complementa sive fructus. Ac primo quidem *Pius X*, volens « certam suppeditare rationem, unde bona paretur copia magistrorum, qui gravitate et sinceritate doctrinae commendati, in scholis catholicis Divinos interpretentur Libros, . . . academicos prolytae et doctoris in Sacrae Scripturae disciplina gradus. . . a *Commissione* Biblica conferendos » instituit (Litt. Apost. *Scripturae Sanctae* d. d. 23 Febr. 1904: Pii X *Acta* I pp. 176-179; *Ench. Bibl.* nn. 142-150, v. nn. 143-144); deinde legem tulit « de ratione studiorum S. Scripturae in Seminariis Clericorum servanda » eo nempe spectans, ut sacrorum alumni « non modo vim rationemque et doctrinam Bibliorum haberent ipsi perceptam et cognitam, sed etiam scite probeque possent et in divini verbi ministerio versari, et

conscriptos Deo afflante libros ab oppugnationibus . . . defendere » (cfr. Litt. Apost. *Quoniam in re biblica* d. d. 27 Mart. 1906 : Pii X *Acta* III pp. 72-76; *Ench. Bibl.* nn. 155-173, V. n. 155); denique, « ut in Urbe Roma altiorum studiorum ad Libros Sacros pertinentium haberetur *centrum*, quod efficaciore, quo liceret, modo doctrinam biblicam et studia omnia eidem adiuncta, sensu Ecclesiae catholicae promoveret », Pontificium Institutum Biblicum condidit, quod, inclitae Societatis curis concreditum, « altioribus magisteriis omnique instrumento eruditionis biblicae ornatum » voluit, eiusque leges ac disciplinam praescripsit, hac in re « salutare ac frugiferum propositum » Leonis XIII sese exsequi professus (Litt. Apost. *Vinea electa* d. d. 7 Maii 1909: A. A. S. I [1909] pp. 447-449; *Ench. Bibl.* nn. 293-306, V. nn. 296 et 294).

Haec denique omnia proximus Decessor Noster fel. rec. Pius XI perfecit, inter alia decernens, ne ullus esset « Sacrarum Litterarum disciplinae in Seminariis tradendae doctor, nisi, confecto peculiari eiusdem disciplinae curriculo, gradus academicos apud *Commissionem* Biblicam vel Institutum Biblicum adeptus legitime esset ». Quos quidem gradus eadem iura eosdemque effectus parere voluit, ac gradus in Sacra Theologia vel in Iure *canonico* rite collatos; itemque statuit ne ulli conferretur « beneficium, in quo *canonice* inesset onus Sacrae Scripturae populo explanandae, nisi, praeter alia, is esset licentia aut laurea in re biblica potitus ». Atque una simul exhortatus tam summos Ordinum regularium Sodalitatumque religiosarum Moderatores, quam catholici orbis Episcopos, ut ex alumnis suis aptiores ad Scholas Instituti Biblici celebrandas et ad gradus academicos ibi adipiscendos mitterent, hortationes eiusmodi suo exemplo confirmavit, annuis, in id ipsum efficiendum, ex largitate sua redditibus constitutis (cfr. Motu proprio *Bibliorum scientiam* d. d. 27 Apr. 1924: A. A. S. XVI [1924] pp. 180-182; *Ench. Bibl.* nn. 518-525).

Idemque Pontifex, postquam fuit, Pio X rel. rec. favente et approbante, anno MCMVII « delatum Sodalibus Benedictinis munus pervestigationum studiorumque apparandorum, quibus innitatur editio Conversionis Latinae Scripturarum, quae Vulgatae nomen inverti » (Epistula ad Revmum D. Aidanum Gasquet d. d. 3 Dec. 1907: Pii X *Acta* IV pp. 117-119; *Ench. Bibl.* n. 285 s.), hoc idem, quod diuturnum tempus magnosque sumptus postulat, « operosum et arduum facinus », cuius permagnam utilitatem egregia ostenderant volumina iam in lucem edita, firmius securiusque

constabilire volens, Urbanum S. Hieronymi Coenobium, quod in illud opus unice incumberet, a fundamentis exstruxit, et bibliotheca ceterisque investigationis subsidiis uberrime ditavit (Const. Apost. *Inter praecipuas* d. d. 15 Iun. 1933: A. A. S. XXVI [1934] pp. 85-87).

Nec silentio heic praetereundum esse videtur, quantopere iidem Decessores Nostri, datis occasionibus, Sacrarum Scripturarum sive studium, sive praedicationem, sive piam denique lectionem ac meditationem commendaverint. Etenim Pius X sodalitatem a S. Hieronymo, quae consuetudinem, sane laudabilem, legendi meditandique sacrosancta Evangelia christifidelibus suadere studet, idque pro viribus facilius reddere, vehementer probavit; et ut alacriter in incepto persisteret hortatus est, edicens « eam esse omnium utilissimam rem quae tempori magis respondeat », quippe quae haud parum conferat ad « abolendam opinionem Scripturis Sacris vernacula lingua legendis repugnare Ecclesiam aut impedimenti quidpiam interponere » (Epist. ad Emum Card. Cassetta *Qui piam* d. d. 21 Ian. 1907: Pii X *Acta* IV pp. 23-25). Benedictus autem XV, revoluta decimo ac quinto saeculo, ex quo Maximus in Sacris Litteris exponendis Doctor e vita excessit, postquam tum eiusdem Doctoris praecepta et exempla, tum principia ac normas a Leone XIII et ab Se datas religiosissime inculcavit, atque alia hoc in rerum genere maxime opportuna neque unquam oblivioni tradenda commendavit, hortatus est « filios Ecclesiae universos, clericos potissimum, ad Sacrae Scripturae reverentiam, cum pia lectione assiduaque meditatione coniunctam »: monuitque « in his paginis cibum quaerendum esse, unde vita spiritus ad perfectionem alatur », ac « praecipuum Scripturae usum ad divini verbi ministerium pertinere sancte fructuoseque exercendum »; itemque iterum dilaudavit operam Societatis ab eodem S. Hieronymo nuncupatae, cuius cura Evangelia et Acta Apostolorum quam latissime pervulgantur, « ita ut nulla iam sit christiana familia quae iis careat, omnesque cotidiana eorum lectione et meditatione assuescant » (Litt. Encycl. *Spiritus Paraclitus* d. d. 15 Sept. 1920: A. A. S. XII [1920] pp. 385-422; *Ench. Bibl.* nn. 457-508, V. nn. 457. 495. 497. 491).

Non modo autem hisce Decessorum Nostrorum institutis, praeceptis, incitamentis, sed eorum etiam omnium, qui diligenter iisdem obsecundarunt, operibus ac laboribus, cum in meditando, in pervestigando, in scribendoque, tum in docendo, in concionando, in Sacrisque Libris

vertendis ac propagandis exantlatis, aequum ac gratum est profiteri Sacrarum Scripturarum scientiam et usum inter catholicos haud parum profecisse. Permulti enim e scholis, in quibus altiores de re theologica et biblica disciplinae traduntur, ac praecipue e Nostro Pontificio Instituto Biblico, iam prodierunt et in dies prodeunt Scripturae Sanctae cultores, qui incenso studio erga Sacra Volumina animati, hoc eodem impenso studio adulescentem clerum imbuunt, eamque, quam hauserunt, doctrinam eidem sedulo impertiunt. Eorum non pauci scriptis quoque rem biblicam multifariam provexerunt et provehunt; sive cum sacros textus ad criticae artis normas concinnatos edunt, eosque explicant, illustrant, in vulgatas linguas vertunt, sive cum fidelibus ad piam eorumdem lectionem et meditationem proponunt, sive denique cum profanas disciplinas ad Scripturam explanandam utiles excolunt atque adsciscunt. Ex hisce igitur aliisque inceptis, quae in dies latius propagantur et invalescunt, ut, exempli gratia, de re biblica consociationibus, congressibus, coetibus per hebdomadam habitis, bibliothecis, sodalitatibusque meditandis evangelii, spem concipimus haud dubiam fore, ut in posterum et reverentia et usus et scientia Sacrarum Litterarum etiam atque etiam ad animorum bonum ubique proficiant, dummodo studiorum biblicorum rationem a Leo XIII praescriptam, ab eius Successoribus luculentius perfectiusque declaratam, a Nobis vero confirmatam et auctam — quae quidem unice tuta est atque experimento comprobata — firmitus, alacrius, fidentiusque retineant omnes, illis haudquaquam impediti difficultatibus, quae, ut in humanis rebus assolet, huic quoque praeclaro operi numquam deerunt.

II

Biblicae disciplinae, ceterarumque quae eidem utilitati sunt, condiciones, his quinquaginta annis valde mutatas esse nemo est, quin facile possit animadvertere. Nam, ut alia praetereamus, quo tempore Decessor Noster Encyclicas Litteras *Providentissimus Deus* edidit, vix unus vel alter in Palaestina locus effossionibus ad eiusmodi res pertinentibus coeperat explorari. Nunc vero id genus investigationes et numero auctae sunt plurimum, et severiore ratione atque arte ipso usu expolita, multo plura ac certiora nos docent. Quantum porro lucis ex illis investigationibus ad Sacros Libros rectius pleniusque intellegendos eliciatur, norunt periti omnes, norunt quotquot his studiis dant operam. Augetur autem harum explorationum momentum repertis identidem monumentis scriptis, quae ad

cognitionem linguarum, litterarum, eventuum, modum ac cultuum antiquissimorum multum conferunt. Atque haud minoris momenti est inventio et inquisitio, adeo frequens aetate hac nostra, papyrorum, quae ad cognoscendas litteras, institutionesque publicas et privatas, temporis praesertim Servatoris Nostri, tantopere valuerunt. Ac praeterea vetusti Sacrorum Librorum codices inventi et sollerti data opera editi sunt; exegesis Ecclesiae Patrum latius pleniusque pervestigata est; antiquorum denique modus loquendi, narrandi, scribendique innumeris exemplis illustratur. Haec omnia, quae, non sine providentis Dei consilio, aetas haec nostra consecuta est, Sacrarum Litterarum interpretes quodammodo invitant atque admonent, ut ad Divina Eloquia penitus perscrutanda, illustranda clarius, lucidiusque proponenda, tanta hac luce data alacriter utantur. Quodsi, summo cum animi solacio, cernimus eosdem interpretes invitationi huic naviter iam obsecutos esse, atque adhuc obsequi, id non postremum profecto, nec minimus fructus est Encyclicarum Litterarum *Providentissimus Deus*, quibus Decessor Noster Leo XIII, hunc novum disciplinae biblicae florem quasi animo praesagiens, exegetas catholicos et ad laborem advocavit, et iisdem quae esset laboris via ac ratio sapienter definivit. Ut autem labor non modo constanter perseveret, sed in dies etiam perficiatur ac reddatur fecundior, Nos quoque Encyclicis his Litteris consequi cupimus, in id maxime intenti ut omnibus ostendamus, quae agenda restent, et qua mente exegetae catholico tantum ac tam excelsum munus hodie adgrediendum sit, utque operariis, in vinea Domini sedulo laborantibus, novos stimulos novumque animum addamus.

Catholico interpreti, qui ad Sacras Scripturas intellegendas explanandasque accederet, iam Ecclesiae Patres, imprimisque Augustinus, veterum linguarum studium et ad textus primigenios recursum magnopere commendabant (cfr. ex. gr. S. Hieron. *Praef. in IV Evang. ad Damasum* — Migne PL 29 col. 526-527 a 6-5 a 7; S. Aug. *De doct. christ.* 2, 16 — Migne PL 34 col. 42-43). Verumtamen ita tunc temporis ferebant litterarum condiciones, ut non multi, iidemque imperfecte tantum, hebraicam linguam noscerent. Media vero aetate, cum Scholastica Theologia maxime florebat, graeci etiam sermonis cognitio apud Occidentales adeo iam dudum imminuta erat, ut ipsi summi illorum temporum Doctores, in Divinis Libris explicandis, sola niterentur latina conversione, quam Vulgatam vocant. Ex contrario nostris hisce temporibus

non graeca tantummodo lingua, quae inde a renatis humanioribus litteris ad novam quodammodo vitam revocata est, omnibus paene antiquitatis et litterarum cultoribus est familiaris, sed hebraicae quoque aliarumque orientalium linguarum cognitio inter litteratos viros late propagata est. Tanta porro nunc suppetit subsidiorum copia ad eos sermones addiscendos, ut Bibliorum interpretes qui, illis neglectis, ad textus primigenios praecluserit sibi aditum, levitatis et socordiae notam effugere minime possit. Exegetae enim est etiam minima quaeque, quae Divino Flammine inspirante, ex hagiographi calamo prodire, summa cum cura ac veneratione quasi arripere, quo penitius pleniusque mentem eius intellegat. Quare diligenter id agat, ut linguarum biblicarum ac ceterorum quoque orientalium sermonum in dies maiorem sibi comparet peritiam, suamque interpretationem omnibus illis fulciat adiuventis, quae a cuiusvis generis philologia repetantur. Id quidem divus Hieronymus, pro suae aetatis cognitionibus, sollicitè consequi studuit; idque etiam haud pauci ex magnis saeculi XVI et XVII exegetis, quamquam multo minor tum fuit quam hodie linguarum scientia, indefesso studio ac fructu non mediocri appetivere. Eadem igitur ratione primigenium illum textum explanari oportet, qui ab ipso sacro auctore conscriptus maiorem auctoritatem maiusque pondus habet, quam quaelibet, utut optima, sive antiqua sive recentior conversio; quod facilius profecto utiliusque fieri potest, si cum cognitione linguarum etiam solida criticae artis peritia, ad eundem textum quod attinet, coniungitur.

Quantum momentum in eiusmodi critice sit collocandum, scite monuit Augustinus, cum inter praecepta Sacrorum Librorum studioso inculcanda curam emendati textus habendi primo loco posuit. « Codicibus emendandis — ita ille ait clarissimus Ecclesiae Doctor — primitus debet invigilare sollertia eorum qui Scripturas Divinas nosse desiderant, ut emendatis non emendati cedant » (*De doct. christ.* 2, 21 — Migne PL 34 col. 46). Hodie vero haec ars, quae *critices textualis* nomine venit et in edendis profanis scriptionibus magna cum laude et fructu adhibetur, in Libris quoque Sacris, ob ipsam reverentiam divino eloquio debitam, iure optimo exercetur. Id enim ex instituto suo praestat, ut textum sacrum, quantum fieri potest, quam perfectissime restituat, a depravationibus infirmitate amanuensium illatis eum expurget, eumque a glossis et lacunis, a verborum inversionibus ac repetitionibus ab aliisque omne genus mendis, quae in litteras per multa

saecula traditas irrepere solent, pro viribus liberet. Ac vix opus est animadvertere istiusmodi criticen, quam abhinc aliquot decenniis non pauci arbitrio plane suo adhibuerunt, atque ita non raro, ut quis dixerit eosdem ad inferendas in sacrum textum praeiudicatas suas opiniones id fecisse, hodie eam legum stabilitatem et securitatem attigisse, ut insigne facta sit instrumentum ad divinum eloquium purius accuratiusque edendum, et ut quilibet abusus facile detegi possit. Neque oportet hoc loco in memoriam revocare — quippe quod omnibus Sacrae Scripturae cultoribus notum ac perspicuum sit — quando videlicet Ecclesia, inde a primis saeculis ad aetatem usque hanc nostram, haec criticae artis studia in honore habuerit. Hodie igitur, postquam huius artis disciplina ad tantam pervenit perfectionem, rei biblicae studiosorum munus est honorificum, etsi non semper facile, omni ope curare, ut quam primum a catholicis opportune apparentur tam Sacrorum Librorum, quam antiquarum conversionum editiones ad has normas redactae, quae nempe cum summa sacri textus reverentia accuratam coniungant omnium legum criticarum observationem. Atque omnes probe sciant diuturnum hunc laborem non solum esse necessarium ad scripta divino instinctu data recte perspicienda, sed vehementer etiam ex pietate illa postulari, qua providentissimo Deo, qui hos libros veluti paternas litteras e maiestatis suae sede propriis filiis misit, gratos nos esse summopere decet.

Neque arbitretur quisquam hunc primorum textuum usum; ad critices rationem habitum, praescriptis illis quae de Vulgata Latina Concilium Tridentinum sapienter statuit (*Decr. de editione et usu Sacrorum Librorum; Conc. Trid.* ed. Soc. Goerres t. 5 p. 91 s.), ullo modo officere. Constat enim e litterarum monumentis Concilii Praesidibus fuisse creditum, ut ipsius Sacrae Synodi nomine Summum Pontificem rogarent - quod illi quidem fecerunt - ut Latina prima editio, dein vero et Graeca et Hebraica, quoad fieri posset, corrigerentur (*Ib.* t. 10 p. 471; cfr. t. 5 pp. 29, 59, 65; t. 10 p. 446 s.), in Ecclesiae Sanctae Dei utilitatem tandem aliquando vulgandae. Cui voto, si tunc propter temporum difficultates aliaque impedimenta non plene responderi potuit, in praesens, ut fore confidimus, doctorum catholicorum collatis viribus perfectius ampliusque satisfieri potest. Quod autem Vulgatam Tridentina Synodus esse voluit latinam conversionem, « qua omnes pro authentica uterentur », id quidem, ut omnes norunt, latinam solummodo respicit Ecclesiam, eiusdemque publicum Scripturae usum, ac

nequaquam, procul dubio, primigeniorum textuum auctoritatem et vim minuit. Neque enim de primigeniis textibus tunc agebatur, sed de latinis, quae illa aetate circumferebantur conversionibus, inter quas idem Concilium illam iure praefarendam edixit, quae «longo tot saeculorum usu in ipsa Ecclesia probata est ». Haec igitur praecellens Vulgatae auctoritas seu, ut aiunt, *authentia* non ob criticas praesertim rationes a Concilio statuta est, sed ob illius potius legitimum in Ecclesiis usum, per tot saeculorum decursum habitum ; quo quidem usu demonstratur eandem, prout intellexit et intellegit Ecclesia, in rebus fidei ac morum ab omni prorsus esse errore immunem; ita ut, ipsa Ecclesia testante et confirmante, in disputationibus, lectionibus concionibusque tuto ac sine errandi periculo, proferri possit; atque adeo eiusmodi *authentia* non primario nomine critica, sed iuridica potius vocatur. Quapropter haec Vulgatae in rebus doctrinae auctoritas minime vetat — immo id hodie fere postulat quominus eadem haec doctrina ex primigeniis etiam textibus comprobetur et confirmetur, atque etiam quominus passim in auxilium iidem textus vocentur, quibus recta Sacrarum Litterarum significatio ubique magis in dies patefiat atque explanetur. Ac ne id quidem Tridentini Concilii decreto prohibetur, quominus nempe ad christifidelium usum et bonum et ad faciliorem divini eloquii intellegentiam, conversiones in vulgatas linguas conficiantur, eaeque etiam ex ipsis primigeniis textibus, ut iam multis in regionibus, approbante Ecclesiae auctoritate, laudabiliter factum esse novimus.

Linguarum antiquarum cognitione et criticae artis subsidiis egregie instructus, exegeta catholicus ad illud accedat munus, quod ex omnibus ei impositis summum est, ut nempe germanam ipsam Sacrorum Librorum sententiam reperiatur atque exponatur. Quo in opere exsequendo ante oculos habeant interpretes sibi illud omnium maximum curandum esse, ut clare dispiciant ac definiant, quis sit verborum biblicorum sensus, quem *litteralem* vocant. Hanc *litteralem* verborum significationem omni cum diligentia per linguarum cognitionem iidem eruant, ope adhibita contextus, comparationisque cum assimilabilibus locis; quae quidem omnia in profanorum quoque scriptorum interpretatione in auxilium vocari solent, ut auctoris mens luculenter pateat. Sacrarum autem Litterarum exegetae, memores de verbo divinitus inspirato heic agi, cuius custodia et interpretatio ab ipso Deo Ecclesiae commissa est, non minus diligenter rationem habeant explanationum et declarationum magisterii Ecclesiae,

itemque explicationis a Sanctis Patribus datae, atque etiam « analogiae fidei », ut Leo XIII in Encyclicis Litteris *Providentissimus Deus* sapientissime animadvertit (Leonis XIII *Acta* XIII pp. 345-346; Ench. Bibl. nn. 94-96). Singulari vero studio id agant, ut non tantum — id quod in quibusdam commentariis fieri dolemus — eas res exponant quae ad historiam, archaeologiam, philologiam ad aliasque huiusmodi disciplinas spectent; sed, illis quidem opportune allatis, quantum ad exegesis conferre possint, ostendant potissimum quae sit singulorum librorum vel textuum theologica doctrina de rebus fidei et morum, ita ut haec eorum explanatio non modo theologos doctores adiuvet ad fidei dogmata proponenda confirmandaque, sed sacerdotibus etiam adiumento sit ad doctrinam christianam coram populo enucleandam, ac fidelibus denique omnibus ad vitam sanctam homineque christiano dignam agendam adserviat.

Talem cum dederint interpretationem, imprimis, ut diximus, theologiam, efficaciter illos ad silentium redigent, qui, asseverantes se vix quidquam in biblicis commentariis invenire, quod mentem ad Deum extollat, animum enutriet, interiori vitam promoveat, ad spiritualem quamdam et mysticam, ut aiunt, interpretationem confugiendum esse dictitant. Quod quam parum recte profiteantur, ipsa multorum experientia docet, qui verbum Dei iterum atque iterum considerantes ac meditantes, suum animum perfecerunt, et erga Deum sunt vehementi amore permoti; idemque perpetua Ecclesiae institutio ac summorum Doctorum monita lucide ostendunt. Non omnis sane spiritualis sensus a Sacra Scriptura excluditur. Quae enim in Vetere Testamento dicta vel facta sunt, ita a Deo sapientissime sunt ordinata atque disposita, ut praeterita spirituali modo ea praesignificarent, quae in novo gratiae foedere essent futura. Quare exegeta, sicut *litteralem*, ut aiunt, verborum significationem, quam hagiographus intenderit atque expresserit, reperire atque exponere debet, ita spiritualem etiam, dummodo rite constet illam a Deo fuisse datam. Deus enim solummodo spiritualem hanc significationem et novisse potuit, et nobis revelare. Tamvero eiusmodi sensum in Sanctis Evangeliiis nobis indicat, nosque edocet divinus ipse Servator; hunc etiam, Magistri exemplum imitati, Apostoli loquendo scribendoque profitentur; hunc perpetuo tradita ab Ecclesia doctrina ostendit; hunc denique antiquissimus liturgiae usus declarat, ubicumque rite adhiberi potest notum illud pronuntiatum : Lex precandi lex credendi est. Hunc igitur spiritualem

sensum, a Deo ipso intentum et ordinatum, exegetae catholici ea diligentia patefaciant ac proponant, quam divini verbi dignitas exposcit; alias autem translatas rerum significationes ne tamquam genuinum Sacrae Scripturae sensum proferant, religiose caveant. Nam etsi, in concionatoris praesertim obeundo munere, amplior quidam Sacri Textus usus translata verborum ratione habitus, ad res fidei et morum illustrandas et commendandas utilis esse potest, dummodo moderate ac sobrie fiat, nunquam tamen obliviscendum est hunc verborum Sacrae Scripturae usum eidem esse quasi externum et adiectum; eundemque hodie potissimum non carere periculo, cum christifideles, ii nominatim qui tam sacris quam profanis disciplinis instructi sint, quaerant quid ipse Deus in Sacris Litteris nobis significet, potius quam quid facundus orator vel scriptor, Bibliorum verbis dexteritate quadam adhibitis, exponat. Nec « vivus sermo Dei et efficax et penetrabilior omni gladio ancipiti et pertingens usque ad divisionem animae ac spiritus, compagum quoque ac medullarum, et discretor cogitationum et intentionum cordis » (*Hebr.* 4, 12), calamistris indiget, vel humana accommodatione, ut animos moveat ac percellat; ipsae enim Sacrae Paginae, Dei afflante Spiritu exaratae, per se nativo abundant sensu; divina virtute ditatae, per se valent; superno decore ornatae, per se lucent ac splendent, dummodo ab interprete tam integre et accurate explicentur, ut omnes thesauri sapientiae et prudentiae, quae in eis latent, in lucem proferantur.

Qua in re praestanda catholicus exegeta egregie iuvare poterit sollerti illorum operum studio, quibus Sancti Patres, Ecclesiae Dooctores, illustresque superiorum temporum interpretes Sacras Litteras explanarunt. Illi enim, etsi interdum eruditione profana et linguarum scientia minus instructi erant, quam nostrae aetatis interpretes, pro eo tamen, quod Deus in Ecclesia eis attribuit munere, suavi quadam eminent caelestium rerum perspicientia miroque mentis acumine, quibus divini eloquii profunda intime penetrant, et in lucem afferunt quidquid ad doctrinam Christi illustrandam sanctitatemque vitae promovendam conducere potest. Dolendum sane est pretiosos huiusmodi christianae antiquitatis thesauros non paucis e nostrorum temporum scriptoribus parum esse cognitos, neque historiae exegeseos cultores iam ea omnia peregissem, quae ad rem tanti momenti rite pervestigandam recteque aestimandam necessaria videantur. Utinam multi exsistant, qui catholicae Scripturarum interpretationis

auctores et opera studiose perquirentes, ab iisdemque paene immensas congestas opes quasi exhaurientes, valide ad id conferant, ut et in dies magis appareat, quantopere divinam Sacrorum Librorum doctrinam perspexerint atque illustraverint, et hodierni quoque interpretes inde exemplum sumant opportunaque repetant argumenta. Sic enim tandem aliquando fiet et veterum doctrinae spiritualisque dicendi suavitatis, et recentiorum maioris eruditionis adultiorisque artis felix et fecunda coniunctio, novos utique fructus allatura in Divinarum Litterarum campo, nunquam satis exculto, nunquam exhausto.

Ac praeterea nostra quoque tempora ad Sacras Litteras penitus et accuratius interpretandas aliquid conferre posse iure meritoque sperare licet. Non enim pauca, inter ea praesertim quae ad historiam spectant, aut vix, aut non satis explicata sunt a superiorum saeculorum explanatoribus, quippe quibus fere omnes notitiae deessent ad illa magis illustranda necessariae. Quam difficilia ipsis quoque Patribus et quasi impervia quaedam fuerint, illis ostenditur, ut alia mittamus, conatibus, quos multi ex iisdem iterarunt ut prima interpretarentur Geneseos capita; itemque ex repetitis illis a S. Hieronymo tentaminibus ita vertendi Psalmos, ut *litteralis*, seu ex verbis ipsis expressus, eorum sensus clare patefieret. Alii denique habentur libri vel sacri textus, quorum difficultates recens demum detexit aetas, postquam ex altiore rerum antiquarum cognitione novae sunt obortae quaestiones, quibus aptius in causam introspectiatur. Perperam igitur quidam, scientiae biblicae condiciones haud recte perspicientes, nihil iam catholico nostrae aetatis exegetae dictitant ad ea addendum superesse, quae christiana antiquitas protulerit; cum, ex contrario, nostra haec tempora adeo multa proposuerint, quae nova investigatione novoque examine indigeant, et actuosum hodierni interpretis studium non parum exstimulent.

Nostra siquidem aetas, ut novas aggerit quaestiones novasque difficultates, ita, favente Deo, nova etiam praebet exegeseos subsidia et adiumenta. Inter haec illud videtur peculiari mentione dignum, quod catholici theologi, Sanctorum Patrum ac potissimum Angelici Communisque Doctoris doctrinam secuti, inspirationis biblicae naturam et effectus aptius perfectiusque explorarunt ac proposuere, quam praeteritis saeculis fieri assoleret. Ex eo enim edisserendo profecti, quod hagiographus in sacro conficiendo libro est Spiritus Sancti "*organon*" seu instrumentum, idque vivum ac ratione praeditum, recte animadvertunt illum, divina motione

actum, ita suis uti facultatibus et viribus, ut propriam uniuscuiusque indolem et veluti singulares notas ac lineamenta » (cfr. Benedictus XV Enc. *Spiritus Paraclitus*: A. A. S. XII [1920] p. 390; *Ench. Bibl.* n. 461) ex libro, eius opera orto, facile possint omnes colligere. Interpres igitur omni cum cura, ac nulla quam recentiores pervestigations attulerint luce neglecta, dispicere enitatur, quae propria fuerit sacri scriptoris indoles ac vitae condicio, qua floruerit aetate, quos fontes adhibuerit sive scriptos sive ore traditos, quibusque sit usus formis dicendi. Sic enim satius cognoscere poterit quis hagiographus fuerit, quidque scribendo significare voluerit. Neque enim quemquam latet summam interpretandi normam eam esse, qua perspiciatur et definiatur, quid scriptor dicere intenderit, ut egregie Sanctus Athanasius monet : « Hic, ut in omnibus aliis divinae Scripturae locis agere convenit, observandum, est, qua occasione locutus sit Apostolus, quae sit persona, quae res cuius gratia scripsit, accurate et fideliter attendendum est, ne quis illa ignorans, aut aliud praeter ea intellegens, a vera aberret sententia » (*Contra Arianos* I, 54 — Migne PG 26 col. 123).

Quisnam autem sit *litteralis* sensus, in veterum Orientalium auctorum verbis et scriptis saepenumero non ita in aperto est, ut apud nostrae aetatis scriptores. Nam quid illi verbis significare voluerint, non solis grammaticae; vel philologiae legibus, nec solo sermonis contextu determinatur; omnino oportet mente quasi redeat interpretes ad remota illa Orientis saecula, ut subsidiis historiae, archaeologiae, ethnologiae aliarumque disciplinarum rite adiutus, discernat atque perspiciat, quaenam litteraria, ut aiunt, genera vetustae illius aetatis scriptores adhibere voluerint, ac reapse adhibuerint. Veteres enim Orientales, ut quod in mente haberent exprimerent, non semper iisdem formis iisdemque dicendi modis utebantur, quibus nos hodie, sed illis potius, qui apud suorum temporum et locorum homines usu erant recepti. Hi quinam fuerint, exegeta non quasi in antecessum statuere potest, sed accurata tantummodo antiquarum Orientis litterarum pervestigatione. Haec porro, postremis hisce decenniis maiore, quam antea, cura et diligentia peracta, clarius manifestavit, quaenam dicendi formae antiquis illis temporibus adhibitae sint, sive in rebus poëtice describendis, sive in vitae normis et legibus proponendis, sive denique in enarrandis historiae factis atque eventibus. Haec eadem pervestigatio id quoque iam lucide comprobavit, israëliticum populum inter ceteras Orientis veteres nationes in historia rite scribenda, tam ob

antiquitatem, quam ob fidelem rerum gestarum relationem singulariter praestitisse; quod quidem ex divinae inspirationis charismate atque ex peculiari historiae biblicae fine, qui ad religionem pertinet, profecto eruitur. Nihilominus etiam apud Sacros Scriptores, sicut apud ceteros antiquos, certas quasdam inveniri exponendi narrandique artes, certos quosdam idiotismos, linguis praesertim semiticis proprios, *approximationes* quae dicuntur, ac certos loquendi modos hyperbolicos, immo interdum etiam paradoxa, quibus res menti firmitus imprimantur, nemo sane miretur, qui de inspiratione biblica recte sentiat. A Libris enim Sacris nulla aliena est illarum loquendi rationum, quibus apud veteres gentes, praesertim apud Orientales, humanus sermo ad sententiam exprimendam uti solebat, ea tamen condicione, ut adhibitum dicendi genus Dei sanctitati et veritati haud quaquam repugnet, quemadmodum, pro sagacitate sua, iam ipse Angelicus Doctor hisce verbis animadvertit : « In Scriptura divina traduntur nobis per modum, quo homines solent uti » (*Comment. ad Hebr.* cap.I, lectio 4). Sicut enim substantiale Dei Verbum hominibus simile r'actum est quoad omnia « absque peccato » (*Hebr.* 4, 15), ita etiam Dei verba, humanis linguis expressa, quoad omnia humano sermoni assimilia facta sunt, excepto errore; quod quidem utpote providentis dei "*συγκατάβασις*" seu « condescensionem », iam Sanctus Ioannes Chrysostomus summis laudibus extulit, et in Sacris Libris haberi iterum iterumque asseveravit (cfr. v. g. *In Gen.* I, 4 [Migne PG 53 col. 34-35]; *In Gen.* 2, 21 [*ib.* col. 121]; *In Gen.* 3, 8 [*ib.* col. 135]; *Hom. 15 in Io.* ad I, 18 [Migne PG 59 col. 97 s.]).

Quapropter catholicus exegeta, ut hodiernis rei biblicae necessitatibus rite satisfaciat, in exponenda Scriptura Sacra, in eademque ab omni errore immuni ostendenda et comprobanda, eo quoque prudenter subsidio utatur, ut perquirat quid dicendi forma seu litterarum genus, ab hagiographo adhibitum, ad veram et genuinam conferat interpretationem; ac sibi persuadeat hanc officii sui partem sine magno catholicae exegeseos detrimento neglegi non posse. Non raro enim — ut hoc solummodo attingamus — cum Sacros Auctores ab historiae fide aberrasse, aut res minus accurate rettulisse abiurgando nonnulli iactant, nulla alia de re agi comperitur, nisi de suetis illis nativis antiquorum dicendi narrandique modis, qui in mutuo hominum inter se commercio passim adhiberi solebant, ac reapse licito communique more adhibebantur. Iusta igitur

mentis aequitas postulat, ut haec, cum in divino eloquio, quod pro hominibus verbis humanis exprimitur, inveniantur, non magis erroris arguantur, quam cum eadem in cotidiano vitae usu habeantur. Cognitis igitur accurateque aestimatis antiquorum loquendi scribendique modis et artibus, multa dissolvi poterunt, quae contra Divinarum Litterarum veritatem fidemque historicam opponuntur; neque minus apte eiusmodi studium ad Sacri Auctoris mentem plenius illustriusque perspicendam conducet.

Nostri igitur rerum biblicarum cultores in hanc quoque rem animum debita diligentia intendant, neque quidquam omittant, quod novitatis attulerint, cum archaeologia, tum antiqua rerum gestarum historia priscarumque litterarum scientia, quodque aptum sit, quo melius veterum scriptorum mens, eorumque ratiocinandi, narrandi scribendique modus, forma et ars cognoscatur. Qua in causa laicorum etiam ordinis catholici viri animadvertant se non tantum ad profanae doctrinae utilitatem conferre, sed de re quoque christiana optime mereri, si omni, qua par est, sedulitate ac studio rebus antiquis explorandis et investigandis se dedant, et ad quaestiones id genus, hucusque minus claras et perspicuas, enodandas pro viribus adiuvent. Omnis enim humana cognitio, etiamsi non sacra, ut suam habet quasi insitam dignitatem et excellentiam — quippe quae sit quaedam finita participatio infinitae cognitionis Dei — ita novam altioremq; dignitatem et quasi consecrationem assequitur, cum ad res ipsas divinas clariore luce collustrandas adhibetur.

Per provectam illam, de qua supra diximus, orientaliuin rerum antiquarum explorationem, per ipsius primigenii textus accuratorem investigationem, itemque per ampliorem diligentioremq; tum linguarum biblicarum, tum earum quoque omnium, quae ad Orientem pertinent, cognitionem, feliciter, suffragante Deo, contigit, ut non paucae ex quaestionibus illis, quas Decessoris Nostri imm. rec. Leonis XIII aetate, contra Sacrorum Librorum *authenticam*, antiquitatem, integritatem, fidemque historicam critici ab Ecclesia alieni, vel eidem etiam adversantes habuere, hodie iam expeditae ac solutae sint. Exegetae enim catholici, iisdem doctrinae armis recte usi, quibus adversarii non raro abutebantur, illas protulerunt interpretationes, quae et catholicae institutioni genuinaeque a maioribus traditae sententiae congruae sunt, et una simul pares evasisse videntur difficultatibus, quas sive novae explorationes novaque inventa attulerint, sive antiquitas nostris

temporibus enodandas reliquerit. Inde autem evenit, ut Bibliorum auctoritatis et veritatis historicae fiducia, tot impugnationibus apud quosdam aliquatenus labefactata, hodie apud catholicos in integrum restituta sit; quin immo scriptores non desunt etiam non catholici, qui inquisitionibus sobrio et aequo animo institutis, ad id adducti sint, ut. relictis recentiorum placitis, ad antiquiores sententias, saltem hic illic, redierint. Quae rerum mutatio magna ex parte indefesso illi debetur labori, quo catholici Sacrarum Litterarum explanatores, difficultatibus omnisque generis obstaculis minime perterriti, totis viribus contenderunt, ut iis, quae hodierna eruditorum hominum pervestigatio, sive in archaeologiae, sive in historiae ac philologiae rebus ad novas quaestiones solvendas attulisset, debito modo uterentur.

Nemo tamen miretur non omnes adhuc esse difficultates expeditas atque evictas, sed graves etiam hodie quaestiones catholicorum exegetarum mentes non parum agitare. Quam ad rem non est profecto concidendum animo; neque est obliviscendum, in humanis disciplinis rem non aliter se habere atque in rerum natura : videlicet incepta paulatim crescere, ac non posse nisi post multos labores colligi fructus. Ita factum est, ut quaedam, quae elapsis temporibus non solutae ac suspensae haberentur disputationes, nostra demum aetate, progredientibus studiis, feliciter enodatae sint. Quamobrem fore spes est, ut illae etiam, quae nunc maxime implicatae maximeque arduae videantur, constanti conamine tandem aliquando plena luce pateant. Quodsi optata enodatio diu tardet, nec nobis arrideat, sed forte posteris assequendus rerum felix relinquatur exitus, nemo idcirco succenseat, cum id ad nos quoque pertinere sit aequum, quod Patres, ac potissimum Augustinus (cfr. S. Aug. *Epist.* 149 *ad Paulinum* n. 34 [Migne PL 33 col. 644] ; *De diversis quaestionibus* q. 53 n. 2 [*ib.* 40 col. 36]; *Enarr. in Ps.* 146, n. 12 [*ib.* 37 col.1907]), suo tempore monuere : Deum nempe Sacros, quos ipse inspiravit, Libros consulto difficultatibus adpersisse, ut et intentius ad eos evolvendos et perscrutandos excitaremur, et salubriter mentis nostrae limites experti, debita animi demissione exerceremur. Nihil igitur mirum, si unius alteriusve quaestionis nullum unquam habebitur responsum plane perfectum, cum interdum agatur de rebus obscuris et a nostris temporibus nostraque experientia nimis longe remotis; et cum etiam exegesis, sicut ceterae graviores disciplina , sua habere possit secreta, quae mentibus nostris impervia, quibusvis conatibus

aperiri nequeant. Hac tamen in rerum condicione catholicus interpres, actioso fortique suae disciplinae amore actus, ac Sanctae Matri Ecclesiae sincere devotus, neutiquam retineri debet, quominus difficiles quaestiones, hucusque nondum enodatas, iterum atque iterum aggrediatur, non modo ut, quae ab adversariis opponantur, propulset, sed ut solidam etiam explicationem reperire enitatur, quae et cum Ecclesiae doctrina, cum iisque nominatim, quae de Sacra Scriptura ab omni errore immuni tradita sunt, fideliter concordet, et certis quoque profanarum disciplinarum conclusionibus debito modo satisfaciatur. Horum autem strenuorum in vinea Domini operariorum conatus non solummodo aequo iustoque animo, sed summa etiam cum caritate iudicandos esse ceteri omnes Ecclesiae filii meminerint; qui quidem ab illo haud satis prudenti studio abhorreere debent, quo quidquid novum est, ob hoc ipsum censetur esse impugnandum, aut in suspicionem adducendum. Illud enim imprimis ante oculos habeant, in normis ac legibus ab Ecclesia datis, de fidei morumque doctrina agi; atque inter multa illa, quae in Sacris Libris, legalibus, historicis, sapientialibus et propheticis proponuntur, pauca tantum esse quorum sensus ab Ecclesiae auctoritate declaratus sit, neque plura ea esse, de quibus unanimis Sanctorum Patrum sit sententia. Multa igitur remanent, eaque gravissima, in quibus edisserendis et explanandis catholicorum interpretum acumen et ingenium libere exerceri potest ac debet, ut ad omnium utilitatem, ad maiorem in dies doctrinae sacrae profectum, et ad Ecclesiae defensionem et honorem ex suo quisque viritum conferat. Haec vera filiorum Dei libertas, quae et Ecclesiae doctrinam fideliter teneat, et quaecumque profana attulerit cognitio, tamquam Dei donum grato accipiat animo et adhibeat, studio utique omnium elata ac sustentata, omnis sinceri fructus omnisque in scientia catholica solidi profectus condicio est et fons, ut praeclare admonet Decessor Noster fel. rec. Leo XIII cum dicit : « Nisi salva consensione animorum collocatisque in tuto principiis, non licebit ex variis multorum studiis magnos exspectare huius disciplinae progressus » (Litt. Apost. *Vigilantiae* : Leonis XIII Acta XXII q. 327; *Ench. Bibl.* n. 136).

Qui ingentes illos consideraverit labores, quos exegesis catholica per duo fere annorum milia suscepit, ut verbum Dei, per Sacras Litteras hominibus impertitum, penitus cotidie perfectiusque intellegatur, vehementiusque adametur, facile is sibi persuaserit christifidelibus, ac praesertim

sacerdotibus, grave eiusmodi officium esse, ut thesauro illo a summis ingeniis por tot saecula congesto, copiose et sancte utantur. Sacros enim Libros Deus hominibus non ideo concessit, ut eorum satisfaceret curiositati, vel ut studendi investigandique praeberet argumentum, sed quemadmodum animadvertit Apostolus, ut divina haec eloquia nos possent « instruere ad salutem per fidem quae est in Christo Iesu » et « ut perfectus esset homo Dei ad omne opus bonum instructus » (cfr. 2 *Tim.* 3, 15. 17). Sacerdotes igitur, quibus aeternae fidelium salutis procuratio commissa est, postquam sacras paginas diligenti studio ipsi perquisierint, suasque precando meditandoque effecerint, supernas divini verbi opes sermonibus, homiliis, exhortationibus sedulo promant; iidemque christianam doctrinam sentiis ex Sacris Libris haustis confirmant, praeclaris exemplis e sacra historia, ac nominatim e Christi Domini Evangelio illustrent, atque haec omnia — accommodationibus illis, privato arbitrio inductis et ex rebus longe alienis expetitis, quae quidem divini sermonis non usus sed abusus sunt, studiose diligenterque vitatis -- adeo eloquenter, adeo dilucide clareque proponant, ut fideles non solum ad vitam recte conformandam moveantur et incendantur, sed summam etiam animo concipiant Scripturae Sacrae venerationem. Hanc porro venerationem sacri Antistites in fidelibus sibi commissis satius in dies augere et perficere studeant, pro vectis omnibus inceptis illis, quibus viri, apostolico studio repleti, Sacrorum Librorum inter catholicos cognitionem et amorem excitare ac fovere laudabiliter nituntur. Faveant igitur atque auxilium praestent piis illis consociationibus, quibus propositum sit Sacrarum Litterarum, Evangeliorum potissimum, edita exemplaria inter fideles diffundere, eorumque cotidiana lectio studiosissime curare ut in christianis familiis rite sancteque fiat; Sacram Scripturam, in vulgatas hodie linguas probante Ecclesiae auctoritate conversam, et alloquio et usu, ubi per liturgiae leges licet, efficaciter commendent; ac publicas de rebus biblicis dissertationes, seu acroases, aut ipsi habeant, aut ab aliis apprimere peritis sacris oratoribus habendas curent. Commentarios vero, qui tanta cum laude tantoque cum fructu in variis terrarum orbis partibus statis temporibus eduntur, sive ad quaestiones ex scientiae ratione tractandas et exponendas, sive ad huiusmodi investigationum fructus, vel ministerio sacro, vel fidelium utilitati accommodandos, omnes sacrorum administri pro viribus sustentent et inter varios gregis sui coetus et ordines apposite divulgent. Qui quidem sacrorum administri haec omnia, et quaecumque id

genus alia apostolicum studium ac sincerus divini verbi amor ad excelsum hoc propositum apta invenerit, efficax sibi in animorum cura auxilium esse futurum persuasum habeant.

Neminem autem fugit haec omnia a sacerdotibus rite perfici non posse, nisi ipsimet, dum in Seminariis commorati sunt, Sacrae Scripturae actuosum ac perennem imbiberint amorem. Quare sacrorum Antistites, quibus Seminariorum suorum paterna incumbit cura, diligenter vigilant, ut in hac quoque re nihil omittatur, quod ad eiusmodi finem assequendum iuvare possit. Sacrae autem Scripturae magistri totam de re biblica institutionem in Seminariis ita perficiant, ut adulescentes ad sacerdotium atque ad divini verbi ministerium efformandos ea Sacrarum Litterarum cognitione instruant, eoque erga illas imbuant amore, sine quibus uberes apostolatus fructus haberi nequeunt. Quare exegetica explanatio ad rationem potissimum theologicam spectet, supervacaneis vitatis disputationibus, atque iis praetermissis, quae curiositatem potius nutriant, quam veram foveant doctrinam solidamque pietatem; sensum litteralem, quem vocant, ac praesertim theologicum, ita solide proponant, ita scite explicant, ita ardentem inculcent, ut id quodammodo eorum alumni contingat, quod Iesu Christi discipulis evenit Emmaus euntibus, qui, auditis Magistri verbis exclamarunt :« Nonne cor nostrum ardens erat in nobis, dum aperiret nobis Scripturas? » (*Luc. 24, 32*). Sic Divinae Litterae futuris Ecclesiae sacerdotibus fiant et propriae cuiusque vitae spiritualis fons purus atque perennis, et sacri concionandi muneris, quod suscepturi sunt, alimentum ac robur. Quod quidem si gravissimae huius disciplinae in Seminariis magistri assecuti fuerint, se ad animorum salutem, ad rei catholicae profectum, ad Dei honorem et gloriam summopere contulisse, seseque opus perfecisse apostolico officio coniunctissimum, laeti sibi persuadeant.

Haec, quae diximus, Venerabiles Fratres ac dilecti filii, si omni aetate necessaria sunt, multo magis profecto nostris urgent luctuosis temporibus, dum populi ac nationes fere omnes calamitatum pelago merguntur, dum immane bellum ruinis ruinas caedesque caedibus accumulatur, dumque, acerbissimis populorum invicem excitatis odiis, in non paucis summo dolore cernimus non modo christianae animorum moderationis caritatisque, sed ipsius etiam humanitatis restringi sensum. His autem letiferis humanae consortionis vulneribus quisnam alius mederi potest, nisi ille, quem Apostolorum Princeps, amore ac fiducia plenus, his verbis

appellat : « Domine, ad quem ibimus? verba vitae aeternae habes » (*Io.* 6, 69). Ad hunc igitur oportet miserentissimum Redemptorem nostrum totis viribus reducere omnes: ipse enim est maerentium consolator divinus; ipse est, qui docet omnes — sive qui publica auctoritate praestant, sive qui oboediendi obsequendique tenentur officio — veri nominis probitatem, integram iustitiam, generosamque caritatem; ipse denique est, ipseque unus, qui firmum existere potest pacis tranquillitatisque fundamentum atque praesidium. « Fundamentum enim aliud nemo potest ponere praeter id quod positum est, quod est Christus Iesus » (*1 Cor.* 3, 11). Hunc autem salutis auctorem Christum eo plenius cognoscent homines, eo impensius adamabunt, eo fidelius imitabuntur, quo studiosius ad Sacrarum Litterarum, Novi praesertim Testamenti, cognitionem meditationemque permoti erunt. Nam, ut Stridonensis ait: « Ignoratio Scripturarum, ignoratio Christi est » (S. Hieron. *In Isaiam, prologus* — Migne PL 24 col. 17), et « si quidquam est, quod in hac vita sapientem virum teneat, et inter pressuras et turbines mundi aequo animo manere persuadeat, id esse vel primum reor, meditationem et scientiam Scripturarum » (Ib. *In Ephesios, prologus* - Migne PL 26 col. 439). Hinc enim qui adversis afflictisque rebus fatigantur atque opprimuntur, vera haurient solacia, divinamque ad patiendum, ad sustinendum virtutem; hinc — ex Sanctis nempe Evangeliiis — omnibus adest Christus, summum atque perfectum iustitiae, caritatis, misericordiaeque exemplar; ac laniato et trepido humano generi patent divinae illius gratiae fontes, qua posthabita ac neglecta, populi populorumque rectores rerum tranquillitatem animorumque concordiam nullam inire, nullam stabilire poterunt; inde denique omnes discent Christum, « qui est caput omnis principatus et potestatis » (*Col.* 2, 10) et « qui factus est nobis sapientia a Deo et iustitia et sanctificatio et redemptio » (*1 Cor.* 1, 30).

* * *

His igitur, quae ad Sacrarum Scripturarum studia hodiernis necessitatibus accommodanda spectant, expositis et commendatis, iam reliquum est, Venerabiles Fratres ac dilecti filii, ut Bibliorum cultoribus, quotquot devoti sunt Ecclesiae filii, eiusque doctrinae et normis fideliter obsequuntur, non modo paterna gratulemur voluntate quod ad munus adeo excelsum delecti et vocati sint, sed animum etiam addamus, ut opus feliciter susceptum, renovatis in dies viribus, omni studio, omnique cura exsequi pergant.

Excelsum dicimus munus: quid enim sublimius, quam ipsum verbum Dei, Spiritu Sancto inspirante hominibus datum perscrutari, explicare, fidelibus proponere, ab infidelibus defendere? Pascitur hoc spirituali cibo ipse interpretis animus, nutriturque « ad commemorationem fidei, ad consolationem spei, ad exhortationem caritatis » (cfr. S. Aug. *Contra Faustum* 13, 18— Migne PL 42 col. 294; CSEL 25 p. 400). « Inter haec vivere, ista meditari, nihil aliud nosse, nihil quaerere, nonne vobis videtur iam hic in terris regni caelestis habitaculum? » (S. Hieron. *Ep.* 53, 10 - Migne PL 22 col. 549; CSEL 54 p. 463). Pascantur hoc eodem cibo fidelium quoque mentes, quae inde Dei cognitionem et amorem, ac proprii cuiusque sui animi profectum et felicitatem hauriant. Omni igitur mente huic sancto negotio divini eloquii explanatores se dedant. « Orent ut intellegant » (S. Aug. *De doctr. christ.* 3, 56 - Migne PL 34 col. 89); laborent, ut in Sacrarum Paginarum secreta altius in dies introspeciant; doceant et concionentur, ut verbi Dei thesauros aliis etiam reserent. Quae revolutis saeculis praeclari illi Sacrae Scripturae interpretes magno cum fructu praestitere, id hodierni quoque pro facultate aemulentur, ita quidem ut, sicut elapsis temporibus, ita etiam in praesens eximios Ecclesia habeat in Divinis exponendis Litteris doctores; atque christifideles, eorum opera ac labore, omnem Sacrarum Scripturarum percipiant lucem, exhortationem, laetitiam. Quo in arduo sane ac gravi munere ipsi quoque « solatio Sanctos Libros » (*1Mach.* 12, 9) sibi habeant, ac propositae mercedis sint memores: quandoquidem qui « docti fuerint, fulgebunt quasi splendor firmamenti, et qui ad iustitiam erudiunt multos, quasi stellae in perpetuas aeternitates » (*Dan.* 12, 3).

Interea vero, dum omnibus Ecclesiae filiis, ac nominatim biblicae disciplinae praeceptoribus, adulescenti clero sacrisque oratoribus vehementer optamus, ut eloquia Dei perpetuo meditantes, gustent quam bonus et suavis sit spiritus Domini (cfr. *Sap.* 12, 1); caelestium munerum auspicem paternaeque benevolentiae Nostrae testem, vobis singulis universis, Venerabiles Fratres ac dilecti filii, Apostolicam Benedictionem peramanter in Domino impertimus.

Datum Romae, apud Sanctum Petrum, die XXX mensis Septembris, in festo S. Hieronymi, Doctoris in exponendis Sacris Scripturis Maximi, anno MDCCCCXXXIII, Pontificatus Nostri quinto.

PIUS PP. XII

**Discorsi e Radiomessaggi di Sua Santità Pio XII, V,*
Quinto anno di Pontificato, 2 marzo 1943 - 1° marzo 1944, pp. 327-353
Tipografia Poliglotta Vaticana

ÚVOD DO ČETBY NOVÉHO ZÁKONA

Dr. JAN MERELL

PRAHA 1952

ČESKÁ KATOLICKÁ CHARITA

OKRUŽNÍ LIST NAŠEHO SVATÉHO OTCE PIA XII., Z BOŽÍ PROZŘETELNOSTI PAPEŽE,

ctihodným bratřím, patriarchům, primasům, arcibiskupům, biskupům, a ostatním místním ordinářům, žijícím v míru a společenství s Apoštolskou Stolicí, jakož i veškerému duchovenstvu a křesťanským věřícím katolického světa:

O ČASOVÉM PODPOROVÁNÍ BIBLICKÝCH STUDIÍ

Ctihodní bratři, milovaní synové! Pozdrav a apoštolské požehnání!

ÚVOD

Podnět okružního listu »Providentissimus Deus«. Způsob, jak oslavit padesáté výročí.

Vnuknutím ducha Božího napsali svatopisci ony knihy, jež Bůh ve své otcovské dobrotě dal lidem »k poučení, k kázání, k napravování, k výchově ve spravedlnosti, aby člověk Boží byl dokonalý a způsobilý ke každému skutku dobrému«.¹ V tomto s nebe propůjčeném pokladu spatřuje Církev nejdrahocennější pramen a božské pravidlo věrouky a mravouky, Není proto divu, že tento poklad, jak jej neporušený přejala z rukou apoštolů, opatrovala se vší pečlivostí, chránila před každým falešným a nepravým výkladem a horlivě používala, aby duším opatřila věčnou spásu. To skvěle dokazují téměř nesčetná svědectví všech staletí. Když za naší doby božský původ posvátných knih a jejich správný výklad byl vysokou měrou ohrožen, přejala Církev s ještě větší horlivostí a pečlivostí jejich ochranu a obranu. Proto prohlásil ji již posvátný církevní sněm Tridentský ve slavnostním usnesení, že biblické knihy třeba pokládat »celé, se všemi jejich částmi, za posvátné a do kánonu patřící tak, jak jest obyčejem v katolické Církvi je číst a starý všeobecně rozšířený latinský překlad (Vulgáta) je obsahuje«.² Za našich pak dnů, aby odsoudil falešné

nauky o inspiraci, prohlásil církevní sněm vatikánský, že biblické knihy třeba pokládat za posvátné a do kánonu patřící »ne proto, že byly napsány pouze lidskou činností, a potom autoritou Církve schváleny; také nejen proto, že obsahují zjevení bez omylu, nýbrž proto, poněvadž, jsouce napsány vnuknutím Ducha svatého, mají Boha za původce a jako takové byly jí, Církvi, předány«³ Tímto slavnostním prohlášením katolické nauky byla přiznána »celým knihám se všemi jejich částmi« božská autorita, vylučující jakýkoliv omyl. Přece však se odvážili v následující době někteří katoličtí spisovatelé omezovat pravdivost Písma svatého pouze na otázky víry a mravů, a vše, ať již jest povahy přírodovědecké nebo dějinné, považovat jen za »mimochodem řečené«, popírajíce spojitost s věroukou. Náš předchůdce nehynoucí paměti Lev XIII. okružním listem Providentissimus Deus ze dne 18. listopadu 1803 tyto bludy právem odsoudil a upravil zároveň studium Písma svatého moudrými předpisy a směrnicemi.

Sluší se zajisté oslavit padesáté výročí tohoto okružního listu, jenž jest pokládán za základní zákon biblických studií. My, kteří jsme od počátku Svého pontifikátu věnovali posvátné vědě Svou obzvláštní péčí⁴, domníváme se, že nemůžeme tento pamětní den oslavit důstojněji, než když to, co Náš předchůdce moudře nařídil a co jeho nástupci k utvrzení a zdokonalení jeho díla přidali, též se Své strany potvrdíme a zdůrazníme a zároveň stanovíme to, co vyžaduje přítomnost, abychom tak všechny syny Církve, kteří se věnují těmto studiím, více a více povzbudili k tak nutné a chvályhodné práci.

I. ČÁST DĚJINNÁ

SNAHY LVA XIII. A JEHO NÁSTUPCŮ O BIBLICKÁ STUDIA

§ 1. ČINNOST LVA XIII.

Nauka o bezomylnosti Písma svatého.

První a obzvláštní starostí Lva XIII. bylo, aby vyložil nauku o pravdivosti Písma sv. a obhájil ji proti námitkám. Vážnými slovy prohlásil, že není tu omylu, jestliže svatopisec, jak praví Andělský učitel⁵, v řeči o přírodních jevech »mluví tak, jak se to jeví smyslům« a »vyjadřuje se v jakémsi druhu obrazné řeči nebo tak, jak se v té době obvykle mluvílo a jak se ještě dnes mluví v každodenním životě o mnohých věcech i mezi nejučenějšími

lidmi«. Svatopisci, anebo lépe Duch svatý, který skrze ně mluvil, nechťeli totiž, jak praví sv. Augustin⁶, »poučovat lidi o vnitřní podstatě smyslových věcí, což by pro spásu duší bylo bývalo bez užitku«. ⁷ Tuto zásadu »třeba prospěšně přenést i na příbuzné vědní oblasti, především na dějiny«, t. j. »způsobem zcela podobným třeba vyvrátit falešná tvrzení nepřátel« a »obhájit dějinnou pravdivost Písma sv. proti jejich útokům«⁸ Rovněž nelze připočíst biblickému spisovateli za omyl, jestliže od písarů »při opisování rukopisu bylo něco snad znovu podáno méně správně«, anebo »jestliže vlastní smysl nějakého místa snad zůstává pochybným«. Konečně jest zcela nepřipustno »omezovat inspiraci jen na některé části Písma sv. nebo připustit, že svatopisec sám se mýlil«; neboť »božská inspirace vylučuje nejen každý omyl, ale tak nutně jej vylučuje a odmítá, jako jest podstatně nutné. že Bůh, nejvyšší Pravda, není původcem nějakého omylu. To je stará a neustálá víra Církve«?⁹

Tuto nauku, kterou Náš předchůdce Lev XIII. s tak důraznou vážností vyložil, předkládáme i My mocí Své autority a žádáme, aby byla ode všech svědomitě zachovávána. Žádáme dále, aby i dnes rovněž tak horlivě napomenutí a podnětů, které Lev XIII. pro svou dobu velmi moudře připojil, bylo uposlechnuto. Předsudky všeobecně rozšířeného racionalismu, zvláště však písemné památky starověku, které byly všude na Východě vykopány a prozkoumány, vyvolaly totiž nové, ne nepatrné potíže. Aby pak nádherný pramen zjevení k dobru stádce Páně bezpečně a bohatěji tekla, především však, aby nebyl nižádným způsobem zatarasen, přál si naléhavě Náš předchůdce ve svědomité péči o svůj apoštolský úřad, »aby větší počet učenců chopil se náležitým způsobem obhajoby Písma sv. a vytrvale se jí zabýval, především však, aby ti, jež milost Boží povolala k posvátnému stavu kněžskému, den ze dne, jak jest spravedливо a slušno, věnovali více péče a píce na to, aby Posvátné knihy četli, rozjímali a vykládali«.¹⁰

Podporování studií Písma sv.: Biblická škola jeruzalémská. Biblická komise

Jsa veden těmito úvahami schválil a vřele uvítal papež školu pro biblická studia, kterou založil generální představený řádu dominikánského při chrámu sv. Štěpána v Jerusalemě; neboť, jak se vyjádřil, »z ní mělo biblické studium veliký užitek a ještě větší se očekává«. ¹¹ Z téhož důvodu připojil v posledním roce svého života ještě jiné opatření, jímž měla být

tato studia, tak snažně doporučená, v okružním listě Providentissimus Deus vždy více zdokonalována a pokud možno bezpečně podporována: Apoštolským listem Vigilantiae ze dne 30. října 1902 ustanovil z vynikajících učenců výbor, tak zvanou komisi, »jejímž úkolem mělo být účinně se starat všemi prostředky o to, aby Písmu sv. byla všude u katolíků věnována časovými poměry požadovaná bedlivější péče a aby byl od něho vzdálen nejen každý nádech omylu, nýbrž i každý příliš volný názor«. ¹² Tento výbor jsme i My po příkladě Svých předchůdců činem potvrdili a použili jsme ho, jak se dříve častěji stalo, abychom vykladačům Posvátných knih připomněli zdravé zásady katolické exegeze, které svatí Otcové, učitelé církevní a papežové zanechali. ¹³

§ 2. ČINNOST NASTUPCŮ LVA XIII.

Pius X.: Zavedení akademických stupňů. Studijní řád pro semináře. Papežský biblický ústav.

Nebude nemístné, když zde vděčně vzpomeneme, jak zvláště užitečná opatření učinili za týmž účelem v následující době Naši předchůdci, opatření, která by se mohla nazvat doplněním neb ovocem šťastné iniciativy Lva XIII. Úmyslem Pia X. bylo »učinit opatření, aby byl připraven dostatečný počet učitelů, kteří by v katolických školách vykládali Písmo sv. s osvědčenou, vážnou a důkladnou učeností«. Proto zavedl »akademické stupně licenciátu a doktorátu vědy biblické, které měly být udělovány biblickou komisí«. ¹⁴ Dále chtěl dosáhnout, aby budoucí kněží sami nejen znali dokonale význam, svéráz a učení bible, nýbrž aby i službu slova Božího správně a obratně mohli konat a Bohem vdechnuté knihy proti námitkám bránit. Proto vydal směrnice pro biblické studium, které by *byly* zachovány v kněžských seminářích. ¹⁵ Konečně chtěl, »aby v městě Římě vzniklo středisko vyššího biblického studia, které by nejúčinnějším způsobem podporovalo biblickou vědu v duchu katolické Církve a s ní související studia«. Tak založil Papežský biblický ústav, který svěřil péči Tovaryšstva Ježíšova a který chtěl mít vybavený stolicemi pro vyšší odbory a všemi pomůckami biblického vzdělání. Za tím účelem vydal nařízení a předpisy, dílo to, při němž, podle svých vlastních slov uskutečnil spasitelnou a plodnou myšlenku Lva XIII. ¹⁶

Plus XI.: Povinnost získat akademické hodnosti. Opatství sv. Jeronýma pro revisi Vulgáty.

Všechna tato opatření a zařízení zdokonalil potom Náš bezprostřední předchůdce blahé paměti Pius XI. Tak stanovil mezi jiným, že nesmí nikdo v seminářích se stát profesorem biblického studia, jestliže nevykonal zvláštní studia v tomto oboru a nezískal před Biblickou komisí nebo v Biblickém ústavě pravoplatně akademických hodností. Tyto stupně měly mít též práva a účinky, jako pravoplatně získané hodnosti v theologii nebo církevním právu. Rovněž nařídil, že nikomu nesmí být uděleno nějaké obzvláštní právo, jež s hlediska církevně právního přináší s sebou závazek vykládat lidu Písmo sv., jestliže nemá, kromě ostatních požadavků, také licenciát nebo doktorát biblických věd. Zároveň nabádal generální představené řádů a náboženských společností, jakož i biskupy celého katolického světa, aby posílali své nejschopnější bohoslovce na Papežský biblický ústav, aby tam navštěvovali přednášky, a získali akademické hodnosti. Tuto výzvu posílil svým vlastním příkladem, když k tomuto účelu určil štědrý roční příspěvek.¹⁷

S úchvalou a souhlasem Pia X. bylo roku 1907 »benediktinům nařízeno, aby po vědeckém zkoumání připravili všechno, čeho je třeba k novému vydání latinského překladu bible, tak zvané Vulgáty«.¹⁸ Tento »pracný a obtížný podnik«, jenž vyžaduje mnoho času a velkého nákladu, ukázal se velmi užitečným výtečnými svazky, které již vyšly. Aby pak dal dílu jistý a pevný základ, zřídil Pius XI. v Římě klášter sv. Jeronýma, kterýžto klášter se má této práci výlučně věnovat, a vybavil jej bohatou knihovnou a jinými pomůckami pro vědecká badání.¹⁹

§ 3. SNAHY PAPEŽŮ O POUŽÍVÁNÍ A ROZŠÍŘENÍ PÍSMO SV.

Nutno připomenout též na tomto místě, jak Naši předchůdci snažně doporučovali kázání, zbožnou četbu a rozjímání Písma sv., studium při každé naskytnuvší se příležitosti. Tak schválil obzvláště Pius X. spolek sv. Jeronýma, který se snaží povzbudit věřící k chvályhodnému zvyku číst a rozjímat svatá evangelia a který by rád podle možnosti tento obyčej usnadnil. Nabádal k horlivé stálosti v tomto počínání, jež nazval »nesmírně užitečným, nejvyšším časovým prostředkem, který velmi přispívá k tomu, aby byl odstraněn názor, jako by Církev byla nepřítelkyní četby Písma svatého v mateřské řeči aneb nějak této četbě překážela«²⁰ Benedikt XV. zdůraznil u příležitosti 1500. výročí smrti sv. Jeronýma, velkého mistra výkladu Písma, pokyny a příklad tohoto učitele. Rovněž doporučil zásady a pravidla Lva XIII. a sv. Jeronýma a dal sám, jiné v tomto oboru nejvyšší

časové podněty, jichž by nemělo být nikdy zapomenuto. Potom nabádal »všechny syny Církve, především duchovenstvo, k úctě k Písmu sv., spojené se zbožnou četbou a neustálým rozjímáním“. »V těchto listech třeba hledat«, tak dovozoval, »pokrm, jenž živí duchovní život k dokonalosti«, a dále: »své nejhlavnější upotřebením nachází Písmo sv. tam, kde běží o to, aby kazatelský úřad byl věrně a úspěšně zastáván.« Znovu pochválil činnost spolku sv. Jeronýma, kterýžto spolek se stará o pokud možno největší rozšíření evangelií a Skutků apoštolských, »aby nebylo ani jediné křesťanské rodiny, která by jich neměla, a aby si všichni zvykli na jejich denní četbu a rozjímání«.²¹

§ 4. OVOCE TÉTO MNOHOSTRANNÉ ČINNOSTI

Je tedy slušné a milé uznat, že tak učinily biblická věda a používání bible mezi katolíky velké pokroky. Příčinu toho třeba hledat nejen v předpisech a ustanoveních, výzvách Našich předchůdců, nýbrž i v pracích a snahách všech těch, kteří jich věrně uposlechli, ať již rozjímáním, zkoumáním a spisovatelskou činností aneb poučováním, kázáním, překladem a rozšiřováním Písma sv. Z vysokých bohovědných a biblických škol a především z Našeho Papežského biblického ústavu vyšlo již mnoho ctitelů Písma sv. a denně vycházejí další, kteří v horoucí lásce k Posvátným knihám naplňují mladé duchovenstvo toužou láskou a zprostředkují mu s oddanou horlivostí vědomosti, jichž sami nabyli. Mnozí z nich podpořili i uveřejněnými díly mnohostranně biblickou vědu a podporují ji, buď tím, že vydávají posvátné texty podle zásad textové kritiky, je vykládají, osvětlují, překládají do moderních jazyků aneb předkládají Písmo sv. věřícím ke zbožné četbě a rozjímání aneb konečně pěstují a použitelnými činí profánní vědy, které jsou prospěšny výkladu Písma. Tyto a jiné počiny, které se stále dále rozšiřují a rozrůstají, jako biblické spolky, sjezdy, biblické týdny, biblické knihovny, spolky pro rozjímání evangelií, skýtají nám bezpečnou naději, že i v budoucnosti úcta k Písmu sv., jeho užívání a znalost stále více a více se budou rozmáhat k užtku duší. To se však stane jen tehdy, když všichni budou rozhodně, horlivě a s plnou důvěrou trvat na Lvem XIII. stanoveném, jeho nástupci zevrubně a úplně vysvětleném, Námi potvrzeném a podporovaném programu biblického studia — na jediné to bezpečném a zkušeností osvědčeném — a nedají se nijak odstrašit obtížemi, které jako všude v životě lidském, nebudou nikdy chybět i při tomto nádherném díle.

II. ČÁST POUČNÁ

STUDIUM PÍSMÁ SV. V NAŠÍ DOBĚ

Současný stav biblické vědy.

Všichni si mohou snadno všimnout, že se stav biblické vědy a jejích pomocných odvětví za posledních padesát let značně změnil. Když Náš předchůdce vydal okružní list Providentissimus Deus, bylo, abychom o jiném pomlčeli, stěží to neb ono místo v Palestině vědeckými vykopávkami prozkoumáno. Dnes však staly se takové výzkumy mnohem četnějšími a skýtají nám, díky přísnější metodě a zkušeností zdokonalené technice, mnohem četnější a bezpečnější výsledky. Kolik světla z tohoto badání plyne pro správnější a dokonalejší výklad biblických knih, ví každý odborník, vědí všichni, kteří tato studia pěstují. Důležitost těchto výzkumů se zvětšuje četnými objevenými písemnými památkami, které podstatně přispívají k poznání řečí, písemností, událostí, mravů a způsobů bohopocty nejstarších národů. Nemenší význam má dnes i častý nález a průzkum tak zvaných papyrů, které úspěšně přispěly k znalosti literatury a zřízení veřejného i soukromého života, především doby našeho Spasitele. Kromě toho byly nalezeny a pečlivě uveřejněny staré rukopisy Posvátných knih. Výklad Písma církevních Otců jest všeobecněji a důkladněji prozkoumán. Způsob řeči, druhy vypravování a způsob psaní starých možno osvětlit nespočtenými příklady.

Všechny tyto výsledky, jichž dosáhla naše doba, ne bez zvláštního úmyslu božské Prozřetelnosti, vyzývají takřka vykladače Písma sv. a nabádají je, aby radostně použili tohoto zářícího, nám daného světla, aby hlouběji vnikli do slova Božího, je zřejměji osvětlili a jasněji vyložili. Jestliže, k Své velké útěše, vidíme, že exegeté této výzvy již horlivě uposlechli, pak to zajisté není posledním a nejmenším ovocem okružního listu Našeho předchůdce Lva XIII. On, předvídaje tento nový rozkvět biblické vědy, volal katolické exegety k práci a zároveň jim moudře naznačil pracovní metodu. Aby tato práce nejen neomrzela pokračovala, nýbrž byla vždy dokonalejší a plodnější, to jest též účelem tohoto Našeho okružního listu. Chceme všem ukázat, co zbývá ještě vykonat a v jakém duchu mají katoličtí exegeté dnes přistoupit k svému velkému a vznešenému úkolu, a zároveň chceme dodat pracovníkům, kteří jsou horlivě činní na vinici Páně, nové nadšení a novou odvahu.

§ 1. POUŽÍVÁNÍ PŮVODNÍCH TEXTŮ PÍSMÁ SVATÉHO

Studium biblických jazyků.

Katolickému exegetovi, který si přeje pochopit a vykládat Písmo svaté, doporučovali již církevní Otcové, především Augustin, studium starých jazyků a používání původního textu.²² Vědecké poměry byly tehdy však takové, že hebrejský jazyk znali jen málokteří, a též tito jen nedokonale. A ve středověku, kdy rozkvétala scholastická theologie, byla dávno i řečtina už tak málo známá, že i velcí učitelé tehdejší doby byli odkázáni při výkladu Posvátných knih výlučně na latinský překlad, tak zvanou Vulgátu. Naproti tomu za našich dnů jest nejen řečtina, která od doby humanistické renesance povstala k novému životu, téměř všem znalcům starověku a literatury známa, nýbrž i znalost hebrejštiny a jiných východních jazyků jest mezi učenici velmi rozšířena. Kromě toho vykladači bible jsou v dnešní době k dispozici četné pomůcky, aby se mohl těmto jazykům naučit a jistě by neušel výtce lehkomyšlnosti a nedbalosti, kdyby zanedbáváním jazykového studia si uzavíral přístup k původním textům. Jest zajisté povinností exegetovou, aby i nejnepatrnější věc, která vnuknutím Ducha sv. vyplynula z pera svatopiscova, zachytil s největší pečlivostí a uctivostí, aby myšlenky svatopiscovy vystihl nejhloběji a nejúplněji. Proto nechť svědomitě usiluje o to, aby si osvojil stále větší znalost biblických a též jiných východních jazyků a svůj výklad Písma podepřel všemi pomůckami, jež skýtají různá odvětví filologie. O to se pečlivě snažil sv. Jeroným, pokud to tehdejší stav jazykových znalostí dovoľoval; o to usilovali též s neumdlévající horlivostí a s nemalým zdarem mnozí velcí exegeté 16. a 17. století, ačkoliv tehdy znalost jazyků byla ještě mnohem menší než dnes. Podle stejných zásad třeba proto vykládat původní text; byv napsán svatopiscem samým, má vyšší autoritu a větší důležitost než každý, byť i sebelepší překlad staré nebo nové doby. Toho se dosáhne tím snáze a s větším úspěchem, jestliže exegeta spojí se znalostí jazyků též důkladné školení v textové kritice.

Důležitost textové kritiky.

Jak velký význam třeba přikládat textové kritice, o tom nás poučuje případně již sv. Augustin, který uvádí mezi pravidly, která stanoví pro biblické studium, na prvním místě péči o kriticky správný text. »K opravě rukopisů,“ praví slavný církevní učitel, »musí především směřovat bdělá

péče těch, kteří chtějí porozumět Písmu sv.: opraveným rukopisům musí ustoupit neopravené.«²³ Tato věda, tak zvaná textová kritika, jíž se chvályhodně a úspěšně používá při vydávání profánních spisů, uplatňuje se dnes vším právem též na posvátných knihách, a to právě pro úctu, kterou slovu Božímu jsme povinni. Neboť jejím úkolem jest posvátný text pokud možno nejdokonalejším způsobem obnovit jej od kazů, které jsou zaviněny nespolehlivostí opisovatelů, očistit a jej podle možnosti zbavit přídavek a mezer, přemístění a opakování a jiných podobných chyb, které se při staletém podání obyčejně vplíží do písemných děl. Před několika desítilétími ještě někteří učenci používali textové kritiky zcela libovolně, nezřídka tak, že by bylo možno se domnívat, že tak činí, aby své předpojaté názory vnesli do posvátného textu. Avšak dnes dosáhla textová kritika takové pevnosti a jistoty ve svých pravidlech, že se stala výborným nástrojem, aby Písmo sv. bylo častěji a přesněji vydáno, a že naproti tomu jakékoliv zneužití se dá snadno zjistit. Není též třeba připomínat — vždyť všem, kteří se zabývají studiem Písma sv., jest to věcí známou a běžnou — v jak velké úctě měla Církev od počátku až podnes textová kritická studia.

Dnes, kdy tento obor dospěl k tak vysoké dokonalosti, jest proto pro zástupce biblické vědy čestnou, byť i ne vždy snadnou povinností všemi prostředky pečovat o to, aby s katolické strany byla pokud možno brzo pořízena kritická vydání jak biblických knih, tak i starých překladů, která při nejplnější úctě k posvátnému textu svědomitě šetří všech kritických pravidel. Tato zdlouhavá práce jest nejen nutná, aby bylo správně porozuměno z božského vnuknutí pocházejícím Posvátným spisům; je též — nechat' to všichni vědí — nutným požadavkem vděčnosti, kterou jsme Boží Prozřetelnosti povinni za to, že seslala tyto knihy s trůnu své velebnosti jako list Otce svým dětem.

Smysl dekretu všeobecného sněmu tridentského o používání Vulgáty. Překlady do moderních jazyků.

Ať však nikdo nespátříje v naznačeném upotřebení kriticky zpracovaného původního textu nějaký útok na moudré předpisy všeobecného sněmu tridentského o latinské Vulgátě.²⁴ Neboť, jak dosvědčují dějinné prameny, obdrželi předsedové všeobecného sněmu úkol poprosit jménem posvátného všeobecného sněmu papeže — jak to i skutečně učinili — aby byl pořízen²⁵ nejprve podle možnosti opravený latinský, potom však i řecký a hebrejský text Písma sv. a své doby vydán k potřebě svaté Církve Boží.

Jestliže tomuto přání nemohlo být tehdy pro obtížné časové poměry a jiné překážky plně vyhověno, tu bude možno je dnes, tak pevně doufáme, spoluprací katolických učenců tím dokonaleji a úplněji splnit. Jestliže všeobecný sněm tridentský chtěl, aby Vulgáta byla oním latinským překladem, »jehož všichni používají jako autentického«, tu platí toto ustanovení, jak každý ví, jen pro latinskou Církev, a to pro úřední používání Písma sv. Není pochyby o tom, že nezmenšuje nižádným způsobem autority a významu původního textu. Vždyť neběželo tehdy o původní texty, nýbrž o latinské překlady, které v té době kolovaly. Mezi těmito, tak nařídil právem všeobecný sněm, měl mít přednost onen, který »po mnohá staletí trvajícím používáním v Církvi samé se osvědčil«. Tato převyšující autorita Vulgáty, její tak zvaná autenticita, nebyla tedy všeobecným sněmem prohlášena v první řadě z kritických důvodů, nýbrž pro řádné, mnohá staletí trvajícím používání tohoto překladu v chrámech. Toto používání dokazuje, že Vulgáta, jak Církev jí rozuměla a rozumí, jest ve všech věcech víry a mravů prosta všeho omylu, takže, jak Církev sama dosvědčuje a potvrzuje, může být používána v rozhovorech, přednáškách a kázáních jistě a bez nebezpečí nějakého omylu. Tuto autenticitu nelze tedy nazývat v první řadě kritickou, nýbrž spíše právní. Proto neodporuje autoritě Vulgáty, když v otázkách církevní nauky tato nauka je dokazována a dokládána i z původních textů. Ano, ona to dokonce požaduje; nepřekáží ani to, aby se původní texty vzaly všude na pomoc, aby správný smysl Písma sv. se stále více odhaloval a osvětloval. Dekret všeobecného sněmu tridentského též nezapovídá pořizovat k potřebě a prospěchu věřících a k snazšímu porozumění slovu Božímu překlady v mateřském jazyku, i z původních textů, jak se to s úchvalou církevní autority již na mnoha místech, jak víme, chvalitebně stalo.

§ 2. VÝKLAD PÍSMÁ SVATÉHO

Důležitost literárního smyslu a jeho zkoumání.

Katolický exegeta, jsa znamenitě vyzbrojen znalostí starých jazyků a pomůckami textové kritiky, nechť přistoupí k úkolu, který jest **ze** všech mu daných nejvyšším, k nalezení a vyložení pravého smyslu Posvátných knih. Přitom nechť mají na mysli vykladači Písma, že jejich první a nejsnažnější péčí musí být jasně poznat a stanovit, který jest literární smysl biblických slov, z něhož jedině — jak výborně podotýká sv. Tomáš — možno dokazovat. Tento literární smysl nechť tedy vykladači najdou se vši

pečlivostí využívající jazykových znalostí, berouce zřetel na souvislost a porovnávající podobná místa — jsou to pomůcky, jichž všech se obvykle používá i při výkladu profánních spisů — aby myšlenka spisovatelova byla jasně vyjádřena. Vykladači Písma sv. nechať si však připomenou, že zde běží o inspirované slovo Boží, jež Bůh sám Církvi svěřil k ochraně a k výkladu. Nechať proto přihlížejí s nemenší pečlivostí k prohlášením a ustanovením učitelského úřadu církevního, jakož i k výkladům svatých Otců a k »analogii víry«, jak moudře poznamenal Lev XIII. ve svém okružním listu *Prividentissimus Deus*.²⁶ A zvláště necht' pečují, aby nevysvětlovali jen věci — jak jest tomu k Našemu politování v některých komentářích, které spadají do dějin, starovědy, filologie a jiných podobných věd. Zajisté mají, pokud jest to na prospěch exegese, takové věci účelným způsobem uvést; avšak především musí ukázat, co jest theologickou naukou ve věcech víry a mravů jednotlivých knih a textů. Tak jejich výklad Písma bude užitečný nejen theologům při výkladu a důkazu nauk víry, nýbrž bude i prospěšný kněžím při hlásání křesťanské nauky lidu a konečně bude nápomocným všem věřícím, aby žili svatým a křesťana důstojným životem.

Správné používání duchovního smyslu.

Jestliže katoličtí exegeté podají takový výklad Písma, jenž jest, jak řečeno, především theologické povahy, umlčí účinně ty, kteří vždy znovu tvrdí, že nacházejí v biblických komentářích stěží něco, co by povznášelo ducha k Bohu, duši živilo a podporovalo niterný život, a kteří proto zdůrazňují, že musí vzít své útočiště k duchovnímu, a jak praví, k mystickému výkladu. Jak málo mají tito lidé s takovým tvrzením pravdu, ukazuje právě zkušenost oněch mnohých, kteří, slovo Boží vždy znovu uvažující a rozjímající, svou duši zdokonalili a naplnili se vřelou láskou k Bohu. Totéž jasně ukazuje stálá praxe Církve a pobídky největších Učitelů.

Zajisté není vyloučen z Písma sv. všechen duchovní smysl. Bůh předurčil a zařídil ve své moudrosti výroky a události Starého Zákona tak, že minulé předznačovalo duchovním způsobem, co se mělo stát v Novém Zákoně milosti. Jako proto musí exegeté nalézt a vyložit vlastní, nebo jak říkají, literární smysl slov, jež svatopisec měl na mysli a vyjádřil, tak musí i nalézt a vyložit duchovní smysl, pokud jest jen náležitě zjištěno, že je to smysl vskutku od Boha chtěný. Neboť jen Bůh mohl tento duchovní smysl znát a nám zjevit. Sám božský Spasitel v evangeliích nám tento smysl

ukazuje a o něm poučuje. Po příkladu Mistrově jej též zvěstují apoštolé slovem a písmem. Dosvědčuje nám jej nepřetržité podání Církve a dokazuje konečně prastaré používání v liturgii, kde vždy může být oprávněným způsobem použito známého slova: »Zákon modlitby jest zákonem víry.« Tento duchovní smysl tedy, jež Bůh sám zamýšlel a předurčil, nechat katoličtí exegeté odhalují a podávají s pečlivostí, kterou vyžaduje důstojnost slova Božího; naproti tomu nechat se svědomitě střeží předkládat jiné přenesené významy jako pravý smysl Písma sv. Zvláště při vykonávání úřadu kazatelského může volnější použití Písma sv. přispět k ozřejmění a doporučení nauk víry a mravů, je-li přitom jen šetřeno míry a účelu. Nesmí se však nikdy zapomenout, že takové používání Písma sv. je jaksi zevnější a dodatečné. Kromě toho zvláště dnes není bez nebezpečí, neboť věřící, především jsou-li v posvátných a profánních vědách vzděláni, chtějí vědět, čemu Bůh sám v Písmu sv. učí a ne co výmluvný kazatel neb spisovatel s obrátným použitím biblických slov přednáší. »Neboť slovo Boží je živé, účinné a ostřejší než každý dvojsečný meč; proniká až do rozdělení duše a ducha, do kloubů i morku, a je soudcem nad myšlenkami a úmysly srdce«²⁷, nepotřebuje nikterak umělkování nebo lidského přizpůsobení, aby hnulo a otřásl duší. Posvátné knihy, sepsané vnuknutím Ducha Božího, jsou samy sebou přebohaté na pravý smysl. Jsou naplněné božskou silou a jsou samy sebou mocné. Ozdobeny nebeskou krásou, svítí a září samy sebou, jen když je vykladač vyloží tak správně a přesně, že se odkryje celý jejich poklad moudrosti a důmyslu, který se v nich skrývá.

Povzbuzení ke studiu svatých Otců a velkých exegetů.

Při plnění tohoto úkolu skýtá katolickému exegetovi výbornou pomoc studium oněch děl, v nichž svatí Otcové, učitelé Církve a vynikající vykladači staré doby vyložili Posvátné knihy. Profánním vzděláním a znalostí jazyků se sice tyto staří vykladači Písma někdy nevyrovnali našim dnešním exegetům; přece však pro úřad od Boha jim v Církvi určený, vynikají hlubokomyslným patřením věcí nebeských a podivuhodnou bystrostí ducha, čímž hluboko vnikají do tajů slova Božího a odhalují, co může přispívat k tomu, aby nauka Kristova byla objasněna a svátost života podporována. Třeba litovat, že tyto drahocenné poklady křesťanského starověku jsou některým našim dnešním spisovatelům příliš málo známy a že též badatelé dějin exegeze nevykonali ještě všeho, čeho jest třeba k náležitému výzkumu a správnému zhodnocení tak důležité oblasti. Kéž

by se našlo hodně mnoho učenců, kteří by horlivě studovali katolické komentátory a jejich díla, kteří by vyzvedli téměř nezměrné jimi sebrané poklady a tak účinně přispěli k tomu, aby bylo více a více zjevno, jak hluboko nahlédli do božské nauky Posvátných knih a jak krásně tyto vyložili, a aby i dnešní vykladači Písma si vzali z nich příklad a čerpali z toho užitečnou látku. Takovým způsobem se konečně uskuteční šťastné a plodné spojení mezi naukou a duchovním pomazáním starých a větším vzděláním a dokonalejší metodou novějších. Toto spojení přinese nové plody na poli biblických knih, které nemůže být nikdy dosti obděláno, nikdy docela sklizeno.

§ 3. ZVLÁŠTNÍ ÚKOLY VYKLADAČŮ PÍSM A V NAŠÍ DOBĚ

Nynější stav exegeze.

Plným právem můžeme doufat, že přitom i naše doba přispěje něčím k hlubšímu a důkladnějšímu výkladu Písma svatého. Neboť vykladači minulých století mnohé věci, zvláště z oboru dějin, jen stěží nebo nedostatečně vysvětlili, neboť jim chyběly skoro všechny znalosti, jichž je třeba k důkladnějšímu poznání těchto předmětů. Jak obtížné a takřka nepřístupné byly určité věci samým sv. Otcům, ukazují, abychom o jiném pomlčeli, opětovné pokusy výkladu prvních hlav Genese, jež učinili někteří z nich. Podobně i svatý Jeroným se vícekrát pokusil přeložit žalmy tak, aby jasně vynikl jejich literární nebo slovní smysl. U jiných biblických knih nebo míst upozorovala teprve novější doba obtíže, když důkladnější znalost starověku nahodila nové otázky, které skýtají hlubší pohled do stavu věci. Proto neprávem tvrdí ti, kteří neznají přesně stavu biblické vědy, že katolickému exegetovi našich dnů nezbývá ničeho přidat k tomu, co křesťanský starověk vykonal; naopak, naše doba přinesla velmi mnohé věci, které vyžadují nové šetření a nové zkoumání a dnešního exegetu nemálo podněcují k horlivému studiu.

Šetření svérázu svatopisců.

Naše doba přináší sice nové problémy a nové obtíže, ale Bohu díky, skýtá také exegetovi i nové cenné pomůcky. V této příčině třeba zvláště připomenout skutečnost, že katoličtí theologové, navazující na nauku sv. Otců a především Andělského všeobecného učitele, vyzkoumali a vyložili přesněji a dokonaleji povahu a účinky biblické inspirace, než jak tomu bylo v minulých stoletích. Vycházejí při tom od myšlenky, že svatopisec je při

sepsání biblické knihy »orgánem« čili nástrojem Ducha svatého, a to oduševnělým a rozumným nástrojem, a usuzují z toho právem, že pod božským vlivem používá svých sil a schopností tak, že každý může v knize jím sepsané »odkrýt svéráz a takřka charakteristické známky a rysy lidského spisovatele«. ²⁸ Exegeta musí proto s veškerou pečlivostí, nezanedbávaje žádného poznatku, jež přineslo novější zkoumání, se snažit zjistit, jaký byl svéráz a životní stav biblického spisovatele, v které době žil, kterých ústních neb písemných pramenů použil, kterého způsobu mluvy upotřebil. Takto pozná dokonaleji, kdo biblický spisovatel byl a co svým dílem zamýšlel. Neboť všichni dobře vědí, že nejdůležitějším pravidlem pro výklad jest přesně odhalit, co spisovatel říci zamýšlel. Tak vhodně poučuje již sv. Atanáš: »Zde třeba, jak tomu má být na všech jiných místech Písma sv., dbát toho, z jakého podnětu apoštol mluví. Je třeba si přesně a svědomitě všimnout, kdo jest spisovatelem a jaká jest věc, pro kterou psal, aby z nevědomosti nebo neporozumění nebyl opuštěn správný smysl.« ²⁹

Jest důležité šetřit literárních druhů, zvláště v dějinných vypravováních.

Literární smysl nějakého místa nejeví se však u slov a spisů starých východních autorů často tak zřejmým jako u našich dnešních spisovatelů. To, co staří Východané svými slovy chtěli vyjádřit, nedá se určit pouhými pravidly gramatickými neb filologickými, neb jen ze souvislosti; exegeta musí se takřka v duchu vrátit do oněch dávných staletí Východu a pomocí dějepisu, starovědy, ethnologie a jiných věd přesně určit, kterých slovesných druhů spisovatelé oné staré doby použít chtěli a skutečně použili. Staří Východané nepoužívali totiž k vyjádření svých myšlenek vždy těchže tvarů a způsobů mluvy jako my, nýbrž spíše oněch, jež u lidí jejich doby a jejich země byly obvyklé. Které byly tyto tvary mluvy, nemůže exegeta zjistit a priori, nýbrž jen pomocí pečlivého průzkumu staré východní literatury. Toto pak zkoumání, jež bylo v posledních desetiletích konáno s větší pečlivostí a pozorností než dříve, ukázalo jasněji, jakých způsobů mluvy se používalo za staré doby buď pro básnické líčení, nebo pro znázornění pravidel a zákonů života, nebo i pro vypravování dějinných skutečností a událostí. Toto zkoumání rovněž jasně ukázalo, že izraelský národ v dějepisectví značně převyšoval ostatní staré východní národy jak stářím zpráv, tak i věrným podáním skutečností. To je přednost, která má jistě svůj původ v charismatu božské inspirace a ve zvláštní náboženské

účelnosti biblického dějinného vypravování. Kdo má správný pojem o biblické inspiraci, nebude se divit, že se nicméně vyskytují u biblických spisovatelů tak jako u ostatních spisovatelů starověku některé znázornovací a vypravovací tvary, některé zvláštnosti, které hlavně přísluší semitským jazykům, vypravování, která by bylo možno nazvat »přibližnými«, dále jistý hyperbolický způsob vyprávění, někdy dokonce paradoxní výrazy, aby se tím lépe vryla věc do paměti. Vždyť z posvátných knih není vyloučen žádný způsob mluvy, jehož lidský jazyk používal u starých, zvláště na Východě, k vyjádření myšlenek, ovšem za předpokladu, že použitý druh mluvy nijak neodporuje svatosti a pravdivosti Boží. To již zdůraznil důvtipně jako vždy svatý Tomáš: »V Písmě svatém se nám předkládá božské způsobem, jehož užívají obyčejní lidé.«³⁰ Jak totiž podstatné Slovo Boží se stalo lidem ve všem podobným, »kromě hříchu«³¹, tak se stala i Boží slova, lidskou mluvou vyjádřená, ve všem podobna lidské řeči, kromě bludu. Toto z prozřetelnosti Boží pocházející »synkatabasis« neboli »snížení« již svatý Jan Zlatoústý vyzdvihoval největšími chválami a opětovně tvrdil, že se vyskytuje v Posvátných knihách.³²

Katolický exegeta, aby vyhověl dnešním požadavkům biblické vědy, musí proto při výkladu Písma sv. a při důkazu jeho bezbludnosti moudře používat i této pomůcky a přihlížet k tomu, co způsob mluvy nebo literární druh, jehož svatopisec používá, znamená pro správný a vhodný výklad. A nechat' jest přesvědčen, že nesmí tuto část svého úkolu zanedbávat bez velké škody pro katolickou exegesi. Nezřídka totiž — abychom se dotkli jen toho jednoho — když někteří lidé vždy znovu vytýkají, že bibliční spisovatelé se odchýlili od dějinné věrnosti nebo zaznamenali skutečnosti méně přesně, nejde často o nic jiného, než o obvyklé, lidem starověku vlastní druhy mluvy a vypravování, jichž se obvykle používalo všude ve vzájemném obcování a jež byly v denním styku uznaně považovány za dovolené. Slušnost a spravedlivost úsudku žádá proto, aby takovým způsobům vyjadřovacím, jestliže se vyskytují ve slově Božím, vyjádřeném pro lidi lidským způsobem, se nepřičítal omyl, jak se jim též nepřičítá, když se jich používá v každodenním životě. Když se tak poznají a správně posuzují tyto druhy mluvy a psaní starých, tu se dají vyvrátit mnohé námitky, jež jsou vyslovovány proti pravdivosti a dějinné věrnosti Posvátných knih. Studium této otázky rovněž přispěje i pro hlubší a jasnější porozumění myšlenek svatopiscových.

Podporování studií starovědy.

Naši zástupci biblické vědy necht' tedy věnují i této věci patřičnou pozornost a nechat' přihlížejí ke všemu, co nového archeologie, starověké dějiny a dějiny staré literatury přinesly a co napomáhá k tomu, aby byl správně chápán úmysl starých spisovatelů, jakož i způsob a ráz jejich myšlení, vypravování a psaní. V této příčině necht' si uvědomí katoličtí laici, že nejen užitečně přispívají profánní vědě, nýbrž že budou mít velikou zásluhu i o věc křesťanskou, jestliže se věnují s veškerým úsilím a pílí výzkumu a probádání starověku a tak podle svých sil přispějí k vyřešení dosud nevyjasněných otázek. Všechno lidské poznání, i když není náboženské povahy, má již v sobě jakousi mu vlastní důstojnost a hodnotu — vždyť je konečným účastenstvím na nekonečném poznání Božím —; je-li ho však použito k tomu, aby byly dokonale objasněny otázky, jež se týkají Boha a božských věcí, tak se mu tím dostává nového, vyššího důstojenství a posvěcení.

§ 4. JAK POJEDNÁVATI O OBTÍŽNÝCH OTÁZKÁCH

Obtíže, jež novější bádání rozřešilo.

Svrchu zmíněným zevrubnějším výzkumem starého Východu, důkladnějším studiem původního textu Písma svatého, rozsáhlejší a dokonalejší znalostí jazyků biblických a východních vůbec, bylo s pomocí Boží šťastně dosaženo toho, že nyní jsou objasněny a vyřešeny mnohé otázky, jež byly v době Našeho předchůdce nesmrtelné památky Lva XIII. od kritiků, kteří byli mimo Církev aneb dokonce proti ní nepřátelsky smýšleli, přednášeny proti pravosti, stáří, neporušenosti a dějinné spolehlivosti biblických knih. Katoličtí exegeté použili těchže vědeckých zbraní, jichž protivníci nezřídka zneužívali, správným způsobem a podali tak výklady, které jednak souhlasí s katolickou naukou, jednak stačí na obtíže, které novější výzkumy a nálezy přinesly anebo které starověk zanechal naší době nerozřešeny. Tak se stalo, že důvěra k autoritě a dějinné věrnosti bible, jež byla četnými útoky u mnohých otřesena, je dnes u katolíků obnovena. Ba, jsou dokonce i mezi nekatolíky spisovatelé, kteří klidným a věcným bádáním byli přivedeni k tomu, aby se vzdali novějších náhledů a vrátili se, aspoň tu a tam, ke starším názorům. Tato změna je z veliké části plodem neomrzelé práce, s níž katoličtí vykladači Písma, nedávše se mást obtížemi a překážkami všeho druhu, usilovali ze všech sil,

aby výsledků dnešního vědeckého badání v oblasti archeologie, dějin a jazykové vědy prospěšně využili pro řešení nových otázek.

Dosud nerozřešené nebo nerozřešitelné obtíže.

Nikdo se nesmí divit, že dosud nebyly ještě úplně vysvětleny všechny obtíže, nýbrž že i dnes jsou ještě otázky, jež katolickému exegetovi působí nemálo námahy. Za tohoto stavu věcí není zajisté třeba klesat na mysli; nesmí se též zapomínat, že v lidské vědě není tomu jinak než v přírodě: počiny rostou pomalu a ovoce možno česat teprve po mnohé práci. Tak tomu bylo s mnohými otázkami, jež v minulosti zůstaly nerozřešeny a neodpověděny a teprve v přítomnosti byly pokrokem vědy šťastně vyřešeny. Proto možno doufat, že i obtíže, jež se dnes zdají být zcela spletenými a úplně neproniknutelnými, budou během doby neustálou prací trvale objasněny. Jestliže žádoucí řešení dlouho nepřichází a šťastný výsledek není přán nám, nýbrž se dostane snad teprve pozdějším pokolením, tu se nikdo nemůže nad tím soužit; neboť právem platí i pro nás, nač své doby kladli důraz Otcové, především Augustin.³³ Bůh ponechal v Posvátných, jím vnuknutých knihách úmyslně obtíže, aby nás to povzbuzovalo k horlivému studiu a zkoumání, a abychom si spasitelně byli vědomi hranic svého ducha, a tak byli školeni v patřičné pokoře. Proto nebylo by se i čemu divit, kdyby pro tu nebo onu otázku se nenalezla vůbec nikdy uspokojující odpověď; neboť běží někdy o temné věci, které jsou od přítomnosti a zkušenosti dneška příliš vzdáleny, a též exegese smí, jako jiné významné vědy, mítí svá tajemství, která zůstávají našemu duchu nepřístupna a nižádným úsilím nemohou býti rozluštěna.

Usilování o pozitivní řešení.

Tímto stavem věcí nesmí se však katolický exegeta, jenž má činnou i silnou lásku ke svému oboru a jest upřímně oddán svaté matce Církvi, nijak dát odstrašit. Jest třeba, aby se vždy a vždy znovu dal do obtížných, dosud nerozřešitelných otázek, nejen aby vyvrátil námitky protivníků, nýbrž především aby se dopracoval kladného řešení, které se shoduje s naukou Církve, zvláště s podáním o úplné bezbludnosti Písma svatého, a které je zároveň v náležitém souhlasu se zajištěnými výsledky profánních věd. Snahy těchto zdatných dělníků na vinici Páně třeba posuzovat nejen mírně a spravedlivě, nýbrž i láskyplně. Této povinnosti nechť jsou pamětlivi všichni ostatní synové Církve a nechť jsou daleci oné málo

opatrné horlivosti, která se domnívá, že musí proti všemu, co jest nové, již proto, že je to nové, bojovat nebo se chovat podezíravě. Necht' především mají na mysli, že v církevních ustanoveních a zákonech jde o věrouku a mravouku a že mezi mnohými věcmi, jež jsou obsaženy v Písmu svatém, v knihách zákonodárných, historických, mudroslovných a prorockých, jest jen málo těch, jejichž smysl byl církevní autoritou stanoven. Rovněž není o mnoho větší počet oněch věcí, kde jsou svatí Otcové zajedno. Proto zůstávají mnohé, a to velmi důležité otázky, při jejichž výkladu a vysvětlení katoličtí exegeté mohou a musí zcela svobodně osvědčit svou prozíravost a své nadání, aby tak jeden každý podle sil přispíval k všeobecnému užitku, ke vždy rostoucímu pokroku posvátné vědy a k obraně a cti Církve. Tato pravá svoboda dítek Božích, která jednak věrně trvá na nauce Církve, jednak vděčně přijímá a hodnotí jako dar Boží každý příspěvek profánních věd, jsouc nesena a podepřena láskou všech, jest podmínkou a pramenem všeho skutečného úspěchu a všeho trvalého pokroku katolické vědy. Výborně vyslovuje se o tom Náš nezapomenutelný předchůdce Lev XIII., když praví: »Jen když srdce jsou jednotna a zásady zajištěny, možno se z různých prací mnohých nadít velikých pokroků v této vědě.«³⁴

§ 5. POUŽÍVÁNÍ PÍSMO SVATÉHO PŘI POUČOVÁNÍ VĚŘÍCÍCH

Různé způsoby pastýřského použití bible.

Je to obrovská práce, kterou katolická exegese vykonala za téměř dva tisíce let, aby slovo Boží, jež bylo lidem v Písmu sv. darováno, bylo vždy hlouběji a dokonaleji chápáno a stále vroucněji milováno. Kdo pozoruje onu nesmírnou práci, snadno se přesvědčí o tom, že je pro věřící, především pro kněze, vážnou povinností, aby pokladu, jež největší duchové za tak mnohých staletí nashromáždili, nyní též vydatně a věrně používali. Vždyť Bůh nedal lidem Posvátných knih, aby uspokojil jejich zvědavost anebo poskytl materiál k práci a badání, nýbrž, jak poznamenává apoštol, aby Písmo svaté nás »přivedlo ke spáse věrou v Kristu Ježíši« a »člověk Boží byl dokonalý, způsobilý ke každému skutku dobrému«.³⁵ Nechat' tedy kněží, jimž je svěřena péče o věčnou spásu věřících, nejprve sami v pečlivém studiu probádají Posvátné knihy a je si modlitbou a rozjímáním osvojí; potom však ať horlivě rozdělují nebeská bohatství každého slova v kázáních, homiliích a promluvách a utvrzují křesťanskou nauku slovy z Písma svatého a osvětlují vhodnými příklady z posvátných

dějin, především z evangelia Krista Pána. Při vší této činnosti nechat se varují se svědomitou pečlivostí oněch akomodací, jež pocházejí jen z osobní libovůle a jsou zdaleka vzaty — tyto nejsou používáním, nýbrž zneužíváním slova Božího —; spíše ať přednášejí všechno tak výmluvně, tak jasně a zřejmě, že věřící budou nejen povzbuzeni a nadchnuti k pravému způsobu života, nýbrž též naplněni hlubokou úctou pro Písmo sv. Biskupové ať se potom snaží tuto úctu u svěřených sobě věřících ještě více den ze dne zvětšovat a zdokonalovat a všechny podniky podporovat, jimiž apoštolsky smýšlející mužové chvályhodně usilují budít a povznést znalost a lásku Písma svatého mezi katolíky. Nechat tedy věnují svou přízeň a pomoc zbožným spolkům, které mají za úkol rozšiřovat mezi věřícími Písmo svaté, především evangelia, a horlivě podporují jejich denní zbožnou četbu v křesťanských rodinách. S úchvalou církevní autority v mateřské řeči vydané překlady Písma svatého ať účinně doporučují svým slovem, a kde to liturgické zákony dovolují, vhodným používáním. Necht konají veřejné přednášky buď sami anebo konference o biblických otázkách, nebo ať se postarají, aby je konali jiní dobře školení duchovní řečníci. Všichni v duchovní správě působící kněží ať podle sil podporují a vhodným způsobem mezi různými třídami a stavy svého stádece rozšiřují časopisy, jež jsou v různých zemích chvalitebně a s velkým prospěchem vydávány, ať již tyto publikace mají za účel vědecké pojednání a vysvětlení biblických otázek, ať již zpracovávají výsledky takových šetření pro duchovní správu anebo pro potřeby věřících. Pastýři duší nechat jsou přesvědčeni, že v duchovní správě jim účinně pomohou všechny tyto prostředky a jim podobné, které vynalezne jejich apoštolská horlivost a pravá láska ke slovu Božímu.

Biblické vyučování v seminářích.

Je zřejmé, že kněží nebudou moci splnit všechny tyto své úkoly, jestliže za svých seminárních let nenačerpali činné a trvalé lásky k Písmu sv. Nechat proto biskupové, jimž přísluší otcovská starost o jejich semináře, pečlivě dbají, aby i v této věci nic nebylo zameškáno, co může přispívat k dosažení tohoto cíle. Učitelé Písma sv. ať přednášejí v seminářích celou biblickou nauku tak, aby mladým klerikům, kteří jsou vzděláváni pro kněžství a duchovní správu, zprostředkovali onu znalost Posvátných knih a vštíplili mu onu lásku k nim, bez nichž v apoštolátě nelze docílit žádného bohatého ovoce. Při exegetickém výkladu ať přihlížejí především k theologickému

obsahu, ať se varují zbytečných rozkladů a neprodlévají u otázek, které spíše uspokojují zvědavost a neprospívají pravému vedení a zdravé zbožnosti. Literární smysl a především theologický smysl ať přednášejí tak důkladně, vysvětlují tak věcně a vtiskují tak nadšeně, že se s jejich posluchači bude dít asi totéž, co s učedníky Ježíše Krista na cestě do Emauz, když tito po důkazných slovech Páně zvolali: »Zdali nehořelo v nás naše srdce, když vykládal nám Písma?«³⁶ Nechať se tak stane Písmo svaté nastávajícím kněžím Církve čistým a nevysychajícím pramenem pro vlastní duchovní život, pro kazatelský pak úřad však pokrmem a posilou. Jestliže profesori této důležité vědy v seminářích dosáhnou tohoto cíle, mohou mít radostné vědomí, že mnoho přispěli ke spáse duší, k prospěchu zájmů Církve, Boží cti a slávě a vykonali dílo opravdu apoštolské.

Význam slova Božího v dnešní válečné době: Útěcha v navštíveních; Cesta spravedlnosti pro všechny.

Jestliže platí pro všechny doby, ctihodní bratři a milovaní synové, co jsme právě vyložili, jistě mnohem více to platí v našich strastiplných dobách, kdy taktika všichni lidé a národy tonou v moři neštěstí, kdy nelidská válka hromadí trosky na trosky a krev na krev, kdy vzájemná nenávisť národů — jak s bolestí pozorujeme — v mnohých duších udusila nejen každý cit křesťanské mírnosti a lásky, ba dokonce i cit lidskosti. Kdo jiný může tyto rány lidské společnosti zahojit, než ten, k němuž kníže apoštolů pln lásky a důvěry volá: »Pane, ke komu půjdeme? Ty máš slova života věčného!«³⁷ K němu tedy, svému milosrdnému Vykupiteli, musíme podle sil přivést všechny zpět. On je božským těшитelem truchlících; on učí všechny, vládnoucí stejně jako poddané, opravdové právnosti, pravé spravedlnosti, vysokomyslné lásce. »Nikdo nemůže položit jiný základ, mimo ten, který je položen, a tím je Ježíš Kristus.«³⁸ Jeho však, Krista, budou všichni tím dokonaleji znát, tím vroucněji milovat a tím věrněji následovat, čím více budou nabádání k poznání a rozjímání Písma svatého, především Nového Zákona. Neboť, jak praví svatý Jeroným: »Neznat Písmo svaté znamená neznat Krista,«³⁹ a »jestliže jest něco, co moudrého v tomto životě sílí a mu napomáhá zachovat vyrovnanou mysl, pak je to, myslím, rozjímání a znalost Písma svatého.«⁴⁰ Zde ti, kteří jsou sužováni a drceni protivenstvím a neštěstím, načerpají pravou útěchu a božskou sílu, aby trpěli a všechno snášeli. Zde, ve svatých evangeliích, zjevuje se všem Kristus, nejvyšší a nejdokonalejší ideál spravedlnosti, lásky a

milosrdenství, zde se lidskému pokolení, pokrytému ranami a obtíženému starostmi, otevírají prameny božské milosti, jíž se nesmí pohrdat, poněvadž bez ní nemohou národy a vládcové národů zjednat obecný pokoj a jednomyslnost duší. Zde konečně poznají všichni Krista, »jenž je hlavou všeho knížectva a vší mocnosti«⁴¹, a »který nám jest učiněn od Boha moudrostí a spravedlností a posvěcením i vykoupením«⁴²

ZÁVĚR

Napomenutí zástupců biblické vědy.

Tím jsme vyložili a doporučili požadavky, jež kladou potřeby naší doby na utváření biblických studií. Tak Nám zbývá jen ještě, ctihodní bratři a milovaní synové, abychom všem zástupcům biblické vědy, kteří jsou oddanými syny Církve a její nauku a nařízení věrně plní, s otcovskou láskou blahopřáli, že jsou vyvoleni a povoláni k tak vznešenému úřadu, a abychom jim zároveň dodali mysl, aby i nadále šťastně převzatý úkol konali s denně novou silou, s plnou horlivostí a se vší pečlivostí. Pravíme: vznešený úkol. Vždyť co jest vyššího, než zkoumat, vykládat věřícím přednášet, proti nevěřícím bránit samo slovo Boží, darované lidem vnuknutím Ducha svatého? Tímto duchovním pokrmem živí se vlastně duše vykladače Písma a posiluje se »k myšlence na víru, k útěše v naději a k povzbuzení v lásce«.⁴³ »V těchto studiích žít, tyto pravdy rozjímat, ničeho jiného nehledat: nezdá se vám to být již zde na zemi přebýváním v nebesích?«⁴⁴ Touže stravou nechat' jsou živeny duše věřících; z ní nechat' čerpají poznání a lásku k Bohu, pokrok ve vnitřním životě a štěstí. Vykladači Písma svatého ať se tedy věnují celou duší tomuto svatému úkolu. »Nechat' se modlí, aby nabyli porozumění«⁴⁵, nechat' pracují, aby den ze dne vnikali hlouběji do tajemství Posvátných knih; nechat' učí a káží, aby odkryli i jiným poklady slova Božího. Co v minulých stoletích vykladači Písma vykonali s nádherným úspěchem, s tím ať závodí podle sil též exegeté našich dnů, aby Církev, jako v minulosti, tak i dnes, měla vynikající mistry výkladu Písma a věřící nabývali jejich působením a úsilím z Písma svatého zářící světla, povzbuzení a radosti. Při tomto těžkém a důležitém úkolu nechat' mají i oni »na potěšení Posvátné knihy«⁴⁶ a nechat' jsou pamětliví zaslíbené odměny; vždyť tak jest řečeno: »Učení pak skvít se bude jako lesk oblohy, a kteří spravedlnosti vyučují mnohé, jako hvězdy na věčné časy.«⁴⁷

A nyní přejeme ze srdce všem synům Církve a především učitelům biblické vědy, mladým klerikům a duchovním řečníkům, aby »slovo Boží stále rozjímající okoušeli, jak dobrý a líbezný je duch Páně«. ⁴⁸ K tomu udělujeme vám všem a každému zvláště, ctihodní bratři a milovaní synové, jako záruku božských darů a jako znamení Své otcovské přízně plni lásky v Pánu apoštolské požehnání.

Dáno v Římě, u Svatého Petra, dne 30. září, ve svátek svatého Jeronýma, velikého Učitele výkladu Písma, v roce 1943, v pátém Našeho pontifikátu.

Pius P. P. XII.

POZNÁMKY K ENCYKLICE DIVINO AFFLANTE SPIRITU

- 1 II Tim 3, 16n.
- 2 Čtvrté zasedání, čtvrtý dekret; Ench. Bibl. N. 45.
- 3 Třetí zasedání, hl; Ench. Bibl. N. 62.
- 4 Sermo ad alumnos Seminariorum ... in Urbe (24. června 1939); Acta Ap. Sedis XXXI (1939), str. 245—251.
- 5 S. Theol. Ia, q. 70, art. 1 ad 3.
- 6 De Gen. ad litt. 2, 9, 20; PL XXXIV, 270n; CSEL. XXVIII (Sectio III. pars 2), str. 46.
- 7 Leonis XIII, Aeta XIII, str. 355; Ench. Bibl. N. 106.
- 8 Cf. Benedikt XV. Enc. Spiritus Paraclitus, Acta Ap. Sedis XII (1920), str. 396; Ench. Bibl. N. 471.
- 9 Leonis XIII, Aeta XIII, str. 357 n; Ench. Bibl. N. 109 n.
- 10 Srov. tamtéž str. 328; Ench. Bibl. N. 67 n.
- 11 Apoštolský list Hierosolymae in coenobio ze dne 17. září 1892; Leonis XIII, Acta XII, str. 239—241; viz str. 240
- 12 Brv. Leonis XIII, Acta XVII, str. 232 n; Ench. Bibl. N. 130—141; viz N. 130, 132.
- 13 List Papežské biblické komise arcibiskupům a biskupům italským z 20. srpna 1941; Acta ap. Sedis XXXIII (1941), str. 465-472.
- 14 Apoštolský list Scriptorum Sanctae ze dne 23. února 1904; Pii X, Acta I, str. 176-179; Ench. Bibl. N. 142—150; viz N. 143—144.
- 15 Srv. Apošt. list Quoniam in re biblicae ze dne 27. března 1906; Pii X, Acta III, str. 72—76; Ench. Bibl. N. 155—173; viz N. 155.
- 16 Apošt. list Vineae electae ze dne 7. května 1909; Acta Ap. Sedis I (1909), str. 447—449; Ench. Bibl. N. 293—306; viz N. 296 a 294.
- 17 Srv. Motu proprio Bibliothecarum scientiarum ze dne 27. dubna 1924; Acta Ap. Sedis XVI (1924), str. 180—182; Ench. bibl. N. 518—525.
- 18 List nejed. opatovi D. Aldanu Gasquetovi ze dne 3. prosince 1907; Pii X, Acta IV, str. 117—119; Ench. Bibl. N. 285 n.
- 19 Apošt. konstituce Inter praecipuas ze dne 15. června 1933; Acta Ap. Sedis XXVI (1934), str. 85—87.
- 20 List Jeho Eminenci kard. Cassettovi Qui piam ze dne 21. ledna 1907; Pii X, Acta IV, str. 23—25.

- 21 Okružní list Spiritus Paraclitus ze dne 15. září 1920; Acta ap. Sedis XII (1920), str. 385—422; Ench. Bibl. N. 457—580; viz N. 457, 495, 497, 491.
- 22 Srov. na př. Hieron., Praef. in I V Evang. ad Damasum; PL XXIX, 526 n; August., De doct. christ. II, 16; PL XXXIV, 42 n.
- 23 De doct. christ. II, 21; PL XXXIV, 46.
- 24 Decr. de editione et usu Sacrorum Librorum; Conc. Trid., Ausgabe der Görresgesellschaft, svazek V, str. 91 n.
- 25 Tamtéž, svazek X, str. 471; srov. svazek V, str. 29, 59, 65; svazek X, str. 446 n.
- 26 Leonis XIII Acta, str. 345 n; Ench. Bibl. N. 94-96.
- 27 Žid 4, 12.
- 28 Srv. Benedikt XV., Okružní list Spiritus Paraclitus; Acta Ap. Sedis XII (1920), str. 390; Ench. bibl. N. 461.
- 29 Contra Arianos I, 54; PG. XXVI, 123.
- 30 Comment. ad Hebr. cap. I, lectio 4.
- 31 Žid 4, 15.
- 32 Srov. na př. In Gen. I, 4 (PG, LIII, 34 n); In Gen. 2, 21 (tamtéž 121); In Gen. 3, 8 (tamtéž 135); Hom. 15 in Joan., ad I, 18 (PG. LIX, 97).
- 33 Srv. Aug. Epist. 149 ad Paulinum, n. 34 (PL. XXXIII, 644); De diversis quaestionibus, q. 53, n. 2 (tamtéž XL, 36); Enarr. in Ps. 146, n. 12 (tamtéž XXXVII, 1907).
- 34 Apošt. list Vigilantiae; Leonis XIII, Acta XXII, str. 237; Ench. Bibl. N. 136.
- 35 Srv. 2 Tim 3, 15, 17.
- 36 Luk 34, 32.
- 37 Jan 6, 69.
- 38 I Kor 3,11.
- 39 s. Hieron., In Isaiam, prologus; PL XXIV, 17.
- 40 Tentyž, In Ephesios, prologus; PL XXVI, 439.
- 41 Kol 2, 10.
- 42 I Kor 1, 30.
- 43 Srov. August., Contra Faustum XIII, 18; PL XLII, 294; CSEL. XXV, 4pQ.
- 44 Hieron., Ep. 53, 10; PL XXII, 549; CSEL. LIV, 463.
- 45 August., De doct. christ. III, 56; PL. XXXIV, 89.
- 46 I Mach 12, 9.
- 47 Dan 12, 3.
- 48 Moudr 12, 1.
- Podrobný rozbor encykliky nalezne čtenář v mé knize »*Studium a četba bible*«, Praha 1949.